

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FEVZİ MA'LÛF HAYATI, ESERLERİ VE ÂLÂ
BİSÂTİ'R-RÎH (UÇAN HALI) ADLI ŞİİRİN
TAHLİLİ

NECMİ KÜÇÜK

2501150016

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MEHMET YAVUZ

İSTANBUL - 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Necmi KÜÇÜK Numarası : 2501150016
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Doğu Dilleri ve Edebiyatları / Arap Dili ve Edebiyatı Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet YAVUZ
Tez Savunma Tarihi : 29.11.2018 Saati : 11:00
Tez Başlığı : " Fevzi Ma'lûf Hayatı, Eserleri ve "Âlâ Bisâtî'r-Rîh (Uçan Halı)" Adlı Şiirinin Tahlili "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. MEHMET YAVUZ		Kabul
2- DOÇ. DR. ÖMER İSHAKOĞLU		KABUL
3- DOÇ. DR. KERİM AÇIK		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ALİ BULUT		
2- DOÇ. DR. İBRAHİM ŞABAN		

ÖZ

FEVZİ MA'LÛF HAYATI, ESERLERİ VE ÂLÂ BİSÂTİ'R-RÎH (UÇAN HALI) ADLI ŞİİRİN TAHLİLİ NECMİ KÜÇÜK

1860 yılında Lübnan'da baş gösteren Dûrzî – Marûnî çatışmalarından sonra daha çok Lübnan, Filistin ve Suriye havalisinden yaklaşık bir milyon kişi, Kuzey ve Güney Amerika'ya göç etmiştir. Çoğunluğunu Hristiyan Arapların oluşturduğu göçmenler, kendi kültür ve geleneklerini yaşatmak için kültürel ve sosyal alanlarda faaliyet gösteren birçok dernek kurmuşlardır. Bu faaliyetlerin neticesinde *Mehcer Edebiyatı* doğmuştur. Bu tezimizin konusu da, modern Arap edebiyatının önemli bir kolu ve zenginliği olan Mehcer edebiyatının önde gelen şairlerinden biri olan Fevzi el-Ma 'lûf'un hayatı, eserleri ve 'Alâ Bisâti'r-Rîh adlı şiirinin çevirisi ve tahlilidir. Şiirleri batı dillerine çevrilen ve birçok edebi çalışmanın konusu olan bu genç şairle ilgili olarak Türkiye'de yapılmış müstakil bir çalışma yoktur. Biz de bu eksikliği dikkate alarak bu çalışmayı hazırlamayı ve başta akademisyenler olmak üzere, Türk okurun istifadesine sunmayı uygun gördük.

Anahtar Kelimeler: Amerika'ya Göç, Mehcer Edebiyatı, Fevzî el-Ma'lûf, 'Alâ Bisâti'r-Rîh

ABSTRACT

THE LIFE AND WORKS OF FAVZĪ AL MA‘LŪF AND ANALYSIS OF HIS POEM ‘ALĀ BISĀṬI’R-RĪḤ (ON THE FLYING CARPET)

NECMI KUCUK

Following the conflicts erupted between Druse and Maronite groups in Lebanon around 1860's, about one million people mostly from Lebanon, Palestine and Syria had immigrated to the North and South America. The immigrants most of whom occurred by Christian Arabs had established many associations in the cultural and social spheres to keep their culture and traditions alive. As a result of these movements *'the Literatuer at Exile'* was emerged. The subject of this thesis is the life and works of Fevzī al Malouf, one of the leading poets of *'Exile(Mehcer) Literature'* which is an important field and richness of modern Arabic literature, and the translation and literary analysis of his poem “ ‘Alā Bisāṭi’r-Rîḥ ” (The Flying Carpet). There isn't any detached literary works in Turkey related to this young poet whose poems was translated into the western languages and was a subject for lots of literary studies. So, we deemed appropriate to prepare this study by taking this deficiency into consideration and to present it to the benefit of Turkish readers, especially academicians.

Keywords: Immigration to America, The Literatuer at Exile, Favzī al Ma‘lūf, The Flying Carpet

ÖNSÖZ

XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı idaresinde olan Lübnan ve Suriye bölgelerinde meydana gelen siyasi olaylar ve bu olayların sebep olduğu ekonomik sıkıntılar neticesinde, bu bölgeden toplu göçler başlamış ve yüz yıl boyunca dalgalar halinde devam etmiştir. Anayurtlarından ayrılarak bin bir güçlkle bilmedikleri yerlere ulaşan bu göçmenler topluluğu, kendi kültürlerini, dillerini, ananelerini, inançlarını vs. yaşatmak için çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Şüphesiz ki, bu faaliyetlerin en kalıcı olanı edebî alanda yapılanlardır. Zira bu çalışmalar olmasaydı, ne göçmenler hakkında bilgi sahibi olacaktık, ne de Mehcer edebiyatı diye bir ekol olacaktı.

Gurbette bir araya gelen yazar ve şairlerin meydana getirdikleri Mehcer edebiyatı, Modern Arap edebiyatının önemli bir dalı, ayrılmaz bir parçasıdır. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden Fevzî el- Ma'lûf da, eserleriyle Arap edebiyatına önemli katkılar sunmuş bir Mehcer şairidir. Onu diğer şairler arasında öne çıkaran ise, bir uçak seyahatinden esinlenerek kaleme aldığı 'Alâ Bisâti'r-Rîh adlı uzun şiiridir. Söz konusu şiir birçok dile çevrilmiş ve üzerine akademik çalışmalar yapılmıştır.

Çalışmalarım esnasında, Arap edebiyatında derin izler bırakan ve henüz çiçeği burnunda bir genç iken hayata gözlerini yuman bu şairle alakalı müstakil bir çalışmanın ülkemizde henüz yapılmamış olmasını bir eksiklik olarak telakki ettim. Kısacık ömrüne birçok başarı öyküsü sığdırabilen şairin hayatının etraflıca anlatılacağı, 'Alâ Bisâti'r-Rîh adlı meşhur şiirinin tercüme ve tahlil edileceği bu çalışmanın bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlamasını ümit ediyorum.

Bu münasebetle tezin yönlendirilmesinde ve her merhalesinde samimi alâka ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet YAVUZ'a, tez konusunu tespit ve tavsiye eden kıymetli hocam Prof. Dr. Hüseyin YAZICI'ya, görüş ve önerileriyle beni sürekli teşvik eden değerli hocalarım Prof. Dr. Abdullah KIZILCIK, Doç. Dr. Ömer İSHAKOĞLU ve Doç. Dr. İbrahim ŞABAN'a

ve tezin birçok aşamasında bana teknik destek sağlayan Arş. Gör. Onur KILIÇER ve Arş. Gör. Yasemen IŞIK'a teşekkürü bir borç biliyorum.

Necmi KÜÇÜK
İstanbul 2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHCER EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Amerika Kıtasına Göç	3
1.1.1. Birinci Dalga	4
1.1.2. İkinci Dalga	5
1.1.3. Üçüncü Dalga	5
1.2. Göçün Sebepleri	6
1.2.1. Göçün Tanımı	6
1.2.2. Ekonomik Sebepler.....	6
1.2.3. Coğrafik Sebepler	7
1.2.4. Sosyal Sebepler	7
1.2.5. Siyasal Sebepler.....	8
1.2.6. Dini Sebepler	8
1.2.7. Diğer Sebepler	9
1.3. Göçmenlerin Karşılaştıkları Zorluklar	10
1.3.1. Yolculuk Esnasında Karşılaşılan Zorluklar	10
1.3.2. Gurbette Karşılaşılan Zorluklar	12
1.4. Mehcer Edebiyatı	14
1.4.1. Doğuşu ve Gelişmesi	15
1.4.2. er-Râbitatü'l-Kalemiyye (Kalem Grubu)	16
1.4.3. Güney Amerika'da Edebî Faaliyetler	19
1.4.4. el-'Usbetü'l- Endelüsiyye (Endülüs Grubu).....	20

1.5. Mehcer Edebiyatının Özellikleri	22
1.5.1. Duygusallık ve Vatan Özlemi	22
1.5.2. Doğa Sevgisi.....	24
1.5.3. Derin Düşünme.....	24
1.5.4. Ahlak	25
1.5.5. Dini Hoşgörü	26
1.5.6. Kavmiyetçilik	27
1.5.7. İnsana Değer Verme	28

İKİNCİ BÖLÜM

FEVZÎ EL-MA'LÛF, HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

2.1.1. Hayatı	29
2.1.2. Kişiliği	33
2.2. Edebî Kişiliği.....	35
2.3. Şiirlerinde Ele Aldığı Konular	37
2.3.1. Tabiat.....	37
2.3.2. Aşk.....	39
2.3.2.1. Birinci Tür Aşk Şiirleri.....	40
2.3.2.2. İkinci Tür Aşk Şiirleri.....	41
2.3.2.3. Üçüncü Tür Aşk Şiirleri.....	42
2.3.2.4. Dördüncü Tür Aşk Şiirleri.....	42
2.3.2.5. Beşinci Tür Aşk Şiirleri	43
2.3.3. Tarihi Konular	44
2.3.4. Gurbet Şiirleri.....	45
2.3.5. Mersiye	46
2.3.6. Felsefe / Mistisizm	47
2.4. Eserleri	53
2.4.1. Manzum eserleri	53
2.4.2. Mensur Eserleri	53
2.4.3. Tamamlanmamış Eserleri	54
2.5. Şair Hakkında Yazılanlar	54

2.5.1. Kitaplar	54
2.5.2. Çalışmalarında Yer Veren Yazarlar	54
2.5.3. Akademik Çalışmalar	55
2.5.4. Makale Ve Konferanslar.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

‘ALÂ BİSÂTİ’R-RÎH ADLI ŞİİRİN TAHLİL VE TERCÜMESİ

3.1. ‘Alâ Bisâti’r-Rîh Adlı Şiirin Yazılış Hikayesi	56
3.2. Şiirin Dili.....	58
3.3. Şiirin Tercümesi ve Tahlili.....	59
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA	111

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

ḏ = ض

ğ = غ

ḥ = ح

ḫ = خ

ḵ = ق

ṡ = ث

Ṣ = ص

ṭ = ط

ẓ = ذ

‘ = ع

’ = ء

ẓ = ظ

â, î, û = ا, و, ي

1. Şemsî ve kamerî harfler okudukları gibi gösterilmiştir. el-Hayât, es-Sekâfe vb.
2. Nisbet yâ’sı ‘î’ şeklinde gösterilmiştir. el-‘Arabî vb.
3. Kelime sonlarındaki med harflerinden sonra gelen harf-i tariflerde okunuşlar esas alınmıştır. fi’l-Edeb vb.
4. Kelime sonlarındaki kapalı ă’ler vakıf halinde ‘a’ veya ‘e’, vasıl halinde ‘t’ olarak gösterilmiştir. Medresetu’l-Hadîse, el-Mektebe v.b.
5. Terkip halindeki isimler bitişik yazılmıştır. Abdullah, Nasrallah vb.

Arapça tamlamaların sonundaki i‘rab alameti gösterilmiştir. er-Râbi‘atu’l-kalemiyye

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
A.m.	: Aynı makale
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Haz.	: Hazırlayan
İA.	: İslâm Ansiklopedisi
Ktp.	: Kütüphane
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
Thk.	: Tahkik eden
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
t.y.	: Tarihi yok
Tsh.	: Tashih eden
v.d.	: Ve devamı
yay. haz.	: Yayına hazırlayan

GİRİŞ

1860 yılında Lübnan'da Dürzîler ve Mârûniler arasında baş gösteren ve Suriye topraklarına da yayılan etnik ve mezhebi çatışmalar sebebiyle, bölgeden toplu göçler başlamıştı. Amerika Kıtasına ulaşan göçmenlerin sayısı bir milyona ulaşmıştı. Önceleri bir zaruret olan göç, daha sonra bir keyfiliğe ve maceraperestliğe dönüşmüştü. Kısa süre içerisinde zengin olarak ülkelerine döneceklerini hayal eden göçmenler, zamanla bu hayallerinin gerçekçi olmadığını farkına varmışlardı.

Buldukları ülkelerde kalıcı olduklarını idrak eden göçmenler, aralarındaki irtibat ve dayanışmayı kuvvetlendirmek, anavatana olan özlemlerini bir nebze gidermek, kültürlerini ve dillerini muhafaza edebilmek için, sosyal ve kültürel faaliyetlere yönelmişlerdi. Bu meyanda sağlık merkezleri, eğitim ve sosyal yardımlaşma kurumları tesis etmişler, kültürel alanda ise, çeşitli gazete ve dergiler çıkarmışlardı. Bazı fedakâr edebiyatçıların öncülüğünde kültürel ve edebî faaliyetleri önceleyen birlikler oluşturmuşlardı.

Bu tezimizin konusunu teşkil eden Fevzî el-Ma'lûf, yukarıda bahsedilen fedakâr edebiyatçılardan birisi olup, Mehcer edebiyatının önde gelenlerindedir. Brezilya'ya göç ederek dayısının fabrikasında çalışmaya başlayan ve maddiyat bakımından herhangi bir sıkıntısı bulunmayan şairin, hayata bakışı devamlı karamsar olmuştur. Şiirlerinde sıklıkla ölüm temasını işleyen ve dünyaya karşı herhangi bir meylinin olmadığını anlatan şair, dünyayı ahmakların cenneti olarak görmüştür. Zira ölümle sonlanacak olan bir hayat için bu kadar zahmete katlanmak gereksizdir.

Şairin, bu denli karamsar olmasında, gurbette şahit olduğu haksızlıklar, insanlardaki para hırsı ve ileride temas edileceği gibi, göç etmeden önce yaşadığı karşılıksız aşkın da etkisi olduğu sanılmaktadır.

Tez çalışmasıyla alakalı olarak kaynak taraması sırasında görebildiğim kadarıyla, Güney grubu, Arap edebiyatına ve kültürüne çok önemli katkılarda bulunmuş olmalarına rağmen, edebiyat çevrelerinde, özellikle Batı'da ve ülkemizde hak ettikleri alakayı görmemiştir. Bu grubun faaliyetleri ve edipleri, Kuzey grubunun Cibrân (ö.1931), Nu'ayme (ö.1988) ve er-Reyhânî (ö.1940) gibi, önde gelen edebiyatçıların hayatları ve faaliyetleri anlatılırken, tamamlayıcı unsurlar olarak

muamele görmüşlerdir. Fakat güneyin genç şairi Fevzî el- Ma'lûf için durum biraz farklıdır. Genç yaşında vefat eden Fevzî'nin geride bıraktığı manzum ve mensur eserleri ilgi ile okunmuş ve farklı dillere tercüme edilmiştir. Özellikle de, meşhur şiir serisi "*Alâ Bisâti'r-Rîh / Uçan Halı Üzerinde*" bir çok dile çevrilmiştir. Modern Arap edebiyatı ve Mehcer edebiyatına önemli katkılar sunan ve birçok makale, seminer ve konferansa konu olan şairle ilgili olarak müstakil kitaplar da kaleme alınmıştır. Bu çalışmaların özet bir listesine çalışmanın ikinci bölümünde yer verilmiştir. Ayrıca Mehcer edebiyatını konu edinen çalışmalarda da şairin hayatı ve edebi kişiliğine yer verilmiş, eserlerinden bahsedilmiştir.

Bu çalışmamda, birçok kaynağa ilaveten, bir dönem öğrencisi olduğum Dr. Wim Raven'in yönetiminde, Anna Akasoy'un¹ yaptığı çalışmadan ve değerli hocam Hüseyin Yazıcı'nın *Göç Edebiyatı*² isimli kitabından bir hayli istifade ettiğimi belirtmek isterim.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, göçün tarihi, sebepleri, göçmenlerin maruz kaldıkları sıkıntılar, Mehcer edebiyatı ve ana temaları ele alınmıştır. Kavram olarak, Göç edebiyatı yerine Mehcer edebiyatı kullanılmıştır. İkinci bölümde ise, çalışmanın birincil konusu olan Fevzî el-Ma'lûf'un hayatı, eserleri ve edebî kişiliğinden bahsedilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, *Alâ Bisâti'r-Rîh* adlı şiir serisinin çevirisi ve içerik yönünden tahlili yapılmıştır. On dört bölümden oluşan şiir serisinin her bir bölümünün önce Arapça aslıyla birlikte Türkçe çevirisi verilmiş, altına da o bölümün tahlili yapılmıştır.

Bu çalışmayla, genç yaşta hayata gözlerini yuman ve Fransisco Villespasa'nın (ö.1935) deyiimiyle "Allah vergisi bir kabiliyet"³ olan fakat edebiyat çevrelerinde fazla tanınmayan bir şairi daha yakından tanıma imkânına kavuşmuş olacağız.

¹ Anna Akasoy, **Arabische Romantik im Exile**, Reichert Verlag, Wiesbaden 2002

² Hüseyin Yazıcı, **Göç Edebiyatı**, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002

³ 'Îsâ en-Nâ'ûrî, **Edebü'l-mehcer**, Dâru'l-me'ârif, Kahire, 1977, s. 438.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHCER EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Amerika Kıtasına Göç

"Araplar, yüzyılın başlarında en ücra, en yoksul Karayip köylerine yerleşmiş barışsever göçmenlerden oluşan bir topluluktu, hayatlarını oralarda panayirlarda renk renk kumaşlarla inci boncuk satarak sürdürmüşlerdi. Birbirlerine bağlıydılar, çalışkan ve Katolik'tiler. Kendi aralarında evleniyorlardı, buğdaylarını dışarıdan getiriyorlar, avlularında koyun besliyorlar, mercanköşk ve patlıcan yetiştiriyorlardı, en büyük tutkuları kâğıt oyunlarıydı. Yaşlılar ülkelerinden getirdikleri taşra Arapçasını konuşmayı sürdürmüşler, bu dili aile içinde ikinci kuşağa kadar hiç değiştirmeden korumuşlardı, ancak Santiago Naser gibi üçüncü kuşaktan olanların hepsi ana babalarının Arapça söylediklerini anlar, ama onlara İspanyolca karşılık verirdi." ⁴

Aşırı kâğıt oyunları tutkusunu bir kenara bırakırsak, Garcia Marquez'in yukarıda anlattıklarında, 19. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı yönetimindeki topraklardan Amerika Kıtası'na göç eden Ortadoğulu Arapların özelliklerini buluruz. O dönem, Osmanlı yönetimindeki topraklarda, en yoğun karışıklıkların yaşandığı yerlerden biri de Ortadoğu'nun stratejik bir ülkesi olan Lübnan'dı. Bilindiği gibi, yabancı devletlerin kışkırtmaları, Arnavutluk, Girit, Bulgaristan, Suriye ve Lübnan'da meydana gelen olayların arkasındaki en önemli sebeplerden birisidir. Ancak bu arada idari alanda gösterilen gevşeklik, Tanzimata karşı duyulan tepkiler ve milliyet düşüncesinin yayılmasının etkileri de göz ardı edilmemelidir. Diğer bölgelerde meydana gelen olaylar yabancı müdahalesi olmadan bastırılabilmişken, Lübnan'daki olaylar, özellikle Fransız ve İngilizlerin müdahil olmaları sebebiyle uzun müddet siyasi bir sorun olarak devam etmiştir.⁵ Fransızlar öteden beri kendilerine yakın gördükleri Marunîleri himaye ederken, Suriye ve Lübnan'ın stratejik konumunu iyi bilen İngilizler, Fransızların nüfuzunu engelleyebilmek için Dürzileri desteklemiştir. Marunîlerin, Lübnan'ın tamamında Mârûnî bir emir

⁴ Gabriel Garcia Marquez, **Kırmızı Pazartesi**, Çev. İnci Kut, Can Yayınları, İstanbul, s. 43.

⁵ Yazıcı, **a.g.e.**, s.19.

olmasını istemelerine Dürziler şiddetle karşı çıkmış ve 1858-1860 yılları arasında gerginliklere yeni bir boyut eklenmiştir. Kisrevan'da Mârûnî çiftçiler, Mârûnî toprak sahiplerine karşı ayaklanmış, bölgenin köklü ailelerinden Hazinler'in mallarına el koyarak aileyi bölgeden çıkarmışlardı. Çatışmalar 1860 yılı baharında yoğunlaşmıştı. Mayıs ayında Sayda yakınlarında öldürülen iki Dürzî, bilinen en kanlı Dürzî- Mârûnî çatışmasına yol açmış, Dürzîler, çatışmalar başladıktan sonra, mezhep ayrımı yapmaksızın bütün Hristiyanları hedef almışlardı. Temmuz 1860'ta Şam'da Müslümanların Hristiyanlara saldırması ve çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesi, Osmanlı Devleti'nin bölgesel bir krizle karşı karşıya olduğunu işaretliydi.

Ekim 1860'ta Fuat Paşa'nın başkanlığında, İngiltere, Fransa, Rusya ve Avusturya temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen ve aylarca süren müzakereler sonunda, Lübnan'ın bir idari birim olarak belirlenmesi kabul edilmiş ve Lübnan yönetimi için son şekli verilmiş olan metin 9 Haziran 1861'de imzalanarak, bir fermanla yürürlüğe girmiştir.⁶ Bu tarihten itibaren Lübnan, 1914 yılına kadar en sakin günlerini yaşamıştır. Ancak, yaşanan mezhep savaşları ve ekonomik sıkıntılar sebebiyle bölgeden göçler başlamış ve dalgalar halinde yüz yıl boyunca devam etmiştir.

1.1.1. Birinci Dalga

19. Yüzyılın ortasından başlayan birinci dalga, 1914 yılına kadar devam etmiştir. 1860 yılında meydana gelen olaylardan sonra bir grup Lübnanlı ve Suriyeli ülkelerini terk etmiş ancak 1882 yılında vuku bulan Arap devrimine kadar, bazı Lübnanlı grupların dışında kimse göç etmemiştir. Göçmen sayısındaki esas artış, Arap devriminden sonra meydana gelmiştir. Devrimden sonra İngiliz gemilerine sığınan ve bu gemiler tarafından ücretsiz olarak İtalya ve Fransa limanlarına ulaştırılan Mısır'da mukim Suriyeli ve Lübnanlılar, bu limanlardan yola çıkarak Kanada ve diğer Kuzey Amerika eyaletlerine ulaşmışlardır.⁷

Göçmenlerin Güney Amerika'ya yönelmeleri, Kuzey Amerika'ya ulaşmalarından yirmi yıl sonra olmuştur. 1874 yılında Lübnanlı iki kız kardeş

⁶ Ş. Tufan Buzpınar, "Lübnan", *DİA*, C. XXVII, s. 250.

⁷ Corc Saydah, *Edebunâ ve Udebâunâ fi'l-Mehâciri'l-Amrikiyye*, Mektebetü's-Sâih, 4. basım, Trablus, Lübnan, 1999, s. 18.

Brezilya'ya göç etmiş, takip eden on yıl zarfında ise elli kişi daha onlara katılmıştır. Brezilya imparatoru II. Butros'un 1875 yılında Osmanlı Devletine yapmış olduğu ziyaret esnasında imzalanan göç anlaşması, bu ülkeye göç etmek isteyenlerin sayısını artırmıştır.⁸ Brezilya'da köleliğin 1888 yılında tamamen yasaklanması⁹ ve tarımsal alanda önemli oranda işgücüne ihtiyaç duyulması, bu ülkeye yönelik göçmen akışını hızlandırmış büyük göçmen kabileleri 1890 lardan itibaren Brezilya'ya ulaşmıştır. Bu tarihlerde sadece Brezilya'ya değil, başta Arjantin olmak üzere diğer Güney Amerika ülkelerine de göçler olmuştur.¹⁰ Amerika Kıtası'na göç eden Lübnanlı ve Suriyelilerin tamamının Hristiyan Araplardan oluştuğunu belirtmek gerekir.

1.1.2. İkinci Dalga

1914 yılında başlayan ikinci dalga, ikinci dünya savaşına kadar devam etmiştir. Birinci dünya savaşı yıllarındaki açlık ve sefalet, salgın hastalıkların yayılması ve Osmanlı Devleti'nin askerlik hizmetini Hristiyanlar için de zorunlu hale getirmesi,¹¹ Lübnanlı gençler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Birinci ve ikinci dünya savaşları süresince Lübnan'a abluka uygulanması sebebiyle duraksayan göç hareketi, ablukanın kaldırılmasıyla birlikte yeniden başlamıştır. Daha önce gidenlerin kısa sürede zengin olduklarını ve bolluk, bereket içinde yaşadıklarını duyan insanlar, tekrar yollara düşmüşlerdi. Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'nın göçe sınırlama koymaları sebebiyle göçmenler, Batı Afrika ve Latin Amerika Ülkelerine yönelmişlerdi.

1.1.3. Üçüncü Dalga

İkinci Dünya Savaşından itibaren başlayan üçüncü göç dalgası, 1975 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönemde göçmenler başta Suudi Arabistan olmak üzere

⁸ A.e., s. 20

⁹ A.Caner Yenidünya, **Atlantik Köle Ticareti**, www.hukukihaber.net/insan-ticareti-ve-batinin-unutmak-istedigi-tarihi-atlantik-kole-ticareti-makale,4973.html, 15 Temmuz 2018 çevrimiçi

¹⁰ Şaydağ a.g.e., s.20-21

¹¹ Bilindiği gibi 1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanına kadar gayrimüslim halk cizye vergisi vermiş ve askerlik hizmetinden muaf tutulmuştur. Islahat Fermanıyla birlikte, gayrimüslimlere de askerlik mükellefiyeti getirilmiştir. Getirilen bu yeni düzenleme uygulanamamış, gayrimüslimler Bedel-i Nakdî adı verilen bir bedel karşılığında askerlikten muaf tutulmuşlardı. II. Meşrutiyet'in ilanı beraber konu gündeme getirilmiş, bilahere 12 Temmuz 1909 da Bedel-i Nakdî uygulaması kaldırılarak, Osmanlı vatandaşlarının tamamının askerlik yapmalarının önü açılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ufuk Gülsoy, "Islahat Fermanı", **DİA**, XIX, s.186.

körfez ülkelerine yönelmiştir. Bu ülkeler, petrolün keşfedilmesi neticesinde, büyük projelerin inşasına koyulmuşlar, bu da onların hem uluslararası büyük şirketlere hem de iş gücüne olan ihtiyaçlarını artırmıştır. İhtiyaca binaen körfez ülkelerine göç eden Lübnanlılar büyük başarılarla imza atmışlardır. Altmışlı ve yetmişli yıllarda göç hareketi artarak devam etmiştir. Amerikan göç ve vatandaşlık kanununun çıkmasından sonra körfez ülkelerindeki Lübnanlıların çoğu Amerika ve Avustralya'ya göç etmişlerdir.¹²

1.2. Göçün Sebepleri

1.2.1. Göçün Tanımı

Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi olarak tarif edilen¹³ göç, insanlık tarihi kadar eskidir ve günümüzde de aynen devam etmektedir. Dünya Mülteciler Gününde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin imzasını taşıyan raporda, dünya genelinde mülteci konumunda olanların sayısı 63.5 milyon olarak verilmektedir.¹⁴ Yani zaman ve zemin değişse de, bireysel veya toplu göçleri tetikleyen sebepler aynı kalmaktadır: Ekonomik sebepler, sosyal sebepler ve siyasal sebepler.

1.2.2. Ekonomik Sebepler

20. yüzyılın başlarında Ortadoğu'da büyük bir ekonomik durgunluk yaşanmıştı. Yaşanan bu ekonomik durgunluğu doğal olarak ağır bir çöküntü izlemişti. Çin ve Hindistan'dan sonraki en büyük ipek ihracatçısı ülkeler olan Suriye ve Lübnan, suni Japon ipeğiyle rekabet edemeyince, pek çok insan işsiz ve açsız kalmışlardı.¹⁵ Lübnan'da nüfusun ekseriyetinin çalıştığı ve ülkenin başlıca gelir kaynağı olarak kabul edilen tarımda da, başta dağlık ve kayalık bölgelerdeki tarım arazilerinin yetersizliği olmak üzere, çiftçilerin modern üretim yöntemlerinden bîhaber olmaları ve arka arkaya kurak dönemlerin yaşanması sebebiyle istenen verim

¹² Heysem Ca'ca', **el-Hicretu'l-Lubnâniyye**, www.tayyar.org/News/Lebanon/60417/, 23 Haziran 2018, çevrimiçi.

¹³ <http://www.tdk.gov.tr>, çevrimiçi

¹⁴ <http://www.diken.com.tr/dunya-multeciler-gunu>, 26 Şubat 2018 (çevrimiçi)

¹⁵ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 43.

elde edilememiştir. Zirai hastalıklar neticesinde büyük zararlara uğrayan çiftçiler, çok zor şartlarda bulabildikleri kredi borçlarını ödemek için, ürünlerini yok pahasına alacaklılarına satmak zorunda kalmışlardı.¹⁶

1.2.3. Coğrafi Sebepler

Ekonomik sıkıntılarda ve dolayısıyla toplu göçlerde bölgenin coğrafi konumunun da önemli rol oynadığını unutmamak gerekir. Lübnan tarih boyunca farklı milletlerin buluştuğu, doğu ile batı arasında köprü vazifesi gören önemli bir kavşak noktasında yer almaktadır. Ülkenin dağlar, daracık ovalar ve kayalık sahillerden oluşması, halkın dış dünyaya açılmasını kaçınılmaz kılmış, Lübnanlıların hürriyet ve macera tutkusunu açığa çıkarmıştır. İçlerindeki göç ve ticaret tutkusu sebebiyle, ülkeyi terk etmek ve gurbette yaşamak onlar için zor olmamıştır.

1.2.4. Sosyal Sebepler

Lübnan toplumu iki sınıfa ayrılmıştı: çiftçi sınıfı, toprak ağaları ve beyler sınıfı. Ağalar ve beyler bolluk ve refah içerisinde yaşarken, çiftçiler yoksulluk ve sefalet içerisinde yaşıyorlardı. Kerpiçten yapılmış evleri büyükçe bir odadan ibaretti. O dönemdeki sosyal sıkıntılara işaret eden Saydah, çiftçi tabakasının maruz kaldığı sıkıntıları şu şekilde ifade etmiştir: " Canların tehdit edildiği, malların helal sayıldığı, zalim bir yönetim ve gerici eğilimlerin ortamında, çalışıp çabalama fakirlik ve yoksulluğa çare olmuyordu. Çiftçinin tenceresi senede bir kere et görüyor, karanlık odasında karısı, çocukları ve hayvanlarıyla birlikte yaşıyordu. Herkesin özgür olduğu, her şeyin bol olduğu uzak ülkelerin haberlerini dinlediğinde bütün vücudunu bir titreme kaplıyor ve tıpkı bir ateşli bir hasta gibi göç kelimesini sayıklıyordu."¹⁷ Buna ilave olarak ülke nüfusunun artması, geçim kaynaklarının yetersiz olması neticesinde işsizlik artmış, nüfusun büyük bir çoğunluğu perişan ve muhtaç bir şekilde yaşamaya başlamıştı. Gıda problemine bir çözüm bulamayan Lübnanlıların göç etmekten başka çareleri kalmamıştı.¹⁸

¹⁶ Ca'ca', a.g.m.,

¹⁷ Saydah, a.g.e., s. 23.

¹⁸ Ca'ca', a.g.m.,

1.2.5. Siyasal Sebepler

Pek çok Arap edebiyat tarihçisi, Ortadoğu'dan Amerika Kıtası'na göçü hazırlayan siyasi sebepler arasında Osmanlı devletinin hayata geçirdiği bazı uygulamaları göstermektedir. Aslında o dönemi iç ve dış etkenleri göz önünde bulundurarak tahlil etmek bu büyük göç hadisesini daha iyi anlamamıza vesile olacaktır. Osmanlı'da merkezi idarenin zayıflaması, imparatorluğun farklı yerlerinde merkezi yönetime karşı isyan hareketlerinin baş göstermesi, imparatorluğu parçalamayı kafalarına koymuş olan dış güçlerin içerideki uzantılarıyla işbirliği yaparak olayları provoke edip yaygınlaştırmaları, Devlet-i Aliye'nin temellerini sarsmaya başlamıştır. Bu sebeple, merkezi yönetimin hadiseleri kontrol altına almak için attığı adımlarda yer yer aşırılıklar olmuştur ki, Lübnan ve Suriye havalisi de bu uygulamalardan etkilenmiştir. Suriye'deki karışıklıklar sebebiyle Cemal Paşa'nın hem askeri hem sivil bakımdan tam yetkiyle Suriye'ye atanması ve sürdürdüğü sert yönetime, savaş yıllarının buhranı ve bu yıllarda bölgeyi saran doğal afetler de eklenince, bütün bunların sorumlusu olarak Osmanlı hükümetini gören yöre halkı, merkezi idareye iyice yabancılaşmıştır.¹⁹ Suriye'de milliyetçi bir hareketin varlığına inanan ve bunu ihanet olarak niteleyen Cemal Paşa'nın bölgede izlediği oldukça sert siyaset, toplu göçleri de hızlandırmıştır.

1.2.6. Dini Sebepler

Ortadoğu'da tarih boyunca yaşanan özellikle de 1860 olaylarıyla doruk noktasına çıkan mezhep savaşları, göçü bir hayli hızlandırmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi, 1860 yılında Lübnan'da meydana gelen ve daha çok mezhep kavgalarını içine alan iç ayaklanmada birçok insan hayatını kaybetmiştir. Daha sonra Suriye'ye sıçrayan bu ayaklanma, geride açlık, yoksulluk ve sefaletten başka bir şey bırakmamıştır.²⁰

¹⁹ Yazıcı, a.g.e., s.46.

²⁰ A.e., s. 51.

1.2.7. Diğer Sebepler

Ortadoğu'dan Amerika'ya göçün nedenleri, sadece sayılan maddelerden ibret değildir. Bunlar maddeler halinde şöyle sıralanabilir:²¹

1. İlk giden göçmenlerin, akrabalarına Yeni Dünya'dan övgüyle bahsetmeleri,
2. Turizm acentelerinin etkisi ve pek çok turizm acentesinin, turist çekebilmek amacıyla cazip tekliflerde bulunması,
3. Amerika Kıtası'ndan gelen turistlerin bolca harcamalarda bulunması ve buldukları ülkelerin zengin kaynaklarını dile getirmesi,
4. Misyonerlerin Amerika Kıtası'ndan övgüyle bahsetmesi,
5. Lübnan'da açılan Amerikan fuarlarının etkisi,
6. Kilisenin araziler üzerinde kurduğu tekelcilik.

Lübnan ve Suriye'de siyasi istikrarın sağlanması ve işlerin yavaşta olsa normale dönmeye başlamasına rağmen, yukarıda sayılan sebeplerden ötürü yöre insanı göç etmeye devam etmiştir. Bu göçü gereksiz gören Saydah, görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: "Arapların yenedünyaya göç etmeleri, içinde bulunulan özel durum sebebiyle başlangıçta gerekliydi, fakat daha sonra şartların değişmesiyle birlikte keyfiliğe ve maceraya dönüştü. Önceleri darlıktan kurtulmanın aracı iken, darlıktan kurtulduktan sonra amaç haline geldi. Geçici taşınmadan daimi ikamete dönüştü. Arızî bir hastalığın ilacı iken, çaresiz bir hastalık oldu."²²

Yukarıda belirtilen propagandalara aldanan insanlar, göçü geçici bir seyahat olarak görüyorlardı. Bu süre zarfında, gidilen ülkenin nimetlerinden ve halkının bilgisinden istifade edecekler, daha sonra ülkelerine geri dönüp kazandıklarıyla müreffeh bir hayat yaşayacaklardı. Bunun hayatın gerçeklerinden çok uzak olduğunu belirten Saydah, görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

"Bu varsayım, içinde yaşadığımız asırdaki gurbet gerçeğinden çok uzaktır. Nitekim bir milyon Lübnanlı göç etmiş ve bu göçün üzerinden tam yüz yıl geçmiştir.

²¹ A.e., s. 52.

²² Saydah, a.g.e., s.13

Bir milyon kişiden kaçını başarılı olmuştur? Yüzde bir. Kaçını ülkesine geri dönmüştür? Binde bir.

Diğerleri hala gurbette fakirlikle, yoksullukla mücadele ediyorlar, gençliği ve sağlığı yıpratıcı ve daha iyi bir hayat vaat etmeyen işlerde çalışıyorlar. Cebi dolu, lüks arabayla ülkeye geri dönen her bir zengin arkasında, hayatın zor şartlarıyla boğuşan, en adi işlerde çalışan ve boş ellerle ülkelerine dönmekten utanan yüzlerce kişi var. Onların, sırtlarında sandıkları, dilenci gibi kapı kapı dolaştıklarını, şehrin sokaklarını süpürdüklerini ve yolcuların eşyalarını taşıdıklarını gördük. En hazin manzaralardan biri de, Arjantin'in başkentinde bir Arap göçmeni ayakkabı boyarken görmemizdir. Ona, "bunun gibi işler ülkemizde çoktur " dersin, sana, "boş elle aileme nasıl döneyim" diye cevap verir.²³

1.3. Göçmenlerin Karşılaştıkları Zorluklar

1.3.1. Yolculuk Esnasında Karşılaşılan Zorluklar

Ülkelerindeki karmaşa, siyasi bunalım, ekonomik çöküntü, Avrupalıların Ortadoğu'nun stratejik konumu sebebiyle Osmanlıya bir türlü huzur vermemesi ve bu arada Osmanlı'nın zayıf yönetimi dolayısıyla meydana gelen olaylar içinde kendilerini zayıf gören ve bu olaylara karşı tutunamayan ve daha çok orta tabakayı oluşturan Arap göçmenler, vatanlarında uzun yıllardan beri süregelen olaylardan kurtulmak, daha iyi bir hayat yaşamak, kazanmak ve daha sonra ülkelerine dönmek amacıyla gittikleri Kuzey ve Güney Amerika'da hayal ettikleri ve kendilerine vadedilen zenginlik içinde bir yaşamla değil, aksine çok zor, ancak kolay hareket edebildikleri bir ortamla karşılaştılar.²⁴

Şüphesiz ki, insanın hayatında verdiği ya da vereceği en zor karar, doğduğu büyüdüğü vatanından göç etme kararıdır. Bir insan bu kararı verebiliyorsa mutlaka geçerli bir sebebi olmalıdır. Yukarıda bahsedildiği gibi, göç bazen kaçınılmaz olur. Nitekim başlangıçta bölgeyi terk eden insanlar, can ve mal emniyetinden duydukları endişe sebebiyle göç etmişlerdi. Fakat daha sonra göç edenlerin amacı daha fazla mal mülk edinmektir. Aynı amaçla Brezilya'ya gitmek üzere bindiği geminin Lübnan

²³ A.e., s.12.

²⁴ Yazıcı, a.g.e., s.71.

sahillerinden uzaklaşmaya başlaması üzerine hüzünlünen Reşîd Selîm el-Hûrî 'nin (1887-1984) şu mısraları durumu en yalın şekilde anlatmaktadır:²⁵

نصحتك يا نفس لا تطمعي وقلت حذار فلم تسمعي
فإن كنت تستهلين الوداع كما تدعين ، إذن ودعي

*Nefsim, tamahkâr olma diye nasihat ettim, Sakın! Dedim ama dinletemedim,
Ayrılığı kolay zannediyordun, Öyle ise, vedalaş ta görelim.*

Zengin olmak, daha müreffeh bir hayat yaşamak hayaliyle yola çıkanların birçoğunun yolculuğu hüsrarla sonuçlanmıştır. Aslında zorluklar daha yola çıkmadan başlamıştır. Önde gelen Mehcer ediplerinden Tevfîk b. Fağlullâh Da'ûn (1883-1966) **Göç Hatıraları** kitabında göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları güçlükleri şöyle ifade etmiştir:²⁶

"Osmanlılar zamanında göç etmek resmi olarak yasaktı, fakat pratikte kaçakçılar aracılığıyla mubahtı. Küçük gemiler Beyrut limanına demirler demirlemez, gırtlakları kuvvetli simsarlar, gemilerin limana vardığının ve hareket zamanının haberini yaymak için, şehrin çarşı pazarına ve köylere dağılıyorlardı. Bunun üzerine köylüler, yolculukta gerekli parayı temin etmek için, arsa, tarla, mobilya vb. sahip oldukları her şeyi tefecilere rehin olarak vererek borç para alıyorlardı, böylece kaçakçılık işlemi başlamış oluyordu. Simsar, göçmeni sahili gözetlemekle görevli askere teslim ediyor, asker onu gümrük binasının arkasından mal yüklü bir mavnaya bindiriyor, mavnanın kaptanı da onu hamal olarak gemiye sokuyordu. Gemide onu kahveci teslim alıyor ve eşyaların arasında saklıyordu, yolcu bu şekilde Marsilya'ya ulaşmış oluyordu. Marsilya'da onu başka bir simsar teslim alarak, pis bir hana yerleştiriyordu ve cebindeki son kuruşunu alana kadar onu herhangi bir gemiye bindirmiyordu. Amerika'ya giden bir gemiye bindiğinde kendisi gibi onlarca yolcuyla karşılaşıyordu. Kurtların kovaladığı koyun sürüsü gibiydiler. Geminin güvertesine çıksalar sıcağa, soğuğa, yağmura ve rüzgâra maruz kalıyorlardı, geminin alt katlarında toplansalar boğulacak gibi oluyorlardı. Kaç kere tayfalar, maruz kaldıkları kötü muameleyi protesto etmelerini engellemek için, üzerlerine

²⁵ Sâlih er-Rasûkî, **eş-Sa'iru'l- Kârevî**, Dâru'n-nefâis, Beyrût, 1992, s.18

²⁶ Saydah, **a.g.e.**,s.29.

sıcak su hortumlarını doğrultmuşlardı ve kaç kere gemiler onları gitmek istedikleri limana değil de, kendileri açısından uygun olan limana indirmişlerdi. Varılan her limanda aynı köyün çocukları birlikte iniyorlar ve her grup kendi yönünü tayin ediyordu. Yanında ilk gece kendisine yiyecek ve yatacak yer temin edilmesi için bir tavsiye mektubu bulunan, ya da yanına gidebileceği bir arkadaşının ve akrabalarından birinin adresi olan veyahut limanda kendisini bekleyen bir akrabası olan kişi en şanslılarıydı. Bunlardan hiçbirisine sahip olmayan kişinin ise yatağı kaldırım, yiyeceği de, dağarcığındaki ekmek kırıntılarıydı."

1.3.2. Gurbette Karşılaşılan Zorluklar

Göçmenler, gurbet diyarında özellikle ilk yıllarda oldukça zor günler geçirmiştir. Büyük hayallerle geldikleri gurbette düşledikleri hayatı bulamayan göçmenler, hayal kırıklığına uğramışlar, ayakta kalmak için her türlü işi yapmak zorunda kalmışlardı. Arap göçmenin en kolay yapabildiği iş seyyar satıcılıktı. Bir sepete doldurduğu iğne, iplik, oyuncak, sabun vb. ihtiyaç malzemelerini kapı kapı, köy köy dolaşarak işaret diliyle satıyorlardı. Bunun dışında çöpçülük, hamallık, ayakkabı boyacılığı en çok yapılan işlerdi. Varını yoğunu satarak büyük ümitlerle yaban ellere gelen bu insanlar pişman olmuşlardı ama son pişmanlık fayda vermezdi. Nitekim Reşîd Selim el-Hûrî (eş- Şâ'irü'l- karevî) hicretinden kırk yıl sonra yaşadığı hayal kırıklığını şöyle dile getirmiştir:²⁷

عمن أحب البر والبحر	ناء عن الأوطان يفصلني
إلا أنا والعود والشعر	في وحشة لا شيء يؤنس
للضاض عند لسانهم قدر	حولي أعاجم يرطنون فما
ومدينة ، لكنها قفر	ناس ولكن لا أنيس بهم

Uzaktayım, uzakta vatanımdan, Deniz ve kara beni ayırdı dostlarımdan,

Hiç bir şey dost olmuyor, yalnızım, Sadece ben, şiirler ve sazım,

Söyleniyor yabancılar çevremde, Arapçanın zerresi yoktur dillerinde

²⁷ A.e., s. 25.

İnsanlar fakat dostlukları yok, Şehir fakat çoraktan bir farkı yok.

Göçmenlerin gurbette maruz kaldıkları sıkıntılarla ilgili olarak ilginç bir o kadar da yürek burkan hikâyeler anlatılmıştır. O hikâyelerden bir tanesi de, Corc Saydah'ın Tevfik Da'ûn' dan neklettiği şu hikâyedir:

"Venezüella'nın başkenti Karakas'ta varlıklı bir yaşlının evinde yapılan ve saygın göçmenlerin katıldığı bir partiyi hatırlıyorum. Yetmişinci yaş gününü kutlamak için geldiğimiz bu şahıs, göç etmeden önce köyünde (Abiya) öğretmenmiş, şimdi ise kıskanılacak bir servete sahip. Ona bugün servetiyle mutlu olup olmadığını sormuştum, bana şöyle cevap vermişti: " Bugün benim hayatımdaki en mutlu günüm değil, aksine, üç yıl sepetle dolaştıktan sonra cebimdeki kazancımın üç yüz lira olduğunu gördüğüm gün, en mesut günümdü. Çünkü o parayla bir eşek alabiliyordum. Artık, sepeti omuzlarımda değil eşeğin sırtında taşıyacaktım ve başkalarının gidemeyecekleri yerlere gidebilecektim." Uzun yıllar sepetle dolaşıp seyyar satıcılıkla geçimini temin ettikten sonra, Amerikan ordusunda albay olarak görev yapan Şair Mes'ûd Semâha da sepetle dolaştığı yılları şöyle anlatmıştır: ²⁸

كم طويت القفار مشيا وحملتي	فوق ظهري يكاد يقصم ظهري
كم قرعت الأبواب غير مبال	بكلال وقر فصل وحر
كم توغلت في البراري وقلبي	سايح مثل زورق في نهر
كم تعرضت للعواصف حتى	خلت أن الثلوج في القفر قبر
كم توسدت صخرة وذراعي	تحت رأسي وخنجري فوق صدري

Yürüyerek yabancı kaç kere kat eyledim, Sırtımda ağır yüküm, sanki kopacak belim,

Umursamadan nice kapıyı çaldım, Yorgunluğa, sıcağa, soğuğa aldırmadım,

Kaç kez yolum ıssız yerlere düştü, Korkudan kalbim, yüzen kayığa dönüştü,

Kaç kez fırtınalara maruz kaldım, Yabanda karlar, mezarım olacak sandım,

Kaya yastığım oldu nice gecelerim, Kolum başım altında ve göğsümde hançerim.

²⁸ A.e., s. 31-32.

Ancak başlangıçta çekilen bu sıkıntılar, zamanla hafiflemiş ve göçmenler sahip oldukları maddi ve edebî imkânlar dairesinde farklı alanlarda faaliyet göstermeye başlamışlardı. Artık kimi başkentte bir ticaret merkezinde yönetici, kimi bir köyde küçük bir bakkalda, kimi inşaatta, kimi fabrika yönetiminde ve kimisi de bir lokantada, en şanssızları ise gazete bürosunda çalışıyordu. Gurbetteki bu sıkıntıların aşılmasında, kazanılan özgürlükler önemli rol oynamıştır. Çok geri kalmış bir toplumun içinden gelerek gelişmiş bir ülkede çağa ayak uydurmaya çalışan bu insanların burada buldukları özgürlükçü ortam, onların hepsinin olmasa bile pek çoğunun çeşitli alanlarda başarılı olmasını sağlamıştır.²⁹

1.4. Mehcer Edebiyatı

Gurbette de olsa o, Arap edebiyatıdır. O, görkemli Arap edebiyatı ağacının, rüzgârlar tarafından yenedünyanın fidanlıklarına taşınan, her toprakta yetişen ve her iklimde olgunlaşan asil bir dalıdır. Yapraklarında Batı güneşinin renklerinin izleri görülsede, çekirdeği Doğu'nun ışıklarıyla hayat bulmakta ve kalbi sahranın esintileriyle titremektedir. İçinde büyüyüp geliştiği farklı ortama ayak uydurmuş, yemişleri şekil ve lezzet itibarıyla yetiştiği iklime ve çevreye uyum sağlamıştır. Bu, ana gövdede daha önce görülmemiş bir olgunluk, koku ve güzellik idi ki, artık eski sahibi onu yenedünyadan ithal ediyor, onda gurbetin acılarının ve vefanın tatlılığının tadına varıyordu.³⁰

Mehcer edebiyatına yönelik olarak farklı eleştirilerde bulunanlara ve bu ekolü Batılılaşmanın bir devamı olarak görenlere Corc Saydah şu şekilde cevap vermektedir: "Göçmenlerin edebiyatı, üzerine Batılıların sadece posta pulu yapıştırdığı Arapça bir mektuptur. Denizleri aşarak Arap okuyucuya ulaşmıştır. Özlemle bekleyenler, gurbetteki dostların ne söylediğini dinlemek için, alelacele zarfı açarlar, tembeller ise, zarfı açmadan üzerindeki mühre bakıp adresini heceleyerek Allah vergisi (!) güçlerle içindeki hakkında yorum yaparlar.

Efendiler, Mehcer edebiyatı, Arap ümmetinin bir ürünüdür, ister pirinç gölgesinde, ister Nil'in kenarında, isterse gurbette yazmış olsun. Mehcer edebiyatı,

²⁹ Yazıcı, a.g.e., s. 76

³⁰ Saydah, a.g.e., s.42.

Arap edebiyatının, aslı ile iftihar eden ve köklerinin kendisine olan üstünlüğünü kabul eden bir dalıdır. Yani, annenin çocuğuna olan üstünlüğü gibi, unutulmayan ve inkâr edilemeyen üstünlük. Haşa ki asil bir çocuk, başarı ve güç elde ettiğinde annesini unutsun." ³¹

1.4.1. Doğuşu ve Gelişmesi

XIX. Yüzyılın sonlarına doğru, Arap ülkelerinden, özellikle Lübnan ve Suriye'den Kolomb'un ülkesine doğru bir mülteci akını başlamıştı. Bazıları ülkedeki yönetimin zulmünden, bazıları para kazanmak için, bazıları da her iki sebepten dolayı göç etmişlerdi. Göç eden gruplar arasında, bereketli hayal gücü ve aydınlık düşüncenin geniş ufkuna sahip, yürekleri hürriyet aşkıyla yanıp tutuşan bir grup genç vardı. Onlar, zulme ve perişanlığa boyun eğmeyen, hürriyet ve rızık aramak üzere yola koyulan şuurlu aydınların öncüleriydiler. ³²

Arap mültecilerin yaklaşık yarım asır süren doğum sancılarının akabinde, XX. Yüzyıl ile birlikte Newyork'daki Washington caddesinin küf kokan bodrum katlarının birinde "yeni edebiyat" adında bir çocuk gözlerini dünyaya açmıştı. Babası -Emîn er-Reyhânî - bütün dikkatini, ruhun şırası ve kalemin mürekkebiyle çelimsiz çocuğu beslemeye hasretmiş, onu büyütmüş ve insanlara onun müjdesini vermişti. Çocuk yataktan ayrılp emeklemeye başlar başlamaz, kürsüye çıkmış ve şöyle haykırmıştı: " Ben Doğuyum." ³³

Bu ses, alaycı şehrin semalarında yükselmeye başlamıştı, sonunda komşular rahatsız olmuşlar ve kâhinler bu çocuğu henüz beşikteyken boğmak istemişlerdi. Fakat bu ses, uzaklara çok uzaklara, Boston'a, kız kardeşi yanına oturmuş evin geçimini temin etmek için dikiş dikerken, gecenin bir yarısında sessizliğin fısıltılarına kulak kabartan, rüyalarla sohbet eden, yıldızlarla sabahlayan ve süslü kuruntularla yokluk içerisinde yaşayan zavallı bir sanatkârın odasına ulaşmıştı. O, bilinmeyen ressam Cibrân Hâfîl Cibrân'dı. Bişerri'nin ³⁴ delikanlısı, Lübnan'ın

³¹ A.e.,s.42-43.

³² en-Nâ'ûrî, a.g.e., s. 17.

³³ Saydah, a.g.e., s.40.

³⁴ Bişerri, Cibrân Hâfîl'in doğduğu köyün adıdır.

Nâbiğa'sı,³⁵ Fureyke'nin³⁶ delikanlısının kıtada yankılanan çağrısına kulak vermişti. Kalbinin telleri titremiş, parmak uçlarında yeni bir hayatın canlılığı belirmişti. Resim yaptığı fırçayı bir kenara bırakarak, ilhamının ilk meyvelerini yazmak üzere kaleme sarılmıştı.³⁷

1905 senesiydi. Yirminci asrın çocuğu gelişen edebiyat, artık taze bir dal değildi, ayakların tökezlemesine ve dillerin sürçmesine galip geliyordu. Nihayet 1916 yılında Miḥâil Nu'ayme gelerek çocuğu tekeffül etmiş ve büyütmişti. Sonunda o çocuğun kolu güçlenmiş, doğru adımlar atmış ve göğsünü aşırı isteklerin kaprisi kaplamıştı. Böylece, Hürriyet Anıtının karşısına dikilmiş ve yüzüne karşı şöyle seslenmişti:

" Ey Hürriyet! Yüzünü ne zaman doğuya doğru çevireceksin? Senin heykelinin piramitlerin kenarına ya da Akdeniz sahillerine dikildiğini göreceğimiz gün gelecek mi? Ne zaman köleleştirilmiş milletlerin ve prangaya vurulmuş halkların karanlıklarını aydınlığa çıkarmak için dolunayla birlikte onların üzerine doğacaksın?"³⁸

Böylece Emîn er-Reyhânî ile başlayıp Cibrân Ḥalîl Cibrân ve Miḥâil Nu'ayme ile devam eden sürecin sonunda, Arap edebiyatında, düşünce ve anlatım açısından kendine özgü bir karakteri olan bir gurubu içinde barındıran ilk düzenli ekol olan "er-Râbitatü'l-Kalemiyye" kurulmuştu.

1.4.2. er-Râbitatü'l-Kalemiyye (Kalem Grubu)

Arap edebiyatında, düşünce ve ifade bakımından kendine has üslubu olan Arap edebiyatçılarını aynı çatı altında toplayabilen ilk düzenli ekol olan Kalem Grubu'nun kurulması düşüncesi, ilk olarak bir grup Lübnanlı ve Suriyeli gencin, 20 Nisan 1920 akşamı, New York'ta gazeteci 'Abdülmesîḥ Ḥaddâd'ın evinde yaptıkları

³⁵ Ebû Ümâme (Ebû Akreb) Ziyâd b. Muâviye b. Dabâb (Dıbâb) b. Câbir en-Nâbiğa ez-Zübyânî 515-520 yılları arasında Yesrib'in kuzeydoğusundaki Şerebbe'de doğdu. Mensup olduğu Zübyân, İsmâilî kabilelerinden olup Me'rib Seddi'nin yıkılmasından sonra Yemen'den kuzeye göç ederek Şerebbe'de yerleşmiştir. Nâbiğa lakabı "her tarafta tanınan, güzel ve parlak şiirleri olan büyük şair" demektir. (ö.604 [?]) Ayrıntılı bilgi için bkz.:Süleyman Tülücü, "en-Nâbiğa ez-Zübyânî", **DİA**, C,XXXII, s.262.

³⁶ Fureyke, Emîn er-Reyhânî'nin doğduğu köyün adıdır.

³⁷ Saydah,**a.g.e.**, s.41.

³⁸ **A.e.**, s. 41.

bir toplantıda ortaya çıkmıştı.³⁹ Edebiyatın o günkü içler acısı durumuna üzülen ve gönülleri Arap edebiyatı için yanıp tutuşan bu gençlerin her biri, onu yıllar süren durağanlığından ve donukluğundan kurtarmak için faydalı bir şeyler yapmak istiyordu. Düşüncenin olgunlaşması ve gerçekleştirilmesi için çalışılması hususunda anlaşmışlardı. Toplantı üzerinden henüz bir hafta geçmişti ki, Râbîta düşünce aşamasından uygulama aşamasına geçti. Grubun liderliğini Cibrân Hâlîl Cibrân üstlenmişti. Sekreterliğe Mihaîl Nu‘ayme ve muhasipliğe ise William Catzelflis getirilmişti. Üyeleri yedi kişiden oluşmaktaydı: İlyâ Ebû Mâdî, Nesîb ‘Arîda, ‘Abdülmesîh Haddâd, Reşîd Eyyûb, Nedret Haddâd, Vedî‘ Bâhût ve İlyâs ‘Atâullâh.⁴⁰

Aslında bu sıralar New York’ta bulunan şahsiyetler sadece bunlardan ibaret değildi. Bunların yanı sıra, Mes‘ûd Semâha (ö.1946), Emîn Muşriğ (ö.1937), Rustum (ö.1969), Ni‘met el-Hâc (1889-1978) ve Batı’da özellikle de Ortadoğu’da güçlü bir kalem olarak tanınan Emîn er-Reyhânî de vardı.⁴¹ Emîn er-Reyhânî, fikirlerinin Cibrân ile uyuşmaması ve New York’tan uzak olması sebebiyle, kısacık ömrüne rağmen modern Arap edebiyatında önemli rol üstlenen ve iz bırakan bu gruba dâhil olmamıştı. er-Reyhânî’nin gruba katılmayışı ile ilgili olarak Nu‘ayme, *Biz Emîn er-Reyhânî’yi New York’ta olmadığı ve Cibrânla çok farklı düşündüğü için Kalem Grubu’na almadık.*” demiş olsa da, er-Reyhânî’nin katılmayışının asıl sebebi, Cibrân’ı, yaşamında bir öğrencisi ve kültürel açıdan kendisinden aşağıda görmüş olmasıdır.⁴² Râbîta kendisine görev olarak, edebiyat ve hayat arasındaki irtibatın yenilenmesini, tenkit, destan, öykü, şiir ve makale gibi edebi ürünlerde ufkun genişletilmesini belirlemişti.

Nitekim Râbîta’nın tüzüğüne bir önsöz yazan Nu‘ayme, bu durumu şu şekilde ifade etmişti: " Ne kâğıda mürekkeple yazılan her şey edebiyattır, ne de, her makale ya da ölçülü bir kaside yazan edebiyatçıdır. Zira bizim itibar ettiğimiz edebiyat, hayatın toprağından, suyundan ve havasından beslenen edebiyattır. Saygı duyduğumuz edebiyatçı ise, hayatın üzerindeki etkilerini, hayattaki değişim ve

³⁹ er-Resûkî, **a.g.e.** s.35

⁴⁰ en- Nâ‘ûrî, **a.g.e.**, s. 22.

⁴¹ Yazıcı, **a.g.e.**, s.110.

⁴² **A.e.**, s.110.

dalgalanmaları ileri görüşlülük, dikkatli bir düşünce ve ince bir ruhla ifade edebilen kişidir."⁴³

Tüzükte Râbîta'nın gayesi olarak, " Arap edebiyatının bedenine yeni bir ruh kazandırarak onu, gelenekçi tembellik çukurundan çekip çıkartmak." yazılmıştır. Rabitanın amblemini Cibrân çizmiş ve üzerine şu ifadeyi yazmıştı: " Arş'in altında Allah'ın hazineleri vardır ve hazinelerin anahtarları şairlerin dilleridir."⁴⁴

Kuruluşunun ilk yıllarında Râbîta üyelerinin edebi ürünleri bir hayli fazla olmuştur. Kalemlerinin meyvelerini Nesîb 'Arîða'nın " Mecelletü'l fûnûn" dergisinde ve 'Abdülmesîh Haddâd'ın "Cerîdetü's-sâih" gazetesinde yayınlıyorlardı. Yayınlarından seçmeleri de, Râbîta adına her yılsonunda yayınlanan bir "Mecmua" da yayınlıyorlardı ki, bu Mecmua sadece bir kere yayınlanabilmiştir. "Mecelletü'l-fûnûnün başına gelen öldürücü iflas hastalığı, onun da başına gelmişti. Bunun üzerine onlar da kitap telifine yönelmişlerdi. Fakat Cibrân, Râbîta'nın tek bir kitabını " el-'Avâşif" Arapça olarak yayımlamıştır.⁴⁵

Şüphesiz ki Kalem Grubu, kısacık faaliyet hayatına rağmen hem Arap edebiyatında hem de kurucularının hayatında derin izler bırakmıştır. Onların, Râbîta'nın kuruluşundan önce yazdıkları ile daha sonra yazdıkları arasında belirgin bir fark görülmektedir. Nitekim daha öncelerde Arap milliyetçiliği çizgisinde yazılar yazan Cibrân, artık hümanist ve evrensel yazılar yazmaya başlamıştı. Devrimci ve eleştirel yazılar yazan Nu'ayme ise, manevi yönü ağır basan yazılar kaleme alıyordu. Râbîta, düşünce ve ifade açısından bir devrimdi ve onun etkisine ilk önce üyeleri boyun eğmişlerdi. Mertebeleri arasındaki farklılığa rağmen, güçleri ve kabiliyetlerini harekete geçirmişler, eğilimleri ve istekleri arasında bir uyum meydana getirmişlerdi. Daha sonra onun etkileri Amerika Kıtası'ndaki diğer göçmenleri kuşatarak, çatık kaşlı Arap dünyasına ulaşmıştı. Onun özel bir felsefesi yoktu. Aksine kendine has bir programı ve tek bir yönelişi vardı. Ekolü şeklen romantizme daha yakındı, fakat

⁴³ Saydah, a.g.e., s.210.

⁴⁴ A.e.,s.211.

⁴⁵ A.e., s.211.

tasavvuf, tecrübe derinliği ve uzun uzadıya ümit var olmak bu edebiyatı, ilim seviyelerini ve dünya felsefesini müşahede edeceği bir makama yükseltmişti.⁴⁶

Aktif olduğu yılları hesapladığımızda, “er-Râbıtâtü’l-kalemiyye”nin (Kalem Birliği) on sene ayakta kaldığını görmekteyiz. 1931 yılında Râbıta’nın müdürü Cibrân’ın ölümünü müteakip, ecel ağır elini diğer üyeler arasında dolaştırmış ve Nesîb ‘Arîda, Reşîd Eyyûb ve Nedre Haddâd da ahirete irtihal etmişlerdi. Nu‘ayme de Lübnan’a, doğduğu topraklara geri dönmüştü. Artık Râbıta kolyesi, arkasında zengin bir kültür mirası bırakarak dağılmış, tarihte ve hatıralar âlemindeki yerini almıştı. Onun hatıralarını kalıcı kılmak için, Ebû Mâdî’nin *Dîvânu’l-cedâvil*’i, Nu‘ayme’nin *el-Ğirbâl*’i, Cibrân’ın *el-‘Avâşif*’i, Nedre Haddâd’ın *Evrâku’l- ħarîf*’i, Reşîd Eyyûb’un *Eğânî’d-dervîş*’i, ‘Abdülmesîh Haddâd’ın *Hikâyâtü’l-mehcer*’i kâfidir.⁴⁷

1.4.3. Güney Amerika’da Edebî Faaliyetler

Arap edebiyatı, Kuzey Amerika’da olduğu gibi, Güney’de de maddî ve manevî yönden kötü beslenmesinin neticesinde zayıf, çelimsiz olarak dünyaya gelmiştir. Kalem kavgası büyümüş, gazeteler, şahsi menfaate göre yandaşlık, övgü, kötülleme ve ayıplama rollerinin icra edildiği tiyatrolara dönüşmüştü. Fakat Brezilya’daki edebiyatın kısmetinden olacak ki, Doğu Akdeniz sahillerinden yola çıkarak Brezilya’daki Amazon nehrinin kenarlarına göç eden ve çoğunluğunu çiftçilerin oluşturduğu halk kesimlerinin yanında, aklî ve kültürel seviyesi yüksek, edebiyattan zevk alan ve edebiyat için gayret eden bir kabile daha vardı. Bu kafilenin öncüsü, Muallim Ni‘met Yâfeş idi ve dağarcığında dil bilimine ve matematiğe dair iyi bir müktesebatının olduğunu gösteren üniversite diplomasıyla, 1893 yılında Sao Paolo’ya ulaşmıştı. Aynı sene önce Rizkullah Haddâd arkasından Mişel Ma‘lûf , Sa‘îd Ebû Hamza, Na‘ûm Lebkî ve Necîb Tarrâd da, Sao Paolo’ya varmışlardı.⁴⁸

Bu sırada Sao Paolo’da "Revâku’l-Ma‘arrî" adı altında ilk kulüp kurulmuş ve kulübün faaliyetleri birinci dünya harbine kadar devam etmişti. Bu kulübün üyelerinin birçoğu Beyrut’taki Amerikan Üniversitesinden mezun olmuşlardı. 1922

⁴⁶ A.e.,s. 211.

⁴⁷ A.e., s.218.

⁴⁸ A.e., s. 316.

yılında toplanarak maddi imkanlardan mahrum gençlerin eğitimi, tercüme ve neşriyat yoluyla Arap kültürünün Brezilya çevrelerinde yayılması konularında takdire şayan faaliyetlerde bulunan bir cemiyet kurmuşlardı. 1927 yılında Mûsâ Kerîm Mecelletü'ş-Şark'ı çıkartmış ve dergiyi yazar ve şairlerin düşüncelerini serbestçe ifade edebildikleri bir kürsüye dönüştürmüştü. Dergi etrafında toplanan bir grup yazar ve şair derginin bürosunu bir kulübe dönüştürürken, diğer bir grup ise uzakta durmayı tercih etmişti.⁴⁹

Bu durum 1932 senesine kadar devam etmişti. Müstakil bir dergi çıkarmak için gerekli irade ve kuvvete sahip olduklarına kani olan çevreler, bu işe girişmeye karar verdiler. Tabiatıyla bunun gibi samimi çalışmaların sponsor desteği olmadan başarılı olması mümkün değildi. Parayla samimiyet ne zaman bir araya gelse mucizeler oluştururdu ki, her ikisi de, şair Kâşer el-Ma'lûf'un kardeşi ve Fevzî, Şefîk ve Riyâd Ma'lûf kardeşlerin dayısı, şair Mişel Ma'lûf'ta (1889-1943) mevcuttu. Yani o, Güney Amerika'daki edebi faaliyetlere takdire şayan katkılar sunabilirdi.⁵⁰

Mişel, edebiyat yeteneğine sadık kalmış bir edebiyatçıydı. Etrafına baktığında edebiyatın göçmenler arasında adi bir ticaret, hakaret ve tartışma aracı olduğunu görmüştü. Zengindi ve gönlü genişti. Edebiyatın içinde bulunduğu bu duruma çok üzülüyordu. Bazı dostlarla birlikte onu yüceltecek bir şeyler yapmaya karar vermişti. Etrafında güzide göçmen edebiyatçılarından bir grup toplanmıştı. Düşüncesine inanıyorlar ve Cibrân'ın Kuzey Amerika'da kurduğu Kalem Birliği'nin bir benzerinin Güney Amerika'da kurulmasını istiyorlardı.⁵¹

1.4.4. el-'Usbetü'l- Endelüsiyye (Endülüs Grubu)

er-Râbitatü'l-Kalemiyye'nin güneşi batar batmaz Güney'de el-'Usbetü'l-Endelüsiyye'nin hilali doğmuştu. Fikir babası Şükrullah el-Curr (ö.1975) olan Endülüs Grubu, 1932 senesi Ocak ayının başında kurulmuştu. Kurucu başkanlığını Mişel Ma'lûf'un yaptığı kuruluşta, Davud Şükûr başkan yardımcılığını, Neẓîr Zeytûn genel sekreterliği, Yûsuf el-Bu'aynî kasadarlığı ve Hâbib Mes'ûd sözcülüğü

⁴⁹ A.e., s.316.

⁵⁰ en- Nâ'ûrî, a.g.e., s. 27.

⁵¹ A.e., s. 27

üstlenmişti. Derneğin kurucu üyeleri ise şu şahıslardan oluşmaktaydı: Naşr Sem‘ân, Husnî Ğurâb, Yusuf Ğânim, Habîb Mes‘ûd, İskernder Kırbâc, Anton Selîm Sand ve Şükrullâh el-Curr.⁵²

Bu yeni derneği kuran grubun düşünceleri, bir önceki grupla hemen hemen aynı olmasına karşın özellikle klâsik ve modern edebiyat konusunda birbirlerinden farklı görüş ve düşüncelere sahiptiler. Arap şiirinin tabiatının sükûnetle, öfkelenmeden ve devrimci hislere kapılmadan yenilenmesini gaye edinen Grup, klâsik şiirle modern şiir arasındaki bağı koparmayı hiçbir zaman düşünmemiş, aksine geçmiş bugüne bağlayan, modern Araplarla dedelerinin kültür mirası arasındaki bağı muhafaza etmenin gayreti içinde olmuştur.⁵³

Mişel Ma‘lûf, kuruluşundan itibaren derneği maddî ve manevî olarak kesintisiz desteklemeye başlamıştır. Dernek merkezi olarak lüks bir apartmanda iki oda ve geniş bir salondan oluşan bir daire kiralamış ve daireyi birinci sınıf mobilya ile döşetmiştir. Mişel Ma‘lûf, 1938 yılında Lübnan’a dönünceye kadar bu desteğini kesintisiz sürdürmüştür.

Fakat dernek bu üyelerle sınırlı kalmamıştı. Kuruluşundan kısa bir süre sonra, derneğin faydalı işlerinin ortaya çıkması, isminin duyulması ve özellikle de, dernek adına bir derginin çıkarılmasıyla birlikte, göçmenlerin büyük edebiyatçıları da bu derneğe katılmışlardır. Derneğe yeni katılanlar şunlardır: Şefîk el-Ma‘lûf, eş-Şâ‘iru’l-Karevî Reşîd Selîm el-Hûrî, kardeşi Kayser Selîm el-Hûrî, Tevfîk Kırbân, Ni‘met Kâzân, İlyâs Ferhât, ‘Akil el-Curr, Necîb Ya‘kûb, Corc Anton Kefûrî, Enîs er-Râsî, Corc el-Hûrî Kerem ve Cibrân Sa‘âde. Daha sonra bu gruba Tevfîk Da‘ûn, Riyâd el-Ma‘lûf, Corc Liyân, Selmâ Şâiğ ve Fuâd Nemr de katılmıştır. Böylece er-Râbitatü’l-Endelüsiyye Mehcer edebiyatçıları için çok önemli bir birlik haline gelmişti. Derneğin merkezi, kulüpleri, çıkardığı dergi ise hatıralarını, duygularını ve düşüncelerini paylaştıkları bir kürsü olmuştu. Bu sayede Arap edebiyatı Brezilya’da

⁵² A.e., s.28

⁵³ Sâbir ‘Abdüddâim, **Edebu’l-Mehcer**, Dârü’l-Me‘ârif, Mısır, 1993, s. 19.

bilinir hale gelmişti. el-‘Usbetü’l- Endelüsiyye (Endülüs Grubu), gür çıkan sesi, yaygın şöhretiyle, modern Arap edebiyatında bariz bir yer edinmiştir.⁵⁴

Kuruluşundan itibaren yazı işleri müdürlüğünü Hâbîb Mes‘ûd’un deruhte ettiği "el-‘Uşbe" dergisine gelince, dergi, 1941 yılında Brezilya Cumhurbaşkanı’nın ülkede resmi dil dışında yayın yapılmasına yasak getirmesine kadar yayını başarıyla sürdürmüş, fakat bu tarihte yayının durdurmak zorunda kalmıştır. Daha sonra 1947 yılında yasağın kalkmasıyla birlikte Şefîk el-Ma‘lûf’un gayret ve maddi desteğiyle dergi yayın hayatına başlamış ve başına da Hâbîb Mes‘ûd yeniden getirilmiştir. Böylece bir müddet daha yayınlanan derginin, 1954 yılında maddi imkânsızlıklar sebebiyle, yayın hayatına son verilmiştir.⁵⁵

1.5. Mehcer Edebiyatının Özellikleri

Genel olarak Mehcer edebiyatı, hem içeriği hem de şiir kalıplarında açık ve kuvvetli bir şekilde görülen özellikleriyle, tam bir yenilik arzusuyla diğerlerinden ayrılmaktadır.

Şiir kalıpları konusunda Mehcer edebiyatı, yenilik eğilimine boyun eğen ve modern şiir yazımına uygun olanları bırakıp, geçmişin kısıtlamalarından tam bağımsız olma arzusuyla ortaya çıkmıştır. Bu arzu, taklidin köleliğinden edebî şahsiyetin bağımsızlığına, birinin takipçisi olmadan kendi özgün fikrini ortaya koymaya geçme arzusudur. Mehcer şiirinde ne hazır şiir kalıplarındaki donukluk, ne de yenilik akımındaki sululuk görülmektedir. Nesir, mummyalanmış tortulardan ve sabit fikirlerden kurtulmuş, şiir ise çeşitli tonlarla ve kısa ölçülerle sanatta Endülüs kasideleriyle (muvaşşaha) rekabet eder duruma gelmiştir.⁵⁶ İçerik bakımından ise, Mehcer edebiyatının özellikleri şunlardır:

1.5.1. Duygusalılık ve Vatan Özlemi

Duygudaki günden güne artan incelik uzaktaki vatana duyulan hasret, özlem ve tesirli nağmelerde ortaya çıkmaktadır ki, Arap dili tını olarak bunlardan daha ritmik, içerik olarak bunlardan daha hislisini tanımamıştır. Duygusalılıkta yenilikçiler

⁵⁴ en-Nâ‘ûrî, a.g.e., s.29

⁵⁵ A.e., s.30.

⁵⁶ Saydah, a.g.e., s.58.

ve gurbet hayatında başarısız olanlar eşittir. Başarılı olanlara, sahip oldukları anavatanlarını unutturmamış, başarısız olanlar ise, hayatın zorlukları onların ana kucağına, terk ettikleri evlerine, yeşil bağlara ve okul bahçesine olan özlemlerini artırmıştır. Vatan özlemini ve gurbeti dile getiren şiirlere, Mehcer edebiyatı şairlerinde çokça rastlamaktayız. Hatta diye biliriz ki, bu konudaki şiirler, Mehcer edebiyatı ile özdeşleşmiştir. Şair, kalbinin en derinliklerinde hissettiği sevgi ve özlemini, tabiatı, halkını, problemlerini, gençlik yıllarını, çocukluk hatıralarını, ailesini, arkadaşlarını, ilk aşkını, hulasa vatanındaki her şeyi hatırlayarak yaşar.⁵⁷ Nitekim Reşîd Selîm el-Hûrî, kendisine vatanını hatırlatan bir fesleğen görmüş ve şu şiiri söylemiştir:⁵⁸

قد كنت مثلك أيها الحبق	لي منظر حلو ولي عبق
قد كان لي ورق ولي زهر	واليوم لا زهر ولا ورق
بل كنت كالحسون مسرحه	بين النجوم وعشه الأفق
واليوم زقرقتي الأنين وأ	جنحتي الحنين ومهدي الأرق

Ben de senin gibiydim ey fesleğen, Güzel görünen ve hoş kokular veren
Yaprak ve güzel çiçeklerle bezenen, Eser kalmadı bugün hiç birinden,
Küçük bir serçeydim, durmadan öten, Yıldızlarda ve ufukta yer edinen
Bugün inlemeye başladım birden, Özlem ve hasret etti beni yerimden.

Vatan hasreti, bir türlü tükenmeyen gurbet hayatı ve maruz kalınan sıkıntılar, şairlerin gönüllerindeki ilham ateşinin sönmesine mani olmuş ve onlar da, en samimi, en güzel şiirlerini bu duygu yoğunluğunda kaleme almışlardır. Kalplerinin derinliklerinde hissettikleri acı ve ıstırapları içtenlikle dile getirmişlerdir. Güney Mehcer edebiyatının önde gelen şairlerinden olan İlyâs Ferhât, vatan hasretini şu şekilde ifade etmiştir:⁵⁹

ولعل أكبر ما بليت به نوى أنست فيها كل فقر بلقع

⁵⁷ Ömer İshakoğlu, **Arap Göç Edebiyatı Endülüs Grubu Şairlerinde Vatan Özlemi**, İ.Ü., Şarkiyat Mecmuası, Sayı, 23 (2013/2)

⁵⁸ A.m.

⁵⁹ A.m.

مغترب عن وطني مغترب
عن معشري مغترب عن مربعي
اليوم أعرف مضجعي وغدا فلا
أحد من الثقلين يعرف مضجعي
يقضي أحبائي فما أدري بهم
وسيجعل الأحياء منهم مصرعي

Gurbettir benim büyük imtihanım, Orada çorak arazilere bile alıştım
Vatanıma ve akrabalarıma uzağım Nerede o çayırlarım meralarım?
Bugün belli yerim ve mekânım Yarın kim bilebilir ne olacak halim,
Bihaberim, göçüp gidiyor canlar, Unutacak beni, korkarım sağ kalanlar.

1.5.2. Doğa Sevgisi

Mehcer edebiyatçılarının tamamı doğaya âşıktı. Doğa aşkını en derin duygularla hissediyorlar ve gördükleri her şeyi doğa ile ilişkilendiriyorlardı: sevgi, nefret; mutluluk, mutsuzluk; sevinç, hüznü; ümit ve hayal kırıklığı. Bu sebeple şairler doğayı sırdaş ediniyorlar, şiirlerini ondan ilham alarak yazıyorlar, ona benzemeye çalışıyorlar, kalplerindeki ümidi, elemi; gönüllerindeki özlem ve şaşkınlığı ona arz ediyorlardı. Doğa onların özlem duygularını tazeliyordu. Çünkü doğa, onlara ülkelerinin kırlarında gördükleri baştan çıkarıcı güzellikleri hatırlatıyor, onları, doğanın esrarı ve Allah'ın doğada yarattığı akılları hayran bırakan mucizeleri hakkında derin düşünmeye sevk ediyordu.⁶⁰ Böylece Mehcer edebiyatçıları, doğanın görünen ve bilinen güzelliğini vâsif ederken onu, manaların ve sırların ötesine taşıyorlardı. Zira onlara göre tabiat, beş duyunun algıladığından ve hissettiğinden daha derindi.⁶¹

1.5.3. Derin Düşünme

Mehcer edebiyatında kuzeyliler ve güneylilerin ayrı ayrı ön plana çıktıkları bazı meziyetler vardır. Ancak farklı ölçeklerde olsa da, her iki grubun müşterek olduğu bazı meziyetler de mevcuttur. Daha önce göçmenlerin nasıl vatan özleminde birleştiklerini belirtmiştik. Çünkü tamamı gurbetin acılarını tatmış, alıştıkları Doğunun sadeliği, maneviyatı ve ahlakına duydukları özlem ve Batının maddiyat ve

⁶⁰ en-Nâ'ûrî, a.g.e., s.98.

⁶¹ Saydah, a.g.e., s. 60.

medeniyetinin yaşatmış olduğu sert travmadan sonra, basit bir hayatın, sessiz sakin bir köy hayatının özlemiyle yanıp tutuşmuşlardı.⁶²

Derin düşünme, genellikle Kalem Grubu edebiyatçılarının en belirgin özelliklerinden biridir ve güney grubundan pek az edebiyatçı bu konuya alaka duymuştur. Gerek klasik gerek modern Arap edebiyatında örneğine bir kaç istisna dışında rastlanmayan Derin Düşünme, edebiyatçıların filozoflar misali, etraflarındaki varlıkları ve onları var eden hakkında mütemadiyen tefekkür etmelerinin neticesinde ortaya çıkmıştır. İnsan nefsinin derinliklerinde gizli olanlarla meşgul olmuşlar, varlığın sorunları, yok oluş ve sonsuzluk konularıyla ilgilenmişler ve sanatlarıyla onların esrar perdesini aralamaya yönelmişlerdir. Zira derin düşünme; insan olmanın vicdani sorumluluklarına yardımcı olacak vazifeleri idrak için gâh maziye uzanmak, gâh şimdii sorgulamak, gâh atiyi kucaklamak; *kimim, kiminim, neyim, neciyim, nereden geldim, nereye gidiyorum* suallerinin cevaplarını aramaktır. Bu bağlamda İliyâ Ebû Madî'yi anmak yerinde olacaktır. Çünkü o, hayatı en çok düşünen ve bilinmeyenle ilgili en çok soru soran kişidir. Nitekim bir şiirinde:

Derinden düşünmek hayatı,

Artırır insandaki acıları.

diyerek, aslında Mehcer edebiyatçılarının bu konudaki düşüncelerini ortaya koymuştur.⁶³ Mehcer edebiyatı, bu ruhani hayata ve soyut konulara yönelik, uzak görüşlülük ve yenilenme konularında modern Arap edebiyatının kaydettiği en harika adımlardan biri olarak tarihe geçmiştir.⁶⁴

1.5.4. Ahlak

Faziletli şeylerin yazılması, bayağı ve rezil şeylerin yazılmasından kaçınılması hususundaki edebi yöneliş. Burada şiir tasvirleri ve etkili öykülerle, davetin yayılması, gönüllere girilerek onların çirkinlikten, cimrilikten ve kötülükten

⁶² en-Nâ'ûrî, **a.g.e.**, s.88.

⁶³ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 469

⁶⁴ Saydah, **a.g.e.**, s.60.

uzak durmalarının, dünya üzerindeki zulüm ve haksızlıklara karşı isyan etmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Bu öykü edebiyatı - şiirde ve nesirde- insanların yüzlerindeki cilayı silerek gerçek yüzlerini ortaya çıkarmış, onların zayıf ve kuvvetli yönlerini belirleyerek, ıslah yollarını göstermiştir. Zira savaş çılgınlıklarının mahvettiği üstün ahlakı diriltecek edebiyat olmadığı sürece, insan ahlakının ıslah edilmesi, tek başına mülteci yurtlarında, okullarda veya fabrikalarda mümkün olmayacaktır. Nitekim Corc Saydah, milletlerin ancak ahlakla ayakta kalabileceklerini ifade etmiştir.⁶⁵

1.5.5. Dini Hoşgörü

Göçmenler Allah'a tasavvuf derecesinde kuvvetli bir iman ile inanmışlardı. Akidelerinin özü hoşgörü, rehberleri ise her alanda ve her kulüpte dini özgürlüktü. Allah'a inanıyorlar ve insanları Allah'a inanmaya davet ediyorlardı. Fakat onlar Allah'ı, çocukluklarında öğrendikleri ve Nu'ayme'nin Cibrân isimli kitabında belirttiği gibi, Katolik birinin Ortodoks kardeşinden yağ satın almasını yasaklayan dini inançların gözüyle görmüyorlardı. O'nun, bütün yarattıklarının Rabbi olduğuna inanıyorlardı. Dini, mezhebi, kavmi ne olursa olsun herkesin Allah'ı o şekilde görmesini istiyorlardı. Zira Allah katında bir milletin diğerine üstünlüğü yoktu.

Cıbran, Nu'ayme, er-Reyhânî, Ebû Mâdî ve Kalem Grubu'ndaki ve grup dışındaki arkadaşlarının temsil ettiği ve din olarak kabul ettiği "dînî hoşgörü ve fikir hürriyeti" Güney Mehcer edebiyatçıları arasında da karşılık bulmuştu.

Müslümanlar ve Hristiyanlar Hz. Peygamberi (sav) anma merasiminde bir araya geliyorlar birlikte onu öven şiirler söyleyip konuşmalar yapıyorlardı. Onların tamamı, aralarında dil ve vatan birliği olduğu müddetçe, dinin kendilerini ayıramayacağına inanmışlardı. Ve Hz. Peygamber, mensubu oldukları ve kendilerini vakar, saflık ve asalet sancağının altında toplayan milletin medarı iftiharını idi.

⁶⁵ A.e., s.61.

Gurbette, el-Ḳarevî, Ferhât, Şükrullah el- Curr, el-Ma'lûf, Naşr Sem'ân, Corc Şaydah gibi Hristiyan edebiyatçıların hatip ve şair olarak katıldıkları çok sayıda İslami merasim tertip edilmişti.⁶⁶

1.5.6. Kavmiyetçilik

Mehcer edebiyatı, amaç birliği, tarih birliği, dil birliği gibi sabit temeller üzerinde yoğunlaşmış, gerçek manada milli bir edebiyattır. Bu coğrafi anlamda bir millilik değildir, çünkü coğrafi sınırların değişmesi mümkündür. Dini anlamda bir millilik te değildir. Zira din farklı milletler arasında yayılmış olabileceği gibi, bir milletin bütün fertlerini kapsamayabilir. Mehcer edebiyatı, kendisini doğuran millete ve doğduğu topraklara samimi bir şekilde bağlıdır. Onun bütün derdi, insanların bilinçlenmelerini sağlayarak, anavatandaki hürriyet hareketlerine katkıda bulunmaktır. Arap topraklarında meydana gelen en küçük hadiseyi bile yakından takip ediyorlar, olayla ilgili olarak yorumlar yapıp neticeler çıkarıyorlardı. Arap topraklarında oluşan herhangi sıkıntının acısını yüreklerinde hissediyorlar ve yazılarında dile getiriyorlardı. İçlerinden bazıları Osmanlı hâkimiyetini görmüş, Fransız mandasını yaşamışlardı. O günkü yönelişleri tabii olarak hürriyet ve bağımsızlıktı ve onlar da halkı devrim yapmaya davet etmişlerdi. Bağımsızlık geldikten sonra ise çağrılarını, Siyonist tehditlere karşı koyabilmek için halkın birliği ve yönetimin ıslahı şeklinde olmuştu. Bağımsızlığın elde edilmesi kadar muhafaza edilmesinin de önemli olduğuna dikkat çeken Şaydah, bunun için Arapların birliğinin önemini şu şekilde ifade etmiştir:⁶⁷

وما ضرنا إن لم يك العرب وحدة وقد وحدتنا في الجهاد المقاصد
أصابع كف المرء في العد خمسة ولكنها في مقبض السيف واحد

Arabın dağınıklığı bize verir zarar, Birleştirmişti bizi cihatta ortak çıkarlar,

Kişinin elinde parmakları beştir lakin, Birlikte kılıcın kabzasını tutarlar.

⁶⁶ Abdüddâyim, a.g.e, s. 241.

⁶⁷ Şaydah, a.g.e., s.62.

1.5.7. İnsana Değer Verme

Edebiyat âlimlerinin işi, Doğunun ruhaniyetine karışmış bir edebiyat ile daha iyi bir dünya oluşturmak için hayır güçleriyle işbirliği yaparak, hayattaki en yüce ülküye ulaşmaktır. Nu'ayme şark kültürünün insana verdiği değer konusunda şöyle demektedir: " Şüphesiz ki, ilk olarak insanın tarafını tutan, onun ilahi bir pınar olduğunu ve yaratılış gayesini tanıyan ve onu hayvani arzularla mücadele etmeye çağıran Doğu olmuştur."⁶⁸

Mehcer edebiyatçıları Doğunun çocuklarıdır. Arabın hikmetiyle zihinleri dolmuş, gönüllerine şarkın ruhaniyeti yerleşmiştir. Hiç bir maddi güç bu hasletleri onların göğsünden söküp atamamıştır. Halkın tamamının mutlu olmadığı yerde ferdin mutlu olmasının bir anlam ifade etmediğinin farkında olmuşlardı. Halkın mutlu olmasının da bütün bir insanlığın mutlu olmasına bağlı olduğuna inanmışlardı. Bu sebeple Mehcer edebiyatçısı, evrende var olan her şeyi sevmiş ve kendisini bütün insanlığın hizmetine adanmıştır. Zayıf insanların, zayıf ulusların özgürlüğü, onun için öncelikli amaçlar arasında yer almıştır. Sadece insanlığı düşünmek ve bunun için çalışmak, onların insana olan sevgisinden kaynaklanmaktadır.⁶⁹

Yukarıda anlatılanlar, Mehcer edebiyatçılarının ele aldıkları konuların başında gelmektedir. Bu konuları şiir ve nesir olarak ele alırken, içinde yaşadıkları toplumun kültüründen etkilendikleri gibi, kendi kültür birikimleriyle de onları etkilemişlerdir. Yabancı dilde yazdıkları yüzlerce cilt eserle Batılılara, Doğunun manevi iklimini ve Arap ümmetinin tarihini ve medeniyetini ulaştırmışlardır.

⁶⁸ A.e. ,s.62.

⁶⁹ YAZICI, a.g.e., s.479.

İKİNCİ BÖLÜM

FEVZÎ EL-MA‘LÛF, HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

2.1.1. Hayatı

Başta İspanyol şairlerinin sultanı olarak bilinen Fransisko Villespasa olmak üzere, edebiyat dünyasının önde gelen şair ve yazarlarının takdirini kazanmış olan Fevzî el-Ma‘lûf, tamamlamaya ömrünün vefa etmediği *Şu‘letü’l-‘azâb / Azap Alevi* adlı yedi bölümden oluşan ikinci şiir serisinde doğum tarihini şu şekilde vermektedir:⁷⁰

فوق حضان الربيع في مثل هذا ال
يوم ، بعد العشرين من أياره
نفضت وردة على الأرض عنها
كمها، والدجى صريع احتضاره

Baharın kucağında, yine böyle bir günde, Mart ayının yirmisi, hayır yirmi birinde
Bir çiçek goncasını dünyaya silkeledi, Karanlık can çekişirken tan yerinde.

Fevzî el-Ma‘lûf, 21 Mart 1899 tarihinde Lübnan’ın Beka vadisindeki Zahle kasabasında dünyaya gelmiştir. Sakinlerinin tamamına yakını Hristiyanların oluşturduğu kasabanın nüfusu, o zamanlar 17000 kişi civarındaydı. Dar bir vadide yer alan kasabanın manzarasını, ortasından geçen Birdavni nehri tamamlıyordu. Bu iki tabiat unsurundan, vadi ve Birdavni nehrinden, Ma‘lûf’un şiirlerinde mahalli renkler olarak çokça bahsedilmiştir.⁷¹

Babası, Arap dili ve edebiyatına çok kıymetli hizmetler sunmuş Allâme ‘Îsâ İskender el- Ma‘lûf (1859-1956), annesi ise ‘Affe İbrâhîm el-Ma‘lûf’ dur. Fevzî’den başka çiftin üçü erkek ikisi kız olmak üzere beş çocukları daha vardır. Kardeşlerden Riyâd, özellikle de Şefîk el- Ma‘lûf (1905-1976) tanınmış şairler arasında yer alırlarken, diğer kardeş Edmond ve kızkardeşler hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. İlerde Fevzî el-Ma‘lûf’un hayatında önemli rol oynayacak

⁷⁰ Fevzî el-Ma‘lûf, *Dîvan Fevzî el-Ma‘lûf*, Müessesetü Hindâvî Lit’ta‘lîm ve’s-Şekâfe, Kahire, Mısır, s.76

⁷¹ Akasoy, a.g.e., s.14.

olan aile fertlerinden biri de, tanınmış bir şair olan amcası Kayşer el-Ma'lûf'tur. (1864-1961) 1898 yılında Brezilya'ya göç eden Kayşer, orada *el-Brazil* dergisini çıkarmış ve aynı zamanda Türk konsolosu olarak ta tayin edilmiştir.⁷² Bu hakikat, Ma'lûf ailesinin Osmanlı yönetimi ile kayda değer bir problemlerinin olmadığını göstermektedir.

Ma'lûf, 1909'dan 1913 yılına kadar Zahle' de Katolik Kilisesi'ne bağlı *el-Medresetü's-şarhiyye*' ye devam etmiştir. Hatıralarında belirttiğine göre, ilk şiir denemelerine burada kısa şiirler yazarak başlamıştır. Ancak o şiirler bir kaç dışında günümüze ulaşmamıştır. Bu, muhtemelen şairin daha sonra yazmış olduğu şiirleri beğenmeyip yırtmış olması sebebiyledir. Daha sonra Beyrut'a taşınan şair, buradaki *Medresetü'l-ferîr*' e başlamıştır. Ancak birinci dünya savaşının patlak vermesi üzerine yedi ay devam edebildiği okulunu bırakarak Zahle'ye geri dönmek zorunda kalmıştır.⁷³ Zahle'de babasının zengin kütüphanesinden istifade ederek hem Fransızca bilgisini geliştirmiş hem de Arap edebiyatı konusunda bir hayli mesafe katetmiştir. Bu dönemde şiir yazmaya ve tercüme faaliyetlerine ağırlık vermiştir.⁷⁴ Ma'lûf'un şiirlerinde Fransızca'nın etkili olduğu ifade edilse de, öncelik elbette ki Arap edebiyatı geleneğindedir. 16 yaşındayken Fransızca'dan çevirdiği, Fransız roman ve öykü yazarı Florian'ın (1755-1794)⁷⁵ 1791 yılında kaleme aldığı *Gonsalve de Cordoue / Kurtubalı Büyük Kaptan* adlı romanından esinlenerek *İbn Hâmid ya da Granâda'nın düşüşü* adlı beş perdelik bir drama kaleme almıştır. Bu dramada İbn Hâmid ve Dureyd' in umutsuz aşkları ele alınmaktadır. Granâda hâkimi Ebû 'Abdullâh, Dureyd'e âşıktır ve siyasi gücünü kullanarak onu kendisine bağlamayı arzu etmektedir. Fitnecilerin de olaya müdahil olmaları neticesinde bu aşk hikâyesi hazin bir şekilde son bulur ve Endülüs Emevi devleti kuruluşundan yedi asır sonra tarihteki yerini alır.⁷⁶

Şam'da Dâru'l-mullimîn 'de ders vermekte olan babası İskender el-Ma'lûf, 1918 yılında el-Ma'lûf'u yanına almıştır. Burada önce Dâru'l-mu'allimîn'in finans

⁷² A.e., s.14.

⁷³ Hannâ el-Fâhûrî, *el-Cami' u fi Târîhi'l-Edebi'l- Arabî*, Dâru'l-Cil, Beyrut, 1986, C. II, s, 540

⁷⁴ A.e., s.540.

⁷⁵ Akasoy, a.g.e., s. 15

⁷⁶ Fevzî el-Ma'lûf'un bu çalışması için bkz.: *Suğûf Ğarnâta*, Muesseset Hindâvî lit'ta'lim ve's-Şekâfe, Kahire, Mısır.

müdürlüğüne getirilmiş daha sonra Arap Tıp Enstitüsüne genel sekreter olarak tayin edilmiştir. Maaşların ayın sonunu getiremeyecek kadar mütevazı olması, dergilerde felsefi ve edebi konuların nadiren yayınlanması, Şam'da karşılaştığı yeni çevre ve milliyetçi hava, onun ülkeyi terk etmeyi ciddi ciddi düşünmesine yol açmıştır.⁷⁷

17 Eylül 1921 tarihinde Fevzî el-Ma'lûf, anavatandan ayrılarak Brezilya'ya, Sao Paulo' da ipek ticaretiyle uğraşan amcası Corc el-Ma'lûf'un yanına gitmiştir. Fevzî'nin Brezilya'ya göç etmesi hakkında farklı kurgular öne sürülmüştür. Bazı yazarlar bunu ekonomik sebeplere bağlarken, bazıları da yaşamış olduğu karşılıksız bir aşkın onu göç etmeye zorladığını iddia etmişlerdir. Bu iddia sahiplerinden birisi olan Îsâ en-Na'ûrî, *Edebü'l-Mehcer* adlı eserinde iddiasına delil olarak şunları söylemiştir:⁷⁸

"Fevzî'nin akrabalarından birinden, onun Zahle'de güzel bir kıza âşık olduğunu fakat onunla evlenemediğini öğrenmiştim. Bu hayal kırıklığı onu Brezilya'ya göç etmeye mecbur etmişti. Orada acılarını toprağa gömeceğini zannediyordu, fakat aşk acısı gurbette de devam etti. Yirmili yaşlarında bir delikanlının yaşadığı ve kalbini parçalayan bu travmadan sonra, sürekli mutsuz olmasında ve gözyaşı dökmesinde şaşılacak bir şey yoktur."

Fevzî el-Ma'lûf'un aşk hayatı, şahsi dostlukları ya da aile içi münasebetleri hakkında bir bilgi hemen hemen yoktur. Şiirleri de bu konuda güvenilir bir bilgi vermemektedir. Ancak, kaleme aldığı "Nihâyetü'l- 'Âlem / *Dünya'nın Sonu* " ⁷⁹ adlı şiiri incelendiğinde, onun bir aşk acısı yaşadığı anlaşılmaktadır. Fakat bu aşkın, Brezilya'ya göç etmeden önce mi yoksa sonra mı olduğu hususunda herhangi bir emare bulunmamaktadır. Söz konusu şiirde şair, ölümü hoş karşılamakta ve ondan bir an önce gençliğini almasını ve atan kalbini susturmasını istemektedir:

والآن يا موت إلي اقترب يا حبذا بالموثق المعثق

معتق نفسي من قيود الأسي موثق جسمي في المدى الضيق

Şimdi yaklaş bana ey ölüm,

Ne hoş bağlar ne hoş azat edersin

⁷⁷ Akasoy, a.g.e., s.15.

⁷⁸ Nâ'ûrî, a.g.e., s.544

⁷⁹ el-Ma'lûf, *Dîvân*, s. 30.

Ruhumu kederden azat ederken, Cismimi kabirde tutsak edersin.

Aynı şiirin devamında onun, insanların sevdiği her şeyden; insanlardan, paradan, şiirden, şöhretten ve ilimden tiksindiğini, dünyadan hiçbir beklentisinin olmadığını ve dünyayı ahmakların cenneti olarak nitelendirdiğini görmekteyiz:

لم يبق لي في الأرض من بغية ماالأرض إلا جنة الأحمق

Dünyada bir arzum yoktur, muhakkak, Dünya, ahmağın cennetidir ancak.

Fakat söz konusu "aşk" olunca şair orada durmakta ve daha önce, atan kalbini bir an önce susturmasını istediği ölüme şu şekilde yalvarmaktadır:

الحب ؟ قف يا موت واشفق على قلبي ودعه لحظة يخفق
لي بغية قبل الردى ، ليتها تمتم فلم أسف ولم أفرق
وتلك : أن ألمح محبـوبتي فنحن بعد اليوم لن نلتقي !

Aşk? Dur ey ölüm, acı kalbime, bir müddet daha atsin, bırak onu

Ölmeden önce son arzum keşke yerine gelse, ne tasalanır ne de korkardım,

Dileğim, sevgilime işaretle söylemek, artık görüşmemizin imkânsız olduğunu.

Fevzî el-Ma'lûf, Brezilya'ya vardığında, daha önce göç etmiş olan Lübnanlılar durumlarını olabildiğince iyileştirmişler, düzenli bir şekilde çıkardıkları yayınlarda ve organize ettikleri toplantılarda siyaset, kültür ve sosyal konularla ilgili fikir teatisinde bulunuyorlardı. Bu ortam şaire edebiyat alanındaki çalışmalarını sürdürebilme imkânını vermişti. Ticarete de bir hayli başarılı olmuştu. Amcası Kaysar'in Rio de Jenerio'daki işyerinin bir şubasını açmış, esnaf olarak iyi bir şöhret yakalamıştı. Artık yöredeki ileri gelen iş adamlarıyla görüşüyor, yardımlaşma ve hayır organizasyonlarının baş davetlileri arasında yer alıyordu. 1922 yılının Kasım ayında Lübnanlılarla birlikte *Muntedâ ez Zahlî / Zahle Kulübünü* kurmuştu. Sosyal ve kültürel aktivitelerin yapıldığı bu kulüpte şair, Brezilyalı şair Venturillo Sobrinho ve İspanyol şair Fransisko Villaspesa ile tanışmıştı.⁸⁰

⁸⁰ Akasoy, a.g.e., s.16.

1929 senesinin sonlarına doğru Rio de Jenerio'daki büyük mağazasını teftiş ettiği sırada sancılanmış ve İngiliz hastanesine kaldırılmıştı. Kardeşi Şefik el-Ma'lûf'un 'Îsâ en-Nâ'ûrî'ye yazdığı 14.1.1973 tarihli mektupta belirttiğine göre, hastanede apandis ameliyatı olan şair, bir türlü iyileşememişti. Daha sonra on iki parmak bağırsağında mide çıkışına yakın bir yerdeki yara sebebiyle karın bölgesinin tamamen iltihaplandığı fark edilmiştir. Bunun üzerine kırk sekiz gün hastanede yatan şair, doktorların tüm çabasına rağmen kurtarılamamış ve 7 Ocak 1930 Salı günü 31 yaşında hayata gözlerini yummuştur.⁸¹

Cenazesi Arap ülkelerinden ve gurbetten pek çok önde gelen şahsiyetin ve kalabalık bir halk kitlesinin katılımıyla Sao Paolo'da toprağa verilmiştir. Şairin hatırasını kalıcı kılmak için, Brezilya'daki göçmenlerin yaptırıp hediye ettikleri bronz büstü, 12 Eylül 1937 tarihinde Zahle'deki Menşiyeye meydanına dikilmiştir.⁸²

2.1.2. Kişiliği

Ömrünün baharında hayata gözlerini yuman Fevzî el-Ma'lûf, ticari hayatta başarılı olduğu kadar çalışkanlığı, dürüstlüğü ile de göz doldürmüştür. Amerika'daki Princeton üniversitesi Şark Tarihi Anabilim Dalı hocalarından Dr. Philip Hittî, Fevzî el-Ma'lûf ile karşılaşmasını şu şekilde anlatmaktadır:

"Son yıllarda beş kıtada görüştüğüm çok sayıda gençten pek azı beni Fevzî el-Ma'lûf kadar etkilemiştir. Onunla ilk ve son defa, şuuru gibi sıcak, zihni gibi berrak olan Brezilya semalarının altında buluşmuştum. Üyelerinin en genci olmasına rağmen bir cemiyeti yönettiğini öğrendim. Okumamış olduğu üniversitenin mezuniyet töreninde kendi yazdığı nefis kasideyi okurken dinledim. Onunla birlikte fabrikasına gittim, bana yaptığı işin inceliklerini anlattı. Kahve bahçesinde gezerken bir ağacın altında yanına oturdum, bana hem kahve hakkında bilgi veriyor hem de espriler yapıyordu. İnsanların onun edebi, ilmi ve ahlaki meziyetleri hakkında konuştuklarını duydum. Bütün bu özellikler Fevzî'de toplanmıştı. Mükemmel ahlak sahibi, hoşsohbet, vakur, ileri görüşlü idi. Çok sevdiği, kendisini yetiştiren Suriye ile ilgili hayırlı bir proje sunulduğunda o projeyi hayata geçirmek için koşanların en

⁸¹ Nâ'ûrî, a.g.e.,s.440.

⁸² el-Fâhûrî, a.g.e.,s.541.

başında o gelirdi. Boş konuşmaktansa iş yapmayı tercih ederdi. Sözün özü Fevzî el-Ma'lûf, Arap gençliğini en güzel şekilde temsil ediyordu."⁸³

Bütün bunlar, şairi yakından tanıyan ve onun iç dünyasını anlamaya çalışan tarihçi ve ilim adamı Dr. Philip'in ifadeleridir ki, onun güzel ahlakı hususunda söylenebileceklerin bir özetidir. Zira hayatın baharı bütün güzelliklerini onun üzerine saçmış, soyunun asaleti, onu gençliğin dolambaçlı yollarına ve sapkınlıklarına saptırmaktan alıkoymuş, sanayi, ticaret ve paranın deryasına dalmış fakat ne ayakkabısını ne de elbisesini ıslatmıştır. Etrafını saran güzellere ve sahip olduğu servete meyletmemiş, bütün bu fitnelerden alınının akıyla çıkabilmiştir. Gurbette bulunduğu yıllarda anavatanı ve büyük Arap coğrafyası hiç hatırandan çıkmamış, vatanına olan borcunu ödemek için azami gayret sarf etmiştir.⁸⁴

Bütün bunların yanında Fevzî el-Ma'lûf karamsar bir yapıya sahiptir. Bu karamsarlık onu gece gündüz takip etmekte, sürekli benliğinde derin çukurlar kazmaktaydı. İç dünyasında hayatın tatsızlığını hissediyor, ölüm oklarının amellerine ve emellerine yönelmiş olduğunu görür gibi oluyordu. Yüzünde baharın parıltısı görülürken, kalbinde hazan rüzgârları esiyordu. Kendisine hayatın gülümseyişi bu şık giyimli yakışıklı genç, o gülümseyişin arkasında ölümden başka bir şey görmüyordu. Hayat ona gülüyor, o ise hayata parlayan bir göz ve kasvetli bir kalple mukabele ediyor, onun boş işlerinden ve geçici cazibesinden uzak duruyordu. Vicdanında hayatın geçici cazibesi ile feci sonunu karşılaştırıyor, tatlısıyla acısını mecz ediyordu. Böylece hayatı varoluş trajedisine dönüşmüştü. Dışarıdan bakılınca mutlu müreffeh bir hayat süren şair, iç dünyasında arzularıyla mücadele ediyordu. Brezilya'ya göç etmeden önce şu satırları yazmıştı:

"....Mart ayında, baharın kucığında dünyaya geldim, herkes mutlu ve yeryüzü cıvıl cıvıl, ben ise büzülmüş ve alnı çatılmış bir vaziyetteyim. Tebessümler arasında asık suratın ne işi var? Bu yüzden dileğim odur ki, ölüm bana sonbaharın kucığında, sararmış yaprakların, solmuş çiçeklerin arasında ve gökyüzü ağlarken ulaşsın. O

⁸³ el- Fâhûrî, a.g.e., s.541

⁸⁴ A.e., s.541-542

zaman belki ölümün eşiğinde, sessiz ve solmuş bir sonbaharda hayatı terk ettiğime üzülmeden gülümseyebilirim."⁸⁵

el-Ma'lûf'un dünyasını saran bu kasvet zamanla derinleşerek **kötümserlik felsefesine** dönüşmüştü. İnsan varlığında şerden başka bir şey görmüyordu. Varlık sisteminde nefse hoş gelen şeyleri hoş karşılamıyordu. Hayat, gerek başlangıcı gerekse sonu itibariyle, ölümle birlikte devam ediyordu. Varoluş, önceki canlıların cesetleri üzerinde yürüyen canlılardan ibaretti. Şüphesiz ki o, bu görüşlerinde Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî'den⁸⁶ (ö.449/1057) ve zamanında dünyada, özellikle de Fransa'da yaygın olan Romantizm akımından etkilenmiştir.⁸⁷

من يمّت ألف مرة كل يوم، وهو حي، يستهون الموت مره
"تعّب كلها الحياة" وهذا كل ما قال فيلسوف المعرّه !

Her gün bin kere ölen, diridir Küçük görür bir kerede ölmeyi,
Hayatın tamamı yorgunluktur, Bütün bunlar, Maarri'nin söyledikleri,⁸⁸

Dünyanın bütün çirkefliklerinden, ikiyüzlülüklerinden ve kötülüklerinden bıkan şair; kendisini bu dünyaya ait görmemiştir:⁸⁹

هو منها وليس منها فمزال غريبا ما بين أبناء أمه

Ona (dünyaya) aittir, fakat ondan değildir,

Hala anasının oğulları arasında bir yabancısıdır.

2.2. Edebî Kişiliği

Arap dili ve edebiyatına çok önemli hizmetlerde bulunan el-Ma'lûf çınarının dalı ve Güney Meşcer edebiyatının önde gelen yazar ve şairlerinden biri olan Fevzî el-Ma'lûf, daha ziyade şairliğiyle bilinmektedir. Son derece hızlı bir şekilde

⁸⁵ A.e., s. 544

⁸⁶ Ebü'l-'Alâ' Ahmed b. 'Abdillâh b. Süleymân el- Ma'arrî, Meşhur Arap Filozof ve Şairi

⁸⁷ el-Fâhûrî, a.g.e., s.544

⁸⁸ el-Ma'lûf, a.g.e., s.75

⁸⁹ Fevzî el-Ma'lûf, 'Alâ Bisâti'r-Rîh, Müessesetü Hindâvî, Kahire, 2013, s.8

başladığı şiir dünyasında sevgi, tabiat, vatan, milliyetçilik ve özlem gibi pek çok konuyu işlemiştir.⁹⁰ Şair eserlerinde kısmen Batı romantizminin motiflerini takip etmiştir. Şiirleri, özellikle 'Alâ Bisâti'r-Rîh / Uçan Halı Üzerinde, Fransız şair Charles Baudelaire'nin (ö.1867) (*Les Fleurs du Mal / Kötülük Çiçekleri*) isimli kitabından iki şiirle, (*L'Albatros/ Albatros*) ve (*Élévation / Yükseliş*) karşılaştırıldığında, bu etkilenme bariz bir şekilde görülmektedir.⁹¹ *Albatros* şiirinde gemi tayfalarının kuşları nasıl yakaladıkları ve gerçekte gökyüzünün kralları olan albatrosların, gemi güvertesindeki hantal hareketleriyle nasıl eğlendikleri tasvir edilmektedir. (*Élévation / Yükseliş*) şiirinde ise şair, maddi âlemden soyutlanmış ve gökyüzünün enginliklerinde süzülen kendi ruhuna hitap etmektedir.⁹²

Şairin modern Arap şiirindeki öncülüğü, yazdığı uzun şiir serileriyle ortaya çıkmıştır. Ortaya koyduğu eserlerinde edebi sanatları ustaca kullanması, ifade ve kelime örgüsündeki üstün kabiliyeti ile büyük bir sanatkâr olduğunu ispatlamıştır. Kısacık ömrüne, aşk hayatında yaşadığı hayal kırıklıklarına, ruhen ve bedenen yaşadığı travmalara rağmen, geride çok önemli eserler bırakmıştır. Mehcer edebiyatındaki makamı esas itibariyle yüksek olan şair, şiir çatısının güzelliği, iç dünyasının ve duygularının derinliği, vatana duyulan özlemi ifade eden şiirleri ve uzun şiirleri ile öne çıkmıştır. Hikâye örgüsünde, sözcüklerinde, ifadelerinde ve üslubundaki farklılıkla diğer şairlerden ayrılmaktadır.⁹³

Çağdaş Arap romantizminin öncülerinden birisi olmak için özellikle, şark mistisizmi, romantik ve trajik destanlar, uzun öyküsel şiirler yazan muhacir veya mukim pek çok çağdaş Arap şairin eserlerinde, Fevzî el- Ma'lûf'un etkisi görülmektedir. Bu etki zamanla zayıflayacak veya yok olacak bir etki de değildir. Çünkü o şiirlerini, Cibrân'ın " Mürekkeple yazanla kalbinin kanıyla yazan bir değildir." vecizesine sadık kalarak yazmıştır. Dr. Taha Hüseyin 'Alâ Bisâti'r-Rîh adlı uzun şiiri ile ilgili yazdıklarında onun hakkında şöyle demiştir: " Fevzî el- Ma'lûf yeryüzünden hızlıca geçip gitmiştir. Ancak acısıyla tatlısıyla gönüllerde bir

⁹⁰ Yazıcı, a.g.e., s.285

⁹¹ Akasoy, a.g.e., s.208.

⁹² A.e., s.208

⁹³ Kâzım Haftî, *A'lâm ve Ruvvâd fi'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l Kütübi'l-Ĥadîşe, Beyrut, 2003, s.299.

seda bırakmıştır. Ben onun 'Alâ Bisâti'r-Rîh adlı kasidesini okuduğumda, bu genç şairden etkilendiğim kadar başka bir şairden etkilendiğimi hatırlamıyorum."⁹⁴

2.3. Şiirlerinde Ele Aldığı Konular

2.3.1. Tabiat

Fevzî el- Ma'lûf, ilk şiir denemelerinde tabiat konusunu ele almıştır. Tabiatın insan hayatı üzerindeki etkilerini tasvir ettiği " Fünûnu't-Tabî'a / Tabiatın sanatı" adlı kasidesi, tabiattan esinlenerek yazdığı önemli kasidelerinden biridir:⁹⁵

صنع يدي مصور ماهر	طبيعة كأنها دمية
ولا ابتسما للغد الحائر	لولا هواها ما عرفنا الهوى
منتظم في سلكها الناضر	ولا نظمنا الشعر لولا ندئ
تنثروه بحكمة الناثر	ولا أجدنا النثر لو لا هوأ
في جسمنا بالجواهر الطاهر	ولا عرفنا الحب يجري دما
وقبله الطائر للطائر	لو لا اعتناق البان في أيكها

Tabiat, sanki bir kukla, usta bir ressamın elinden çıkmış gibi

Aşkı olmasa, biz aşkı bilemezdik ve hayretle yarına gülemezdik,

Çiğ taneleri parlak ipine dizilmeseydi, şiir yazmak için sözleri dizemezdik,

Nesri (düzyazı) beceremezdik, eğer o, hikmetler saçan esinti olmasaydı,

Sorkun ağacının birbirini kucaklaması ve kuşun kuşu öpmesi olmasaydı

Bedenimizde tertemiz kan gibi akan sevgiyi bilemezdik.

Şiir sanatında henüz toy bir delikanlı olan el-Ma'lûf, aşkı ve sevgiyi tabiatın güzelliğinde, bülbüllerin ötüşünde aramış, tabiatın kendisinin esin kaynağı olduğu inancından uzun müddet kurtulamamıştır. Fakat daha sonra şair, tabiatın basit esaretinden ve ilkel tabiat kavramından kurtularak sosyal, siyasal ve ahlaki

⁹⁴ el-Bedevî el- Müleşsem, *Fevzî el-Ma'lûf Şâ'iru Zahle ve'l-Brazîl*, el-'Arabî, Kasım 1966

⁹⁵ el-Ma'lûf, *Dîvân*, s.33

hadiselerin mücadelesine girip çıkmaya başlamıştır. Bunun sebebi ise, ülkenin başına gelen olayların, savaş ilanının, zulmün, açlığın, çekirgelerin ve bunlardan kaynaklanan diğer musibetlerin, onun hayatında derin etkiler bırakmasıdır. Zira ülkenin içinde yüzdüğü sefalet, tabiatın güzelliğiyle alay etmekte ve şairin kendisinde de aldatılmışlık duygusu uyandırmaktadır. Aslında hadiseler, şartlar ve hayatın yeniden keşfedilmesi, onun varlıklara daha derin ve kapsamlı bir şekilde bakmasına yol açmıştır. Bu bakış büyümeye, gelişmeye devam etmiş ve sonunda " 'Alâ Bisâti'r-Rîh" ve Şûletü'l- 'Azâb" kasidelerinde iyice olgunlaşmıştır.⁹⁶

Onun eskiden olduğu gibi tabiatı umursamaması, belki de tabiatın kendisini umursamadığı ve üzüntülerine kulak vermediği hissine kapılması sebebiyledir. Gene ilk dönem ürünlerinden olan " Eğer..." başlıklı kasidesinde bu hissiyatını şu şekilde dile getirmiştir:⁹⁷

لو يعلم الزهر حبيب الهوا	ما في فؤادي من جراح الهوى
لذوب البلسم من عطره	فيه لي شـفـيـني
ولو رأى البلبـل بين الغصون	نار ضلوعي في مياه الجفون
لحول المحزن من شعره	شدوا يسـلـيـني
ولو درى البدر عشيق النجوم	بما ألقى من فنون الهموم
لأهمل الشهب ومن قصره	أهوى يؤاسـيـني
ولو درى الفجر بأني أرق	من نسمة الفجر لطول الأرق
لبلال الأضلع من قطره	وراح يبـكـيـني

Eğer aşkın sevgilisi çiçek, gönlümdeki aşk yarasını bilseydi,

Beni tedavi etmek için, kokusundaki reçineyi eritirdi,

Eğer dalların arasındaki bülbül, gözyaşlarında bağrımın ateşini görseydi,

Beni teselli etmek için, hüznü şairini neşeli bir şarkıya dönüştürürdü,

⁹⁶ Samuel 'Abdü'sşehîd, *et-Tabî'atu fî Şi'ri Fevzî el-Ma'lûf*, Mecelletü'l-Edîb, Mart 1970,

⁹⁷ el- Ma'lûf, *a.g.e.*, s. 97

*Eğer yıldızların aşkı dolunay, ne tür sıkıntılara maruz kaldığımı bilseydi,
Akan yıldızları bırakıp yoldaşım olmak için, sarayından aşağı gelirdi
Eğer seher vakti, benim seher yelinden daha narin olduğumu bilseydi,
Damlasıyla bağrıları ıslatır, benim için ağlamaya başlardı.*

Fakat görüldüğü gibi tabiat onun dertlerini umursamamıştır. Eğer dertleriyle ilgilenseydi ona koşar, şefkat gösterir ve onu teselli ederdi. Dolayısıyla birinci şiiri " Fünûnu't-Tabî'a" da tabiat ilham kaynağı olarak görülürken, ikinci şiirde "Eğer..." tabiatın üzerindeki sihrinin çekiciliğini kaybettiğini fark etti, artık ne tabiat onu ne de o tabiatı umursuyordu.⁹⁸

Fakat bunlar onun şiirlerinden tabiatın tamamen silindiği anlamına gelmez. Artık farklı bir kavram olarak ele aldığı tabiat, hatıralar ve özlemi ifade eden kaynaklardan biri olmuştur. Ay, artık başlı başına bir amaç olmaktan çıkmış, zihnindeki eski hatıraları uyandıran bir unsura dönüşmüştür. Ayrıca onun için tabiat, asla felsefi bir sorun, soruşturulacak ve hayret edilecek bir konu değildi. O tabiatı olduğu gibi kabul etmiş, kederlendiğinde huzuru yine tabiatın kucağında bulmuştu.

2.3.2. Aşk

Fevzî el-Ma'lûf'un aşk şiirlerinin tamamına yakınının konusu, şairi yoğun bir şekilde duygusal kedere gark eden gerçekleşmemiş aşktır. Sadece bazı şiirleri geçmişte gerçekleşmiş aşkı konu edinmektedir. Şairin olumlu aşk hatıraları anavatandaki hatıralarıyla paralellik arz etmektedir. Dolayısıyla ideal vatan tasviri ve olumlu aşk hatırasından oluşan bir kombinezon, yurtseverlik konusunu işleyen şiirlerin aksine sadece aşk şiirlerinde mümkün olabilmektedir.

Şairin farklı şekillerde konuyu ele alması sebebiyle, aşk şiirleri beş farklı şiir türüne ayrılmıştır. İlk dört türde aşk gerçekleşmemiştir ve öyle kalması da icap etmektedir, aksi halde şiirin ana unsuru düşmüş olurdu. Burada sorulması gereken,

⁹⁸ ' Abdüşşehîd, **a.g.m.**

şairin her türlü imkânı olmasına rağmen, aşk ilişkilerini neden gerçekleştirmediğidir. Beşinci tür bir istisnadır, burada şair mizahi bir üslupla, aşk şiirini alaya almaktadır.⁹⁹

2.3.2.1. Birinci Tür Aşk Şiirleri

Bu türde aşk gerçekleşmemiştir, çünkü sevgili şairin duygularını bilmemektedir. Şairin, ima yollu aşk ilanlarını sevgili anlamamıştır. Burada kusur, sevgiliyle konuşma cesaretini bulamayan şairin kendisindedir. Niçin böyle davrandığının bir açıklaması yoktur. Sadece belli belirsiz bir ümidi vardır. Ayrıca hayali bir algı sadece bu tip şiirde mevcuttur. Örneğin şair *Fuâdî / Gönlüm* şiirinde ima yoluyla gönlünü kaptırdığını şu şekilde ifade etmektedir.¹⁰⁰

تحملت وقع النوى والصدود لو أن فؤادي باق معي
ولكنه نام في مقلتيك على مضجع بل بالأدمع

Uzak düşmeye ve engellere katlanırdım, eğer gönlüm benimle kalsaydı,

Fakat o, gözyaşıyla ıslanmış bir yatakta, senin göz bebeklerinde uyumuş.

Şair, *Bâketu'z-Zehr/ Çiçek Demeti* şiirinde, sevgilinin sitemini ve nefretini kendisini sevdiğini bilmediğine bağlamakta ve onu ayıplamamaktadır.¹⁰¹

أمثولة مملوءة بالعبر لمن فـكـر
يا حبذا لو أنها شاعره بذالك الأمر
لكنها جائرة نافرة إذ هي لا تدري

Düşünen için ibretlerle dolu örnekler,

O işi o da hissetse ne güzel olurdu,

Fakat o sitemkâr ve nefret ediyor, çünkü bilmiyor.

⁹⁹ Akasoy, a.g.e., s.37

¹⁰⁰ el-Ma'lûf, a.g.e., s. 65

¹⁰¹ A.e., s. 95

2.3.2.2. İkinci Tür Aşk Şiirleri

Bu türde de bilinmeyen bir sebepten dolayı aşk gerçekleşmemiştir. Şair, iç ıstırabının dışa yansımalarını tasvir etmiş, fakat açık açık ilanı aşk etmemiştir. Sevgilinin davranışları mevzu bahis edilmemiştir. Şair sevgiliyi ne ayıplamış, ne övmüş ne de ondan bir şey talep etmiştir. Şairin ıstırabı bu şiirin konusudur. Nitekim şair " Kefaret " şiirinde ıstırabını şöyle dile getirmiştir.¹⁰²

كم مدنف في الهوى عليل مثلي صبا للهوا العليل !
و هل عليل من الهوا
يشفي عليل من الهوى ؟
فاحملي يا صبا نفحات الصبي لفؤاد صبا
للوجه الصباح باح بهواه الصباح

Aşktan zayıf düşmüş nice hastalar, bencileyin yumuşak esintiye yönelmişler,

Hiç havanın yumuşaklığı, aşk hastasını tedavi eder mi?

Ey bâdı sabâ! Gençliğin esintilerini, sabahın simalarına meyleden, aşkını sabaha söyleyen gönüle götür.

Yine "Eğer..." adlı kasidesinde şair, içindeki ıstırabı tabiatın bile anlamamasından şikâyet etmektedir.¹⁰³

لو يعلم الزهر حبيب الهوا ما في فؤادي من جراح الهوى
لذوب الباسم من عطره فيه لي شفي نبي
ولو رأى البلبل بين الغصون نار ضلوعي في مياه الجفون
لحول المحزن من شعره شدوا يسلي نبي

Eğer aşkın sevgilisi çiçek, gönlümdeki aşk yarasını bilseydi,

Beni tedavi etmek için, kokusundaki reçineyi eritirdi,

¹⁰² A.e., s. 99

¹⁰³ A.e., s.97

Eğer dalların arasındaki bülbül, gözyaşlarında bağrımın ateşini görseydi,

Beni teselli etmek için, hüznü şairini neşeli bir şarkıya dönüştürdü,

2.3.2.3. Üçüncü Tür Aşk Şiirleri

Bu şiirlerde sevgili, şairin duygularını hissetmekte fakat karşılık vermemektedir. Aşk ilanları gerçektir ve şairin çektiği acıları yansıtmaktadır. Sevgilinin duyarsızlığı şairi olabildiğince üzmemektedir ve şair, sevgilinin aşkına karşılık vermemesini ya da duygularını gizlemesini ayıplamaktadır. *el-Ḥubbu's-şâmit / Suskun Aşk şiiri* şairin hissiyatını yansıtmaktadır.¹⁰⁴

لساني يستحيي فلا يتكلم	تبوح لها بالحب عيناى إنما
شرارة حب ، صح ما أتوهم !	وأرقب عينيها عسى بهما أرى
وذاك دليل الحب إن كنتم الفم	ففي عينيها ما في عيوني من اللظى
وقد علمت ما بي كما أنا أعلم	ولكن لماذا لا تبوح ولم أبح
ومن أدب العشاق ذاك التكتم	خليلي ذاك الصمت من أدب الهوى

Gözlerim ona aşkı ifşa ediyor, fakat dilim utanıp konuşmuyor,

Gözlerine bakıyorum aşk kıvılcımı görürüm diye, tahminim doğru çıkıyor

Çünkü gözlerimdeki alevden, gözlerinde var, bu, ağız konuşmasa da aşkın delili

Fakat ikimizde olanı bildiğimiz halde, ne o açık ediyor ne ben.

Dostum, o sessizlik aşkın edebindedir ve o suskunluk âşıkların edebidir.

2.3.2.4. Dördüncü Tür Aşk Şiirleri

Bu tip şiirler, umumiyetle şairin ima ettiği aşk ilişkilerinin gerçek olup olmadığı hususunda netlik olmayan hatıralarını içermektedir. Zımmen aşka işaret edilse de, bütün anlatılanlar hatıra olarak tasvir edilmektedir. Şairin çektiği acıların

¹⁰⁴ A.e., s. 62

ise hiçbir önemi yoktur. 'Âlâ Menâreti Beyrut /Beyrut Fenerinde¹⁰⁵ şiiri bu tipin güzel bir örneğini oluşturmaktadır.

خففي يا هموم عن كبدي
فكفاني ما فت من جلدي
يا لأمسي كم فيه من غصص!
وليومي.... فما يكن غدي؟
ما أمر الذكرى وأعذبها!
فهي بنت الصفاء والنكد
وهي كالخمر كلما عتقت
طفحت بالذائد الجدد

Göğsümdeki sıkıntılar hafifleyin, yediğim kırbaçlar bana yetti

Dünümde ne kadar tasa vardı, bugünümde de var, yarınım ne olacak,

Ne acı hatıralar, ne tatlı hatıralar, çünkü o sefanın ve yokluğun hatırası,

O (hatıralar) şarap gibidir, yillandıkça, yeni lezzetlerle dolup taşarlar.

2.3.2.5. Beşinci Tür Aşk Şiirleri

Aşk şiirinin güdüleri, önemsiz olaylar karşısında geri planda kalmıştır. Şair alışılmışın aksine, sevgilinin güzelliğini abartılı bir şekilde övmez, aksine her güzelliğin eksik bir yanı olduğunu ifade etmeye çalışmaktadır. *Bâi 'atü'l-Hevâ /Aşk Saticısı¹⁰⁶* şiiri, mizahi bir üslupla yazılmış şiirin güzel bir örneğidir. Kendisini övmesini isteyen güzel bayana, şair şu şekilde mukabele etmektedir:

غانية من بائعات الهوى
في بردتها كل غض جميل
كان عليها حسننها في الصبى
ويلا، فضلت عن سواء السبيل
مالت، وقالت: أنت يا شاعري
صفني، وقل هل لقوامي مثيل؟
أليس غضاً؟ قلت: لم تخطئي
لكنه لكل ريح بميل!
قالت وعيني؟ إنها نجمة
رجراجة في ظل جفني الكحيل
قلت: جماد كنجوم الدجى
عينك، لا رحمة فيها تسيل
قالت: وشعري كالدجى فاحم
يغفو به الصب بليل بليل

¹⁰⁵ A.e., s. 71

¹⁰⁶ A.e., s. 69

قلت: لم يسود لو لم يقع
عليه من روحك ظل ظليل
قالت: وقلبي؟ إنه طائر
في نبضه شدو وفيه عويل
فقلت: حقا إنه طائر
فهو على كل السواقي نزيل

*Aşk satıcılarından güzel giyimli bir kadın,
Gençliğin güzelliği hala üzerindeydi, yazık ki, doğru yoldan sapmıştı,
Eğildi ve dedi ki: Şairim beni vasfet, söyle, endamımın bir benzeri var mı?
Körpe değil mi? Dedim ki, yanılmadın, fakat o, her rüzgârın önünde eğilir,
Dedi: Ya gözlerim? Sürmeli göz kapaklarımın altında titreyen yıldızlar?
Dedim: Gözlerin gecenin yıldızları gibi donuk, merhametsiz,
Dedi: Ya kömür karası saçlarım? Geceyi özleyenler onda uykuya dalar,
Dedim: Eğer ruhunun gölgesi üzerine düşmeseydi, kararmazdı,
Dedi: Ya kalbim? O bir kuştur, onun atışında neşe ve feryat vardır,
Dedim: Gerçekten o bir kuştur, her sulak yere konar!*

2.3.3. Tarihi Konular

Bu tip şiirde, şairin kendisini ait hissettiği kültür toplumuyla özdeşleşmiş ve aynı zamanda geleneksel edebiyatta bir karşılığı olan tarihi olaylar sahneye konmaktadır. Şiirler daha ziyade klasik Arap şiirini çağrıştırmaktadır. Şiirlerin günümüzle ya da siyasi içerikle doğrudan ilgisi bulunmamaktadır. Temel dayanak noktası şiir geleneğini devam ettirmek veya toplumsal şuuru diri tutmaktır. Şairin tarihi konuları ele aldığı şiirler şunlardır:

*Evvâhu Ğarnâta / Grenâda'nın iniltileri, el-Finîkiyyûn /Finikeliler, / Seyfü
Ebû 'Abdullâh / Ebû Abdullah'ın Kılıcı*

غرناطة ، أو اه غرناطة !
لم يبق شئ لك من صوتك !
هل نهرك الجاري سوى أدمع
تجري على ما دال من دولتك؟

والنسمة الغادية الرائحة هل هي إلا زفرة نائحة؟¹⁰⁷

Granada, Granada'nın iniltileri, atılmalığında bir şey kalmamış,

Acaba akan nehrin, yıkılan devletin için akan gözyaşları mıdır?

Sabah erken yayılan güzel koku, acaba ağıt yakanların soluğu mudur?

2.3.4. Gurbet Şiirleri

Gurbette kaleme aldığı şiirlerde şair, uzaktaki vatana duyduğu özlemi, niçin vatanını terk etmek zorunda kaldığını, göçün siyasi sebeplerini ve bir göçmen olarak gurbette yaşadıklarını duygusal bir şekilde dile getirmiştir. *Limâzâ hecettü'l-vaṭan / Neden göç ettim, Ḥanînu'l-muhâcir / Göçmenin özlemi, 'Alâ Şâṭîi'r-Riyo / Rio sahilinde ve Lübnân / Lübnan, şairin gurbette yazdığı şiirlerdir. Ḥanînu'l-muhâcir, şiirinde şair, vatana olan özlemini ve hissiyatını şu şekilde ifade etmiştir:*

وا طول أشواقى إلى الوادى!	وادى الهوى والحسن والشعر
ملهى صباي ومهد ميلادى	وعسى يكون بحضنه قبرى
والكرم يكسو سنى الشفق	ألوانه ويشع بالعنب
فترى به فى صفرة الورق	عسلا بلؤلؤة على ذهب
والماء تشعر حين تشربه	بقوى تدب به إلى جسدك
ليس الندى، والفجر يسكبه	للزهر، أعذب منه فى كبديك

Ah! Vadi gözümde tütüyor, şiirin, güzelliğın ve aşkın vadisi,

Çocukluğımın tavernası, beşiğim, belki bağırında olur kabrim,

Renkleri ufku kaplayan üzüm bağları, üzümleri ışın saçıyor,

Sarı yapraklar arasında üzümleri, altın üzerindeki inci gibi görürsün,

Suyunu içtiğinde, bedenine kuvvetin yürüdüğünü hissedersin,

Fecrin çiçeklere indirdiği çiğ bile, o sudan daha tatlı değildir.

¹⁰⁷ el- Ma'lûf, a.g.e., s.87

2.3.5. Mersiye

Bir ölünün ardından duyulan üzüntü ve acıyı anlatmak, ölen kişiyi övmek amacıyla kalem alınan düzyazı ya da şiirdir. Mersiyelerde ölen kişinin iyi tarafları, cömertliği, kahramanlığı, yaptığı hizmetleri övülür, ölümünden duyulan acı dile getirilir. Fevzî el Ma'lûf, *Süleyman el- Bustâni, Kıbrıs Tût'anhamûn /Tutankhamun'un kabri ve ilk Türk askeri hava şehitleri Yüzbaşı Fethi Bey ve Râsıdı Yüzbaşı Sadık Bey anısına Fethî ve Şâdık mersiyesini kaleme almıştır.*

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında bir kararlılık gösterisi olarak planladığı "Kıtalararası Osmanlı Hava Seferi" çerçevesinde İstanbul- Kahire seferini yapmak üzere, " Muavenet-i Milliye" isimli Bleriot tipi bir uçakla İstanbul'dan yola çıkan Yüzbaşı Fethi Bey ve Yüzbaşı Sadık Bey'ler, Şam'a ulaşırlar. 27 Şubat 1914 tarihinde Şam'dan havalanan uçak, Taberiye Gölü'nün güneydoğusuna düşen Şamriye'nin bir kilometre doğusuna, " Küfrüharib" kayalığına düşer ve Fethi ve Sadık Bey'ler, yolculuğu tamamlayamadan şehit olurlar.¹⁰⁸

Fevzî el-Ma'lûf'un, bu iki şehit hakkında yazdığı mersiye şöyledir: ¹⁰⁹

يا سَمْخ لا سَحَب سَقْتِكَ عَهَادِهَا	فلقد أرسلت من العيون عهادا
وَصَرَعْتَ مِنْ رَكْبِ الْجَمَادِ فِرَاضَهُ	والرياح تزيد تحته إزبادا
خَاضَ الْفِضَاءَ وَدَاسَ مَتْنِ سَحَابِهِ	ببِسَالَةٍ وَعَلَا السَّهَى أَوْ كَادَا
بَلْ طَافَ فِيهَا مَبْرَقًا رَعْدَا	ما روعت شهب السماء فؤاده
يَا مِنْ سَمَوْتِ أَلَى الْعَلَى فَبَلَّغْتَهُ	وسبقت أسراب الطيور طرادا
خَفَقْتَ ضُلُوعَ الرِّيحِ تَحْتِكَ وَالتُّوتِ	فرقا وكم فطرت عليك فؤادا
حَتَّى كَبَتِ أَخْتِ النَّسُورِ كَلِيلَةَ	فهويت، لا جبنا ولا إرعادا
لَكِنْ عَلَاؤُكَ مَا ارْتَضَى بَمِنْ الثَّرَى	مئوى وآثر في العلاء رقادا
فَتَخَذْتَ ثُوبَ السَّافِيَاتِ سَوَابِحَا	كفنا وأطباق السحاب وسادا

¹⁰⁸ Osman Yalçın, **Türkçe Tarih**, <https://turkcetarih.com/ilk-turk-askeri-hava-sehitleri-fethi-ve-sadik-bey/> 09 Eylül 2018, çevrimiçi

¹⁰⁹ el- Ma'lûf, **a.g.e.**, s.27

Ey ilk filiz (uçuş), seni sulayan hiç bir bulut yoktur, çünkü sen gözlerden yağmuru akıttın,

Sen, rüzgâr altında kudurmuşken, cansıza binip onu uysallaştırmanı yere çaldın,

*Kahramanca fezaya dalmış, bulutları altında ezmişti, Sühâ'ya¹¹⁰ az kalmıştı,
Semanın akan yıldızları onu korkutmamıştı, orada şimşek, gök gürültüsü gibi dolaşmıştı,*

Ey yücelere yükselen! Oraya ulaştın ve kuş sürülerini geride bıraktın,

Altında rüzgârın kaburgaları titredi, çatlayarak büküldü ve sana ne kadar cesaret verdi

Nihayet kartalların kardeşi yorgunluktan tökezledi ve düştün, mertçe korkusuzca

Fakat senin yüceliğin, yatmak için toprağın bağına razı olmadı ve yücelerde uyuyacak bir yer buldu,

Toz bulutlarını kefen, bulut katmanlarını ise yastık edindin.

2.3.6. Felsefe / Mistisizm

Daha önce de belirtildiği üzere, karamsar bir yapıya sahip olan Fevzî el-Ma'lûf için dünya hayatının ve içindekilerin bir anlamı yoktur. Fakat varlık âlemi de boşuna yaratılmamıştır. Öyleyse insan ve kâinat niçin yaratılmıştır? Bu sorular şairin zihnini sürekli meşgul etmiştir. 'Alâ Bisâti'r-Rîh adlı uzun şiirinden sonra kaleme aldığı ve biri tamamlanmamış yedi bölümden oluşan *Şu'letü'l-'Azâb / Azap Ateşi*¹¹¹ şiirinde bu soruların cevabını bulmaya çalışmıştır. Her bir bölümü on dörder beyitten oluşan şiirin yedinci bölümünü tamamlamaya şairin ömrü vefa etmemiştir. Bu şiirin ihtiva ettiği konular sırasıyla şöyledir:

¹¹⁰ Büyük Ayı takımyıldızının kuyruğundaki en küçük yıldız.

¹¹¹ Ma'lûf, a.g.e., s.73

- Luğzu'l-vücûd / Varlık Bilmecesi

Şiir serisinin ilk şiiri *Varlık Bilmecesi* başlığını taşımaktadır. Şaire göre bu tam anlamıyla bir bilmecedir, zira insan varlık meydanında karanlık tarafından kuşatılmış vaziyette durmaktadır. Ne nereden geldiğini, ne de nereye gideceğini bilmektedir. Parmağını meçhule doğru uzatmaya ve beşeri ilimlerin sunduğu bilgi araçlarından yardım almaya çalışmaktadır. Bu büyük "niçin / neden" sorusuna cevap bulabilmek için insanlık tarihine müracaat etmekte fakat vicdanını rahatlatacak bir cevap bulamamaktadır. Zira varlık trajedisi onu her taraftan kuşatmıştır. Bu âlemdede küfür ve iman, şüphe ve yakîn/ kesinlik arasında keskin bir mücadele vardır. İnsan daima aynı insandır. Hayat ise bir sırdır. Müfekkiri onun sırlarını ortaya çıkarmaya çalıştıkça akıntılarında boğulur.¹¹²

كيف جينا الدنيا؟ ومن أين جئنا؟
والى أي عالم سوف نفضي؟
هل حيننا قبل الوجود؟ وهل نب
عث بعد الردى؟ وفي أي أرض؟
هو كنه الحياة مازال سرا
كل حكم فيه يئول لنقض

Dünyaya nasıl geldik? Ve nereden geldik? Ve hangi âleme varacağız?

Var olmadan önce yaşadık mı? Öldükten sonra dirilecek miyiz? Hangi yerde?

Hayatın hakikati hala bir sırdır, o konudaki her hüküm tenkide açıktır.

- Fî Heykeli'z-Zikrâ / Hatıranın Mabedinde

Serinin ikinci şiirinde¹¹³ şair, hatıralarını konu edinmekte ve ilk olarak hatıralarına hitap etmektedir. Geçmişin hatıralarını karıştırdığında, geçmişinde de zevk ve sefa içinde yaşamadığı göze çarpmaktadır. Sürekli olarak bugünkü bilincinin oluşmasında geçmişin kuvvetli etkisini vurgulasa da, geçmişinde yaşadığı olumsuz şeylerin olumlulardan daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bir yandan acı tecrübelerle geçmiş hayatını ilişkilendirirken, diğer yandan hatıralarının geri gelmesini arzu etmektedir:

ارجعي الفهقري أيا ذكرياتي
إن قلبي ذوى ومات

¹¹² Fâhûrî, a.g.e., s.544

¹¹³ Ma'lûf, a.g.e., s.74

وأنا عايش بماضي حياتي فهو حسبي من الحياة

Bana geri dönün hatıralarım, çünkü kalbim soldu ve öldü,

Ben hayatımın geçmişinde yaşıyorum, hayat olarak o bana yeter.

Burada söz konusu olan şairin, derin varoluş şüphesi ve aşırı duygusallık neticesinde geçirdiği zihinsel depresyonun tipik bir dışa yansımasıdır. Kendi gönlüne hitabı da konuya yeterince açıklık getirmemektedir. Belki de bu, kalbinin şaire karşı yeterince cömert olmaması sebebiyledir.

يا فؤادي وأنت مني كلي
ليت حكمي يوما عليك يصح
فبك كنز لم تعط إلا قليلا
منه، والحسن ما يزال يلح
إن جود الفقير بالنزر جود
حيث جود الغني بالوفر شح !

Kalbim, sen tamamen bendensin, keşke bir gün hakkındaki yargım doğru çıksa,

Sende bir hazine var, ondan pek azını verdin, iyilik hala ısrar etmekte,

Çünkü fakirin cömertliği azla da cömertliktir, zenginin cömertliği, bol da olsa cimriliktir.

- Beyne'l-Mehdi ve'l-laḥd / Beşik Ve Mezar Arasında

Şiir serisinin üçüncüsünde¹¹⁴ şair, bizi el- Ma'arrî'ye götürmekte ve varoluş konusunda derin düşüncelere dalmaktadır. Birden kendimizi onunla birlikte, doğum cinayeti ve kabir karanlığında çürüme, doğum gününde ailenin sevinmesi ve ölüm günündeki gözyaşları arasında buluruz. İstirap yüklü günlerde yaşar, insana dayatılan acılar yolculuğunda yer alırız.

بين أوجاع أمه دخل المهدي
وبين الأوجاع يدخل قبره
إن من جاء مهده مكرها يمضي
إلى لحده غدا وهو مكره

Annesinin acıları arasında beşiğe girdi ve acılar arasında kabre girer,

Kim ki, istemeye istemeye beşiğine gelir, yarın istenmeyen kabrine gider,

¹¹⁴ A.e., s.75

Burada şairin kafasında değişik felsefi düşünceler birbirine karışmıştır, en üstte el-Ma'arrî'nin görüşleri yüzmektedir. Zannedersin ki, o değil de Ma'arrî konuşmaktadır. Hürriyet ve nefret, doğum ve ölüm, hayatın tamamı ve ölümle hayattan kurtulma, despot acılar ve yıpratıcı yorgunluk hakkındaki yüksek görüşlerini serdeden şair, ölümü önemsememektedir.¹¹⁵

من يمت ألف مرة كل يوم، وهو حي، يستهون الموت مره
" تعب كلها الحياة " وهذا كل ما قال فيلسوف المعره !

Her gün bin kere ölen, diridir Küçük görür bir kerede ölmeyi,
Hayatın tamamı yorgunluktur, Bütün bunlar, Maarri'nin söyledikleri,

- Yevmu Mevlidî / Doğum Günüm

Şiir serisinin üçüncüsündeki olumsuz ve ümitsiz dünya görüşünün aksine, dördüncü şiir *Doğum Günüm*¹¹⁶ de, daha olumlu bir resim ortaya çıkmaktadır. Geriye dönük olarak, tabiat sembollerini yoğun bir şekilde kullandığı bu şiirinde Ma'lûf, doğduğu günü mistik ve mucizevi bir an olarak tanımlamaktadır. Kendi ifadesiyle şair, bir gül goncası olarak dünyaya gelmiştir ve şiirle ilgili ilk ilhamını bu mükemmel sevgi sahnesinde elde etmiştir.

فوق حزن الربيع في مثل هذا ال يوم ، بعد العشرين من أياره
نفضت وردة على الأرض عنها كمها، والدجى صريع احتضاره

Baharın kucağında, yine böyle bir günde, Mart ayının yirmisi, hayır yirmi birinde
Bir gül goncasını dünyaya silkeledi, Karanlık can çekişirken tan yerinde.

ورمى الحب نبلة في حنيا ه فكانت للشعر بدء شراره

Sevgi kalbinin derinliklerine bir ok attı ve o, şiirin başlangıç kıvılcımı oldu.

¹¹⁵ Fâhûrî, a.g.e.,s.546

¹¹⁶ Ma'lûf, a.g.e.,s.87

Bir önceki şiirle arasında içerik bakımından bir tenakuz göze çarpmaktadır. Önceki şiir hikmetli cümlelerle ebedi umutsuzluğa işaret ederken, *Doğum Günüm* şiiri, fikir verici ve şahane sahneler sunmaktadır.¹¹⁷

- Besemât / Gülümsemeler

Şiir serisinin beşincisinde¹¹⁸ şair, kuşluk vaktinin tomurcuğunu yırtmasına ağlayan bir güle hayret etmektedir. Zira bu gül daha yolun başındadır ve henüz hayatın mutsuzluklarıyla karşılaşmamıştır.

أيها الورد والضحي فض كمك
كيف تبكي بلا سبب
لم تثر بعد شقوة العمر غمك
فالتشكي إذن عجب

Ey gül! Kuşluk vakti goncanı yırttı, sebepsiz yere nasıl ağlarsın,

*Ömrün mutsuzluğu henüz seni tasalandırmadı ve sen şikâyet ediyorsun,
hayret!*

Kendisinin de bir gül goncası olarak dünyaya geldiğini söyleyen şair, gül ile kendi çocukluğu arasında bir ilişki kurmaktadır. Çocuğa ancak sevinmek yakışır. O koşmalı, oynamalı ve dünyanın meşakkatleriyle karşılaşmadan önce içinde bulunduğu zamanın tadını çıkarmalıdır. Fakat gül, yani çocuk ağlamaya devam etmektedir. Bu sebepsiz ağlayış şairi gülümsetir ve çocuğa, henüz hiçbir şey bilmediğini hatırlatır.

كيف تبكي والفجر يفتقر للأر
ض فيمحو قطوبها بافتناره ؟
ما عرفت الوجود بعد، ولا ما
فيه من صفوة ومن أقداره

Nasıl ağlarsın, şafak dünyaya gülüp, gülümseyişiyle onun suratsızlığını giderirken,

Sen henüz ne varlığı tanıdın, ne de ondaki saflığı ve bulanıklığı,

ما عرفت النسيم روحا خفيا
عطر أنفاسه دليل مزاره
تمتات الغرام تسمع من فيـ
هـ وهمس السماء من مزماره

¹¹⁷ Akasoy, a.g.e., s.227

¹¹⁸ Ma 'lûf, a.g.e., s.77

Sen meltemi gizli bir ruh olarak tanımadın, soluğunun kokusu, yolunu gösterir,

Ağızından aşk mırıldanmaları duyulur, çalgısından semanın fısıltıları,

Dumû' / Göz Yaşları

Serinin altıncı şiiri *Gözyaşları*¹¹⁹ tamamen beşinci şiirdeki kötümser ve olumsuz işaretlerin tesirinde kaleme alınmıştır. Şiirin giriş bölümünde şair, beşinci şiire göndermede bulunmuş ve bunu ruhunun çiçeklere olan hitabı olarak belirtmiştir. Ne var ki gül, onun da varlıklardan nefret ettiğini belirterek, bir önceki şiirde kendisine anlattığı olumlu unsurlara cevap vermektedir.

نظرت وردة إلي وقالت: أنت مثلي في الكون للكون كاره
فلماذا تلومني وبكائي كان مما أخاف من أخطاره؟

Gül bana baktı ve dedi ki, sen de benim gibisin, dünyadan nefret ediyorsun

Öyleyse niçin beni ayıplıyorsun, gözyaşlarım tehlikelerinden korktuğum şeyler içindir.

Özellikle beşinci ve altıncı şiirlerdeki bu karşılıklı konuşmalar, şiir serisinin kuvvetli sanatsal karakterini ortaya koymaktadır. Serinin yedinci şiirine başlayan şairin kalemi, iki beyit yazdıktan sonra durmuş, ömrünün baharında hayata gözlerini yummuştur. Hayatı boyunca kendisini terk etmeyen acı ve ıstırapı son defa selamlamıştır:

مرحبا بالعذاب يلتهم العين التهاما، وينهش القلب نهشا
مشبعا نهمة إلى الدم حرى ناقعا غلة إلى الدمع عطشى

Sıcakkanın arzularını doyumak, susamış gözyaşının susuzluğunu gidermek için, gözü yutan ve kalbi parça parça koparan ıstırap, hoş geldin,

¹¹⁹ A.e.,s.78

2.4. Eserleri

Fevzî el-Ma'lûf, hayatının baharında vefat etmiş, bununla birlikte geride onun şiir ve edebiyat alanındaki üstünlüğünü, şairler ve edipler arasındaki yerini gösteren manzum ve mensur eserler bırakmıştır:

2.4.1. Manzum eserleri

1. **'Alâ Bisâti'r-Rîh:** En uzun şiiri olup, 1930 yılında Rio de Jenerio' da kardeşi Şefîk el-Ma'lûf'un nezaretinde basılmıştır. Daha sonra 1958 yılında kardeşi Riyâd el Ma'lûf'un nezaretinde Beyrut'ta ikinci baskısı yapılmıştır. Sanat eseri levhalarla bezenen baskıya, İspanyol şair Fransisko Villespasa, şairin zaman ve mekânı aşan dehasına duyduğu saygıyı ve takdirlerini ifade eden bir önsöz yazmıştır.
2. **Şu'letü'l-'Azâb:** Şairin ikinci uzun şiiridir. Her biri 14 er beyitten oluşan 6 şiirden meydana gelmektedir. Serinin yedinci şiirini tamamlamaya şairin ömrü vefa etmemiş, sadece iki beyit yazabilmiştir. Bu şiir, şairin kendi güzel fârisi hattı yazısıyla taşa nakşedilmiş, daha sonra babası İskender el-Ma'lûf tarafından 1930 yılında Zahle'de neşredilmiştir.
3. **Eğânî'l-Endelüs:** Birçoğu gazetelerde yayımlanmış ve 1957 yılında Beyrut'ta Dâru'r-Reyhânî tarafından bastırılan divanında toplanmış muvaşşehelerden oluşmaktadır.
4. **Dîvân-ı Fevzî el-Ma'lûf:** Şairin çeşitli münasebetlerle yazdığı kasidelerin yer aldığı divanı. Bu şiirler şairin vefatından sonra 1957 yılında Beyrut'ta tek bir kitap halinde basılmıştır.

2.4.2. Basılmamış Şiir Divanları

5. Teevvühâtü'r-Rîh
6. Min albi's-semâ
7. Mecnû'atu Şi'rihi'l-vaanî ve'l-fukâhî

2.4.2. Mensur Eserleri

8. **Ibn Hâmid ev Suûtu Ğarnâa** adlı beş perdelik bir tiyatro oyunudur. Bu dramada yazar, Arapların Endülüs'ten ıkarken maruz kaldıkları acıları ele almaktadır. Eseri ilk olarak 1925 yılında Sao Paolo'da Endülüs Grubu

bastırmıştır. İkinci baskısı ise 1957 yılında Beyrut'ta kardeşi Riyad tarafından yapılmıştır.

9. Yabancı dillerden çevirdiği roman ve hikâyeler. Bazıları babasının çıkardığı "el-Âşâr" dergisinde yayınlanmıştır.

2.4.3. Tamamlanmamış Eserleri

10. Şafahâtu Ğarâm,
11. 'Alâ Difâfi'l-kevşer
12. el-Ĥamâmetü fi'l-ķafes

2.5. Şair Hakkında Yazılanlar

Fevzî el-Ma'lûf hakkında müstakil kitaplar yazıldığı gibi, şair birçok makalede, konferansta ele alınmış ve akademik çalışmaların konusu olmuştur. Aşağıda şairle ilgili yazılan kitapların, makale ve ilmi çalışmaların özet bir listesi sunulmuştur.(Fazla bilgi için bkz.: Yusuf Es'ad ed-Dâğir, Maşâdiru'd-dirâsâti'l-'arabiyye, Beyrut 1983 C.II., s.695-698)

2.5.1. Kitaplar

- 'Îsâ İskender el- Ma'lûf, **Zikrâ Fevzî el- Ma'lûf**, Zahle 1931
- Mecelletü'd-dâğ, **Fevzî el-Ma'lûf**, özel sayısı, cilt 5, 1935 Haziran, Temmuz ve Ağustos sayıları, ek olarak 'Alâ Bisâti'r-Rîh adlı şiir.
- el- Mıtrân İlyâ Zîb, **Rûhu Fevzî el- Ĥâlîde**, 23 Mayıs 1935 yılında Brezilya gazetesinde 16 tam sayfa olarak yayınlanmıştır.

2.5.2. Çalışmalarında Yer Veren Yazarlar

- İbrâhîm el -Esved, **Târîhu Lübnân**, III. s. 401
- Tâhâ Hüseyin, **Ĥadîsü'l- erbi'â'**, III. s.201
- Muhammed 'Abdülğani Ĥasan, **eş-Şi'ru'l- 'arabî fi'l- mehcer**, s.237
- Necîb Sa'd, **A'lâmu'n-nahđâ**, s.46-53

2.5.3. Akademik Çalışmalar

- es-Seyyid Fâyez ‘Avn el-Lübnânî, **Fevzî el-Ma‘lûf ve âşâruhû**, doktora çalışması, Paris, 1939
- Anna Akasoy, **Arabische Romantik im Exil**, (mastır tezi), Wiesbaden 2002.

2.5.4. Makale Ve Konferanslar

- İsmâ‘îl Edhem, **el-Üstâz Fâyez el-‘Avn ve uṭrûḥatuhû Fevzî el-Ma‘lûf ve âşâruhû**, er-Risâle, sayı 320: 1668
- el- Bedevî el-Müleşsem, **et-Teşâumiyye fî şi‘ri Fevzî el-Ma‘lûf**, Mecelletü’l-eḥad, sayı 25,26,27, tarih 1939
- Piskopos Aşenâsiyus el-Hâc, **Şarkiiye Mezûnu Fevzî el- Ma‘lûf**, Konferans, 3 Aralık 1937
- Tâhâ Hüseyin, **Fevzî el- Ma‘lûf ve şiiri**, Konferans, Ortadoğu radyosu, 3 Haziran 1943¹²⁰

¹²⁰ Yûsuf Es‘ad Dâğir, **Meşâdiru’d-dirâseti’l-edebiiye**, Beyrut 1983, c.II., s. 694

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

‘ALÂ BİSÂTİ’R-RÎH ADLI ŞİİRİN TAHLİL VE TERCÜMESİ

3.1. ‘Alâ Bisâti’r-Rîh Adlı Şiirin Yazılış Hikayesi

Şiir serisi ‘*Alâ bisâti’r-Rîh / Uçan Halı Üzerinde*, on bir bölümü on altışar, üç bölümü de on dörder beyitten oluşan, on dört bölümden meydana gelmekte ve güney meher edebiyatının önde gelen şairlerinden İlyas Ferhat’ın en çok bilinen ve iktibas edilen şiiri *Ahlâmu’r-Râ’î / Çobanın Düşleri* ile birlikte anılmaktadır. Fevzî el- Ma’lûf bu şiirinde kahramanın, yani şairin kendisinin, maddî dünyanın tam zıddı olan gök kubbeye yaptığı bir ruhsal yolculuğu tasvir etmektedir. Bunlardan ikincisi, yani gök kubbe, şairin ruhunun esas itibariyle ait olduğu maneviyat, duygusallık ve estetik yönünden ideal dünyayı temsil ederken, birincisinde, yani yeryüzünde ise şair yanlış anlaşılakta ve maneviyat, duygusallık ve estetikle ilgili yapılan haksızlıklardan şikâyet etmektedir. Doğup büyüdüğü yerlerden çok uzakta olması, kendisi olmasa bile, vatandaşlarının maruz kaldığı sıkıntılar, güçlülerin haklı olduğu ve haklının hakkını alamadığı bir toplum yapısı onun arzuladığı bir yapı değildir.

Bütün bu olumsuzlukların yanında, o dönemde özellikle de Batı dünyasındaki sanayi ve teknolojik gelişmeler şairi aşırı derecede heyecanlandırmıştır. Yaptığı uçak seyahatinden ilham alarak kaleme aldığı ‘*Alâ Bisâti’r-Rîh / Uçan Halı Üzerinde* şiirinde şair, hem toplumda şahit olduğu haksızlıklara hem de zamanındaki teknolojik gelişmelere işaret etmiştir.

Diğer çağdaşları gibi uçakla seyahat yapmayı çok arzulayan şaire uçmak nasip olmuş ve 1926 yılında Rio de Janeiro semalarında bir uçak yolculuğu yapmıştır. Bu yolculuktan esinlenen şair, kendisini hayalin kanatlarına bırakarak, kâh bulutların üzerinde, kâh bir kartalın sırtında uzayın derinliklerine doğru bir yolculuk yapmıştır.

Aslında Ma’lûf’un şiirini, Bedî‘uz-zaman Hemedânî’nin (358-398) el- Mağâme el-iblisiyye’si, el-Ma‘arrî’nin (363- 449) Risâletü’l-ğufrân’ı ve Dante’nin (1265-1331) İlähi Komedyası gibi, hem Doğu hem Batı edebiyatında çok sayıda örneği bulunan *hayali veya ruhsal yolculukların* bir benzeri olarak değerlendirmek

yerinde olacaktır. Bilindiği gibi *hayali veya ruhsal yolculuklarda* edip, gerçek âlemde gerçekleştiremediği görüş ve hayallerini gerçekleştirmek için uzak âlemlere seyahat etmektedir. Dünyadaki haksızlıklardan, adaletsizlikten mustarip olan Fevzî el- Ma‘lûf’un bir yönüyle şark masallarındaki *Uçan Halı* fenomenini hatırlatan bu hayali yolculuğunun, tasavvuftaki manevi yolculukla karıştırılmaması gerekir. Çünkü Ma‘lûf’un şiirinin merkezinde *fenâ fillâh* düşüncesi yer almamaktadır.¹²¹ Bu şiirde, maddî dünyadan tamamen uzaklaşıp huzuru bulacağı hayali bir âleme seyahat eden şairin gayesi, gerçek benliğini bulmaktır, yoksa tasavvufta olduğu gibi nefsin arzularına gem vurmak değildir.

Destan ve benzeri insan tasavvurunun ürünü olan eserlerde, hikâyenin kahramanı başkası iken, bu şiirdeki hikâyenin kahramanı şairin kendisidir ve bu yolculuğunda kendisine *nurdan oluşan bir kafile* ve *rüyalarının gelinleri*¹²² eşlik etmiştir. "Uçakta Bir Şair" veya "Uçan Halı Üzerinde" adını verdiği bu şiir serisi,¹²³ İspanyol şairlerinin sultanı olarak kabul edilen Fransisco Villaspesa (ö.1935) tarafından İspanyolcaya manzum olarak çevrilmiştir. Villaspesa çeviriye yazdığı elli altı sayfa uzunluğundaki sunum yazısında Fevzî el-Ma‘lûf’u şöyle takdim etmiştir:

“Hayali değersiz tasvirleri, karnaval maskaralığı içeriğiyle kulakları sağır eden yeni edebiyat hezeyanlarının gürültülü ortamında, doğudan yumuşak, sakin bir seda yükseliyor; güneş diyarından aldığı ve üzerine güneşin ışınlarını silkelediği sınımsız nağmelerle, o yaygara koparan gırtlakları bir süreliğine susturuyor. Kökleri çok eskilerde olmasına rağmen bize yeniymiş gibi gelen bu seda, akıcı bir üslupla yazdığı şiirlerinde, teklik ile çokluk, aşk ile ruhanilik, neşe ile hüznün gibi birbirine zıt olan duyguları, büyük bir ustalıkla ve harika bir şekilde bir araya getirebilen Allah vergisi bir kabiliyettir.”¹²⁴ Villaspesa’nın bu çevirisi, 150 sayfa olarak San Paolo’da basılmış ve kitabın önsözünü Şefîk el- Ma‘lûf (Fevzî’nin kardeşi) Arapçaya çevirmiştir.¹²⁵ Villaspesa’nın önsözüyle birlikte manzum olarak Portekizce’ye

¹²¹ A.e., s. 208

¹²² Ma‘lûf, ‘*Alâ Bisâti’r-Rîh*, s.8

¹²³ Kâzım Hâfîf, *a'lâmun ve ruvâdun fi'l-edebi'l-ârabîyyi*, Dâru'l-mektebi'l-âdîse, Beyrut 2003, s.290.

¹²⁴ ‘Îsâ İbrâhîm en-Nâ‘ûrî, *Me‘a Fevzî el- Ma‘lûf ‘alâ bisâti’r-Rîh*, Mecelletü'l-Edîb, Ağustos 1946

¹²⁵ Dâğir, a.g.e., s. 694

çevrilen şiir, Corc Kraft tarafından Londra Britanya Müzesinde " Fevzî el- Ma'lûf İngilizce'ye Tercüme Ediliyor" başlığı altında İngilizceye çevrilmiştir. es- Seyyid Es'ad Maḥfel el- Ḥalebî tarafından Fransızca'ya çevrilen eser, Rus müsteşrik Kraçofski tarafından Rusça'ya, Alman müsteşrik Kampfmayer tarafından Almanca'ya, Emîl Marḳade ed-Dimeşḳî tarafından Rumence'ye çevrilmiştir. es- Seyyid Fâyez 'Avn el-Lübânî, Fevzî el-Ma'lûf'u ele aldığı tez çalışmasında, onun diğer şiirleriyle birlikte '*Alâ Bisâti'r-Rîh* adlı şiirini de Fransızca'ya çevirerek 1939 yılında doktora diplomasını almıştır.¹²⁶

Fevzî el-Ma'lûf'un vefatının beşinci yılı (1935) münasebetiyle, Mecelletü'd-ḍâḍ el-Ḥalebiyye özel bir sayı hazırlamıştır. Hazırlanmasına büyük yazar ve şairlerin katkı sunduğu özel sayı, '*Alâ Bisâti'r-Rîh* adlı şiirle bezenmiş ve şiirin 14 bölümünü ihtiva eden bir kitapçık, renkli olarak 5.000 adet basılmıştır.¹²⁷

3.2. Şiirin Dili

Şiirin yapı taşı ve hammaddesi olarak kabul edilen dil, aynı zamanda insan düşüncelerinin, beklentilerinin ve tasalarının kendisine döküldüğü tarihi ve sosyal bir hazinedir ki, şiir şahsi ve sosyal olguyla irtibatlı olan ruh iklimi aracılığıyla bunları aksettirmektedir.¹²⁸ Şiir aynı zamanda devrinin önemli hadiselerini de gelecek nesillere büyük bir maharetle aktarmaktadır ki, bu şiir serisi de, kuşlar gibi uçmayı hayal eden şairin bu rüyasının gerçekleşmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Şark kültürünün meşhur fenomenlerinden olan *uçan halı* ya benzettiği uçakla yaptığı seyahatle, bir yandan insanlığa yeni ufuklar açacak olan bu müthiş buluşu anlatırken diğer yandan, uçağın şekli, sürati, azameti karşısında duyduğu hayranlığı ve yaşadığı mutluluğu şiir sanatının belâgat, kafiye ve ölçü gibi özelliklerini ustaca kullanarak dile getirmiştir. İki yüz on sekiz beyitten oluşan Şiir serisi, baştan sona, kıvraklıkta *vâfir bahri*¹²⁹ ne benzeyen ama ondan daha yumuşak ve akıcı olan *hafif bahrinde*¹³⁰

¹²⁶ A.e., s.694

¹²⁷ Sühel el-Melâzî, **Francisco Villaspeş** '*Alâ Bisâti'r-Rîh*, February 14, 2018 , (Çevrimiçi) <http://www.startimes.com/f.aspx?t=16493899>

¹²⁸ Muhammed Salih es-Süleyman **er-Raḥelâtü'l-ḥayâliyye**, Mektebetü'l-esed Şâm, 2000, s.204

¹²⁹ Arûz vezninde bir bahir

¹³⁰ Arûz vezninde bir bahir

yazılmıştır. Bahri hiç değiştirmeyen şair, bazen hecelerin yerlerini kaydırarak ölçüyü değiştirmiştir.¹³¹ şiir serisinin her bölümünün kafiyesi diğerinden farklıdır.

3.3. şiirin Tercümesi ve Tahlili

Çalışmanın bu bölümünde, tezin ana konularından birini, teşkil eden *‘Alâ Bisâti’r-Riĥ / Uçan Halı Üzerinde* adlı şiirin tercümesi ve tahliline yer verilmiştir. On dört bölümden oluşan şiirin her bölümünün önce Arapçasıyla birlikte Türkçe tercümesi, altında ise tahlili verilmiştir.

Gökyüzünde Bir Kral (ملك في الهوى) Adlı Birinci Bölümün Tercümesi

في عُبابِ الفضاءِ فوقِ غيومِهِ
فوقِ نَسْرِهِ
ونجمَتِهِ

1. *Uzayın derinliklerinde, bulutlarının üzerinde
Kartalının ve yıldızının üstünde*

حيثُ بثَّ الهوى بُغْرَ نسيمِهِ
كلَّ عَطْرِهِ
ورقَّتِهِ

2. *Aşkın, onun (uzayın) meltem esintisiyle
Tüm güzel kokularını
Ve narinliğini yaydığı yerde*

موطنُ الشاعرِ المحلقِ – منذُ
البدءِ – لكن بروحه لا بجسمِهِ

3. *(İşte oradadır) uçan şairin yurdu
Başından beri o, bedeniyle değil ama
Ruhuyla gökyüzünde dolaşmaktadır.*

أنزلتُهُ فيه عرُوسِ قوافيهِ
بعيدا عن الوجودِ وظلمِهِ

¹³¹ es-Süleyman, a.g.e., s.212

4. *Onu oraya, kaftiyelerinin gelini indirmiştir*
Bütün varlıklardan ve zulümden uzakta.

ملكٌ قبّة السماء له قصرٌ
وقلب الأثيرِ مسرحُ حكمه

5. *O, sarayı gök kubbe olan bir kraldır,*
Ve onun hükümlerlik sahnesi uzayın merkezidir.

ضاربٌ في الفضاءِ موكبُهُ النورُ
وأتباعُهُ عرائسُ حلمِهِ

6. *Onun nurdan kafilesi uzayı dolaşmakta*
Ve rüyasının gelinleri onu takip etmektedir.

ملكُهُ ركنُهُ الهواءُ وما أقواه
ركنا قامَ الخلودُ بدعمِهِ

7. *Onun krallığının payandası havadır ve o ne kuvvetli bir payandadır,*
O ebediyeti desteklemektedir.

عرشُهُ سُدّة السحابِ عليها
يفضُ البيلُ كلَّ رهبةٍ رسمِهِ

8. *Onun tahtı bulutların başköşesindeki,*
Onların üzerine gece, emarelerinin tüm korkunçluğunu silkelemiştir.

تاجُهُ هالةٌ يَنْضِدُ في فِضْنَتِها
الأفقُ بدرُهُ قربَ نجمِهِ

9. *Onun tacı, gümüşünde ufkun, dolunayını yıldızının*
Yakınına yerleştirdiği bir haledir.

والدُجى طَيْلسَانُهُ فاحَ كافورُ
دَرَارِيهِ فوقَ عنبرِ فحمِهِ

10. *Karanlık onun, parıldayan yıldızlarının kâfurunu*
Alaca karanlığın amberinin üzerine serpiştirdiği peleriniidir.

والثُرَيّا في كَفِّهِ صَوْلجانُ
دُرُهُ لَمّة الصبّاحِ بكَمِّهِ

11. *Ve Süreyya onun elinde, incilerini sabahın*
Kol yanında topladığı, bir hükümdar esasıdır.

ملكٌ طائرٌ بغيرِ جناحين
بأمرِ الخيالِ يقضي وبأسْمِهِ

12. *O, kanatsız uçan bir kraldır,
Hayal emriyle, hayal adına hükmeden.*

يا جناحَ الخيالِ أقوى جناح
أنت يُلوي ظهرُ الرياحِ لصدْمِهِ

13. *Ey hayalin kanadı, en kuvvetli kanat
Sana çarpan rüzgârların sırtı burkular.*

ليت شعري ما للشاعر ابنٌ لهذي
الأرضِ إلا بلحمه وبعظمه

14. *Keşke şairin sadece eti ve kemiğiyle,
Bu yerin oğlu olduğunu bilseydim!*

فإذا اختار هَجَرَها برضاها
أفما جاءها مقودًا برُغمه

15. *Kendi rızasıyla onu terk etmek istediğinde,
Gönülsüzce ona geri götürülemediğini.*

هو منها وليس منها فمال آل
غريباً ما بين أبناء أمه

16. *Ona aittir fakat ondan değildir,
Hala kardeşlerinin arasında bir yabancısıdır.*

Gökyüzünde Bir Kral Adlı Birinci Bölümün Tahlili

Şiir serisinin ilk bölümüdür. Daha başlangıç mısralarında " şairin yurdu" olarak semavi bir muhit belirlenmiştir. Bu muhit şairin ruhunun sadece ikamet ettiği bir yer değildir, aksine tamimiyle şairin ruhuna aittir. Şair buraya, kendi gücüyle değil, ilham perisi "kafiyelerinin gelininin" sayesinde ulaşmıştır. Bu semavi muhitte şair, hem vücudun yükünden ve maddi âlemin işkencesinden kurtulmanın hem de, harika bir mevki sahibi kral olmanın tadını çıkarmaktadır.

Bu bölümde ilk olarak konunun ve felsefi arka planının taslağı ortaya çıkmıştır. İkincisi ise, şiir serisinde geçen anahtar sözcüklerin ekseriyeti önceden burada zikredilmiştir. Bunlardan bazıları semavi muhiti ve şiirin kurgusunu oluşturan

tabii elemanlardır: Bulutlar, yıldızlar, rüzgâr, esîr, nur, hava, gece ve karanlık gibi. Ayrıca şairin dışında şiir serisini oluşturan diğer figürler: Kartal, ilham perisi ve sadece şairin ruhu sayesinde görülebilen diğer ruhlar. Ulvi âlemin cazibesi, güzel kokular, rüya ve sonsuzluk ile ifade edilmektedir.

Şiir serisinin tamamında olduğu gibi, bu bölümün de en belirgin özelliği farklı alanlarda tasvir edilen maddi ve manevi çevrenin birbirinden keskin bir şekilde ayrılmasıdır:

"Yukarı" ve "aşağı" simgeleri, dini ve felsefi geleneklere dayanmakta ve ruhani çevreye yüksek bir kalite getirmektedir ki, buna ruhun beden karşısındaki ananevi üstünlüğünü de ilave etmek gerekir.

Manevi çıkarımlar: Maddi âlemin çürümüş, tefessüh etmiş olarak tasvir edilmesine karşın, ruhani âlem, onun (dünyanın) şimdiki halinden ve adaletsizliğinden uzak (4.beyit), aşk (2.beyit) ve sonsuzluk (7.beyit) olarak tasvir edilmektedir.

Estetik çıkarımlar: Ruhani âlem, kendisini güzel kokuların esintisinde (2.beyit) ya da amber (10.beyit), gümüş (9.beyit) ve inci (11.beyit) gibi değerli madenlerin arasından nazikçe bir duygusallıkla göstermektedir.

Duygusal çıkarımlar: Şairin semavi çevrede yaşama hissini iki dayanak noktası var. Birinci dayanak noktası, kendi tecrübe ufkundan hareketle semavi çevreyi olumlu bir şekilde tasvir eden şairin kendisidir. "Yurt" (3.beyit) belli bir bağlılığın ifadesi olarak gözükmektedir. İkinci dayanak noktası ise, toplum tarafından şairin ahlaki ve estetik değerlerin göstergesi olarak değerlendirilmesidir. Maddi âlemde şair yanlış telakki edilirken, semavi âlemde kendisine yakışan şerefi elde etmektedir ki, bu hem ahlaki hem de estetik bakımdan daha üstün olduğunu ispatlamaktadır. Duygusal olarak da yüksek bir değere haizdir, zira şairin hissiyatında üstünlük önemlidir.

Şairin tabiat unsurları tarafından kral olarak taltif edilmesi durumu da, şiirin romantik tonunu göstermektedir. Ma'lûf'un şiir serisinde, gece ile birlikte romantizmin bir diğer karmaşık güdüsü oyuna dâhil olmakta ve büyülü bir çevre

oluşturmaktadır. Romantik şair tipik bir şekilde geceye hitap etmekte, gece ise siyah pelerinli bir ajan olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak gece ve şairin ruhu her iki durumda da buluşabilmektedir.

Şairin Ruhu (روح الشاعر) Adlı İkinci Bölümün Tercümesi

أَيُّ رُوحٍ فِي بُرْدَةِ الشُّعْرَاءِ

رَفَعْتَهُمْ

عَلَى الْهَوَاءِ

1. Şairlerin cübbesindeki hangi ruh,
Onları havaya yükseltti

أَبْعَدْتُهُمْ عَنِ عَالَمِ الْأَحْيَاءِ

قَرَّبْتُهُمْ

مِنَ السَّمَاءِ

2. Onları canlılar âleminde uzaklaştırıp,
Semaya yaklaştırdı.

أَنْتِ يَا رُوحَهُمْ مِنْ تَنْوُرِ ذَرَاتٍ

أَضَاءَتْ فِي الْكُونِ فِي عَالَمِيهِ

3. Sen, ey onların (şairlerin) ruhu!

Kâinata iki âlemi (yeryüzü ve gökyüzü) aydınlatan nur zerrelere indensin.

تَصِلُ الْأَرْضَ وَالسَّمَاءَ بِنَهْرٍ

عَمَرَ الْحَسَنُ وَالْهَوَى ضَفَّتِيهِ

4. Her iki yakasını güzellik ve aşkın kapladığı,

Bir nehirle (akıntıyla) yeryüzüne ve gökyüzüne ulaşırsın.

لست من عالم التراب وإن كنت
تقمصت بالتراب عليه

5. Üzerindeki toz toprağa bulaşsan bile,
Sen toz-toprak dünyasından değilsin.

أنت من عالم بعيد عن الأرض
يفيض الجلال عن جانبيه

6. Sen, yeryüzünden uzak bir âlemdensin,
(ki) onun her iki tarafından ihtişam taşmaktadır.

نسمة الشعر أنت فيه تبتين
أريج الشعور في بردته

7. O, senin onun göz pınarlarına duyguların en güzel kokusunu
Yayıdığı sıradaki şiirin esintisidir.

هو فردوسك السحيق فلا الإثم
ولا الشر يبلغان إليه

8. O senin çok uzaktaki cennetindir,
Ne günah ne de kötülük ona ulaşır.

وفتى الشعر فيه يستنزل الوحي
بيننا يجئ الخلود لديه

9. Sonsuzluk onun katında diz çökerken,
Şiirin delikanlısı bir açıklama olarak vahyi indiriyor.

حافراً بالظى على مصحف
الأفق سطوراً تُثير في دفتيه

10. Ufuk kitabına alevle, kitabın iki kapağını aydınlatan
Satırlar kazıyor.

ما إحمراً الأصيل غير لهيب

شع من قلبه على مقلتيه

11. Gün batımından önceki kızarıklık,
Onun kalbinden gözlerine yansıyan bir alevdir.

وركام السحاب غير دخان

نفثته الهموم من شفثيه

12. Ve sıkıntılarının onun dudaklarından saldığı
Duman değil, bulut yığınlardır.

ما أنين الرياح غير زفير

نزعتة الرياح من رئثيه

13. Rüzgârların inlemesi sızlanmadan başka bir şey değildir,
Rüzgârlar o sızlanmayı onun ciğerlerinden çekip çıkarmıştır.

وتواخ الطيور غير عويل

نقلته الطيور عن أصغريه

14. Kuşların yakınması ağlamadan başka bir şeydir,
O (yakınmayı) kuşlar, onun kalbinden ve dilinden nakletmiştir.

ما ندى الفجر غير لؤلؤ دمع

رشفته الأزهار من محجريه

15. Seher vaktindeki çiğ damlaları, gözyaşı incileridir,
Onu çiçekler, onun göz yuvalarından emmiştir.

وبريق النجوم غير شظايا

كأس حب تحطمت في يديه

16. Ve yıldızların pırıltısı, onun elinde kırılan

Aşk kadehinin parçalarıdır.

Şairin Ruhü Adlı İkinci Bölümün Tahlili

İlk bölüm (1-4. Beyit), şairin yükseğe çağırdığı ruha yönelttiği soruyla başlamaktadır. Bu ruhun insanüstü bir özelliği var, birincisi birçok şairi semavi çevreye yükseltmesi, ikincisi ise, maddi ve ruhani âlem arasında irtibat kurabilmesi için, yükselttiği şairlerin ruhlarından farklı bir maddeden olmasıdır. Bu ruh, hassas şairlere dünyayı adeta estetik, maneviyat, duygu ve metafizik yönünden harika bir şekilde yorumlama imkânı veren, ilham yolunu temsil etmektedir ki, bu herhalde en iyi Yeni-Eflatunculuktaki *Küllî Nefs* ya da İbn Sînâ'nın da değerlendirmeye değer bulduğu *Faal Akıl* kavramlarıyla özdeşleştirilebilir. Ruhun, nur zerreciklerinin taşmasıyla oluştuğu betimlemesi ise aynı felsefedeki *Sudûr* teorisini çağrıştırmaktadır. Bu teoriye göre kâinat *Bir* den yani *Tanrı'* dan *sudur* etmiştir. Tıpkı güneşten ışığın, kardan soğuğun *sudur* etmesi gibi. Burada mistik bir karakter edinen şairin sanatkârane üslubu, insanüstü bir ilhama dokunarak dini bir tecrübeye yaklaşmaktadır.¹³²

İkinci bölümde (5-9 beyit) şiir serisinin kurgusu belirleniyor. Buna göre şairin elemi kendi cevherinin dışındaki dünyayla ki, o dünya semavi âlemin aksine şairin asıl anayurdu olan maddi âlemdir, olan zoraki bağlantısıdır. Üçüncü bölümde (10-16) şairin kabiliyeti ve gök cisimlerini betimlemesindeki ustalığı ortaya çıkmaktadır.

Köle (العبد) Adlı Üçüncü Bölümün Tercümesi

بينَ رُوحِي وبينَ جسمي الأسير

كان بُعدُ

ذقتُ مرَّه !

1. *Ruhum ile esir bedenim arasındaki*

Uzaklığın

Acısını tattım

¹³² Akasoy, a.g.e., s.214

أنا في الأرضِ وهي فوق الأثير
أنا عبدٌ
وهي حرّة!

2. *Ben yeryüzündeyim, ruhum esîrin üzerinde,
Ben köleyim,
O ise hür.*

أنا عبدُ الحياةِ والموتِ، أمشي
مكرهاً من مُهودها لقبورها!

3. *Ben, hayatın ve ölümün kölesiyim,
Zorla hayatın beşiğinden ölümün kabrine gidiyorum.*

عبدٌ ما ضَمَّتِ الشرائعُ من جورٍ
يُخَطُّ القويُّ كلَّ سطورِه

4. *Bir köle ki, onun kanunları, satırlarının tamamını kuvvetlilerin
Yazdığı haksızlıkla kuşatılmış.*

بيراعِ دُمُ الضعيفِ له جبرٌ
وئوخُ المظلومِ صوتُ صريره!

5. *Bir kamyşla ki, zayıfın kanı onun mürekkebi,
Gıcirtısı (yazarken çıkardığı ses) ise, mazlumun feryadıdır.*

أنا عبدُ القضاءِ، تملأُ نفسي
رهبةً من بشيره ونذيره!

6. *Ben kaderin kölesiyim ki, ruhum onun müjdesinin
Ve uyarısının korkusuyla dolu.*

عبدٌ عصرٍ من التمدنِ، تلهو
ضلالةً عن ألبابه بقشوره!

7. *Medeniyet asrının kölesi,*

İşin özünden sapmış, kabuğuyla oyalanıyoruz!

عبدٌ مالي، أخطى به بعدَ جهدٍ

فإذا بي أنوء من ثقلِ نيره !

8. *Onca çaba sonunda elde ettiğim malımın kölesiyim,
Ne göreyim, onun (servetimin) ağırlığını taşıyamıyorum!*

عبدٌ اسمي، ذُوْبْتُ رُوحِي وَجِسْمِي

طَمَعًا فِي خُلُودِهِ وَنَشُورِهِ !

9. *Onun sonsuzluğu ve yeniden dirilmesi arzusuyla,
Ruhumu ve bedenimi erittiğim ismimin kölesiyim.*

عبدٌ حَبِي، أَنْزَلْتُهُ فِي فُؤَادِي

فَكُوِيَ أَضْلَعِي بِنَارِ سَعِيرِهِ !

10. *Kalbime yerleştirdiğim aşkımanın kölesiyim,
Onun (aşkımanın) alevli ateşi böğrümü dağladı.*

أَنَا فِي قَبْضَةِ الْعَبُودِيَةِ الْعَمِيَاءِ

أَعْمَى مَسِيرًا بَغْرُورِهِ !

11. *Ben kör bir köleliğin pençesindeyim,
Kibriyle sürülen bir âmâ*

إِنْ جِسْمِي عَبْدٌ لِعَقْلِي، وَعَقْلِي

عَبْدٌ لِقَلْبِي، وَالْقَلْبُ عَبْدٌ لِعُورِهِ !

12. *Şüphesiz ki, bedenim aklımın kölesidir ve aklım
Kalbimin kölesidir ve kalp ise duygularımın kölesidir.*

وَشُعُورِي عَبْدٌ لِحَسِّي، وَحَسِّي

هُوَ عَبْدٌ الْجَمَالِ، يَحْيَا بِنُورِهِ !

13. *Duygularım hislerimin kölesidir, hislerim ise
Güzelliğin kölesidir, onun (güzelliğin) ateşiyle yaşar.*

كُلُّ مَا بِي فِي الْكُونِ أَعْمَى وَمَنْقَاد

عَلَى رُغْمِهِ لِأَعْمَى نَظِيرِهِ

14. Evrende neyim varsa hepsi kör ve gönülsüzce

Kendileri gibi bir köre boyun eğmişler.

غَيَّرَ رُوحِي فَالشَّعْرُ فَكَ جَنَاحِهَا

فَطَارَتْ فِي الْجَوِّ فَوْقَ نَسْرِهِ

15. Ruhumdan başka, zira şiir onun kanatlarını çözdü

Ve böylece o, kartallarının sırtında havaya uçtu.

تَتَنَحَّى عَالَمَ الْخُلُودِ، لِتَحْيَا

حَرَّةً، بَيْنَ رَوْضِهِ وَغَدِيرِهِ!...

16. Çayırın ve ırmakların aralarında özgürce yaşamak için

Ebediyet âlemine yöneldi.

Köle Adlı Üçüncü Bölümün Tahlili

İlk iki beyitte üçüncü şiirin konusu bildirilmektedir: Hür ruh ve esir vücut arasındaki çelişki. "Ben bir köleyim, o ise hür. " diyerek şair, kölelik durumunu bütün benliğine hamletmiştir. (2. Beyit) Bu ifadenin izahı kalan on dört beytin içeriğini oluşturmaktadır. Şiir, sonsuzluk konusunun çok alıntılanmış olmasına karşın, insan vücudunun hayata ve ölüme olan bağlılığını içermektedir. (3.Beyit) Bununla ilgili olarak şair, kendisinin yeryüzündeki siyasal, sosyal, manevi ve estetik sanat alanındaki adaletsizliklerin kontenjanından köle olduğunu ifade etmektedir. (4-5 Beyitler) Altıncı beytin konusu ise yine insanoğlunu sürekli meşgul eden konulardan biri, kadere olan bağımlılığıdır. Şiirin başlangıç bölümünde ruhun hür olduğunun ifade edilmesine karşın, bu beyitte şair kaderin kölesi olduğunu ve ruhunun kaderin müjdesinin ve uyarısının korkusuyla dolu olduğunu ifade etmektedir. İnsanların işin özünden koparak medeniyet asrının ve onca çabayla elde ettikleri servetin kölesi olduklarını şair, 7-9. beyitlerde ortaya koymaktadır. Hâlbuki maddi dünyaya meyleden insan, semavi saltanatını, dolayısıyla ebediyetini kaybetmektedir. Şair 11. beyitte bu durumu körlük olarak nitelemekte ve 11-14.

beyitlerde kendi iç dünyasını tasvir etmektedir. Fakat bu tasvir şairin ruhunu kapsamamaktadır. Çünkü şiir, ruhunun kanatlarını çözmüş ve o da kartalların sırtında, çayırların ve ırmakların arasında sonsuza deyin yaşamak için, ebediyet yurduna uçmuştur.

Rüya ve Gerçek (حلم فحقیقة) Adlı Dördüncü Bölümün Tercümesi

يا طيورَ السماءِ في الريحِ رُوحِي

بِي جَرِيًّا

عَلَى الْجَأْدِ

1. *Ey rüzgârdaki gökyüzünün kuşları,
Beni süratle götürün,
Gök kubbeye.*

وَجَسْمِي طَيْرِي إِلَى حَيْثُ رُوحِي

فِيهِ تَحِيًّا

بِلا جَسَدٍ!

2. *Ve bedenimle uçun,
Ruhumun cesetsiz yaşadığı yere.*

هُوَ حَلْمٌ مُجَنِّحٌ ، رَافِقَ الشَّاعِرِ

يَطْوِي الأَجْيَالَ جِيلاً فَجِيلاً

3. *O, kuşaktan kuşağa dolaşan
Şaire eşlik eden, kanatlı bir rüyadır.*

خَلَعَتْ بِقِظَّةِ العُقُولِ جَنَاحَيْنِ

عَلَيْهِ يُحْبِرَانِ العُقُولَا

4. *Zihinlerin uyanıklığı ona (rüyaya)
Akıllara durgunluk veren iki kanat vermiştir.*

ما هما من خرافةٍ وخيالٍ

بل هما من حقيقةٍ وهيولي

5. *O iki (kanat) hurafe ve hayal değildir,
Aksine o ikisi Gerçekten ve Cevherdendir.*

صَعَدَ الطرفَ في الأثيرِ تَجَنُّدِي

قاطِعًا في الأثيرِ ميلاً فميلاً

6. *Bakışını fezaya çevir, beni göreceksin
Esîr'i* mil, mil kat ederken,*

خببًا تارةً ، وطورًا وثيدًا

صُعْدًا مرةً، وأخرى نُزولًا

7. *Bazen tırışlarken, bazen yavaş uçarken,
Bazen çıkarken, bazen inerken*

فوقَ طيارَةٍ على صهواتِ الرياحِ

قامتُ تُروِّضُ المستحيلًا

8. *Bir uçağın üzerinde, rüzgârların sırtında,
İmkânsızı eğitmeye koyuldular (kanatlar)*

هو ذا طائرُ الجمارِ كأنَّ

الجنُّ في صدره تحنُّ خيولًا

9. *O, cansız maddeden bir kuş, fakat
Sanki onu göğsündeki cin atları sürüyor.*

حَمَّمتُ تضرب الرياحِ بنعليها

فشَقَّتْ إلى السماءِ سبيلاً

10. *(O atlar)Nallarıyla rüzgârları dövmekte,*

* Atomlar arasındaki boşluğu ve bütün evreni doldurduğu varsayılan, ağırlığı olmayan, ısı ve ışığı ileten töz (cevher).

Ve gökyüzünde yol açarken kişnemekteler.

ثم مَدَّتْ إِلَى النُّجُومِ جُنَاحَيْنِ
وَجَرَّتْ عَلَى السَّحَابِ نِيُولًا

11. Sonra yıldızlara iki kanat uzattılar

Ve bulutların üzerinde kuyruklarını sürüklediler.

عَرَقْتُ فِي الْأَصِيلِ حِينًا، وَعَامَتْ
بَعْدَ حِينٍ تَعْلُو قَلِيلًا قَلِيلًا

12. İkinci vakti bir ara aşağıya daldılar

Bir müddet sonra yavaş yavaş yükseldiler.

ثَرْتَدِي مِنْ دُخَانِهَا بُرْدَةَ اللَّيْلِ
وَتُلْقِي عَنْ مَنْكِبَيْهَا الْأَصِيلَا

13. Onun (uçanın) dumanından gece elbisesini giyiyorlar

Ve omuzlarından ikinci vaktini atıyorlar.

وَعَلَيْهَا مِنَ الشَّرَارِ نُجُومٌ
عَقَدْتُ حَوْلَ رَأْسِهَا إِكْلِيلًا

14. Başlarının üstünde oya dokuyan

Kıvılcımlardan yıldızlar var.

حَلْقِي، وَحَلْقِي، وَالْقِي عَلَى الْأَفْلاكِ
رُعبًا وَرَوْعَةً وَفُضُولًا

15. Süzülün, süzülün ve yıldızlara

Korku, endişe ve merak salın.

وَاشْهَدِي فِي الطُّيُورِ كَرًّا وَفَرًّا
وَاسْمَعِي فِي النُّجُومِ قَالًا وَقِيلًا!

16. *Ve görüin kuşlardaki saldırı ve kaçışı,*

Duyun yıldızlardaki dedikoduyu.

Rüya ve Gerçek Adlı Dördüncü Bölümün Tahlili

Dördüncü şiirin daha başında, okuyucu bir tenakuzla karşı karşıya kalmaktadır. Şair dördüncü ve beşinci şiirin ana karakteri olan kuşlara hitap ederek onlardan bedenini " ruhunun bedensiz yaşadığı yere" götürmesini talep etmektedir. (2.Beyit) Böylece Ma'lûf, şu ana kadar şiirlerinin yerleştirildiği felsefi ve edebi gelenekten sadece ayrılmakla kalmamış, aynı zamanda şu ana kadarki "ruhsal seyahat" izlenimine de açık seçik bir tezat oluşturmuştur. Şair neden ruhen yükseldiği yere bedenen de gitme ihtiyacı duysun, bunun için fiziki bir mecburiyet mi var, ya da şair sonunda bölünemez bir şahsiyeti mi tasavvur etmekte, yoksa bu ruhsal seyahata bir alternatif mi? Bu soruların cevabı yoktur.

İkinci ve üçüncü beyitlerde gökyüzüne hayal imparatorluğuna yükseliş başlıyor. Kanatlı rüyası şaire, zamanla sınırlı olmadan dünyayı dolaşma imkânı veriyor. Zihinlerin uyanıklığının rüyaya iki kanat verdiğini söyleyen Ma'lûf, (4.Beyit) bir sonraki beyitte (5) o kanatların mecâzi değil aksine gerçek ve maddeden yapılmış olduklarını söyleyerek, bu seyahati bedenen yapmış olduğunu teyit etmiş oluyor. Gökyüzüne yaptığı seyahatin şekli ile ilgili bir kaç müphem imalı ifadeyi, Fevzî el-Ma'lûf'a *Şâ'iru't-Tayyâre* unvanını kazandıran uçak sahnesi takip etmektedir. (6-7.Beyitler) Bu sahne 8. beyitten 14. beyte kadar devam etmekte ve şairin bir uçakta bulutların üzerinde nasıl yükseldiğini harika bir şekilde tasvir etmektedir. Burada uçak bir kuşla mukayese edilirken, motorları ise uçağı içeriden çeken cin atlarına benzetiliyor. Daha sonra şair atlardan gökyüzünde süzölmelerini, yıldızlara korku ve merak salmalarını istiyor. (15. Beyit) Böylece şair, müteakip şiirlerde eleştirilerine muhatap olacağı kartal ve yıldıza bir göndermede bulunuyor ve kuşlara saldırganlık ve korkaklığı, yıldızlara da gevezeliği yakıştırmak suretiyle bunları gözden düşürüyor. (16.Beyit)

Bu şiirde şair, özellikle uçak sahnesinde, nazım zekâsını ve estetik ustalığını göstermiştir. Bedenen yapılan seyahatin tasviri kendi içerisinde uyumlu olduğu gibi, şiir serisinin diğer bölümlerindeki tasvirlerle de bir bütünlük oluşturmaktadır. Şair 13. ve 14. Beyitlerde, serinin birinci bölümündeki tasvirleri tekrar etmektedir. Buna

göre gece, karanlığını atlara giydirmekte ve yıldızlar da kafasının etrafında bir taç oluşturmaktadır. 15. ve 16. beyitlerde şairin dış dünyayı biraz küçümsemesini, teknolojik gelişmeye duyduğu hayranlığın bir neticesi olarak görmek gerekir.

Kuşlar Arasında (بين الطيور) Adlı Beşinci Bölümün Tercümesi

قال نَسْرٌ لآخر: "أي نَسْرٍ

هو هـ_____ذًا؟

وَمَنْ رِفَاقُهُ؟

1. Bir kartal diğerlerine şöyle dedi: "Bu hangi kuştur,
Ve onun yoldaşları kimlerdir?"

إن يكن قادمًا إلينا لخيرٍ

ف_____ماذا

علائقُهُ؟

2. Eğer bize hayırla gelmişse,
Neden, onun çığlığı yükseliyor?

يا له طائرًا بصورة شيطانٍ

بيئُ الهيبُ بركان صدره

3. O şeytan suretinde bir kuş,
Göğsündeki volkan alev püskürtüyor.

أهو منا؟ لا. لا. فلم أن جبارًا

كهذا في الجو ما بين طيره

4. O bizlerden mi? Hayır, hayır
Havadaki kuşlar arasında onun büyüklüğünde bir kuş görmedim.

إن قلبي لموجس منه شرًا،

رُح بنا نجتلي حقيقة أمره،

5. *Kalbim ondan bir kötülük geleceğini hissediyor,
Hadi gidelim ve işin gerçeğini yakından görelim.*

أَدْمِيْ هَذَا - أَجَابَ أَخُوهُ-

جَاءَ يَسْتَعْمِرُ الْأَثِيرَ بِأَسْرِهِ

6. *“Bu bir insandır” kardeşi cevap verdi,
Esîr’in tamamını sömürmek için geldi.*

كُرَّةُ الْأَرْضِ عَنْ مَطَامِعِهِ ضَاقَتْ

فَحَطَّتْ هُنَا مَطَامِحُ فِكْرِهِ

7. *Yerküre onun arzularına yetmedi, (daraldı)
Bu sebeple onun tamahkâr düşünceleri buraya yerleşti.*

نَحْنُ لَمْ نَهْجُرِ الْبَسِيطَةَ، إِلَّا

هَرَبًا مِنْهُ وَاجْتِنَابًا لِّلشَّرِّ

8. *Biz yeryüzünü ondan kaçmak
Ve şerrinden sakınmak için terk ettik.*

قَمِ بِنَا نَحْشُدُ الطَّيُورَ وَنَنْقُضُ

عَلَيْهِ، نُجْزِيهِ مِنْ مِثْلِ غَدْرِهِ

9. *Hadi kuşları toplayalım ve üzerine saldıralım
Onun gaddarlığına denk bir şeyle onu cezalandıralım.*

وَدَوْتُ فِي الْأَثِيرِ صِيْحَةَ حَرْبٍ

مَلَأْتُهُ بِنَسْرِهِ وَبِصَقْرِهِ

10. *Ve Esîr’ de bir savaş çılgılığı yankılandı,
Ve onu (esiri) kartallar ve şahinlerle doldurdu.*

هُوَ حَشْدٌ أَثَارَ ضَرْبِ خَوَافِيهِ

غِبَارَ السَّحَابِ يُعْمِي بَدْرَهُ

11. *O kalabalığın tüylerinin darbeleri, bulutların tozunu kaldırdı,*

Öyle ki, toz zerreciklerinden (bulutlar) kör oldu.

وإذا بي ما بين أجنحة سودٍ
على الأفق حجبت وجه بدره

12. Birde ne göreyim, ufukta dolunayın

Yüzünü kaplayan siyah kanatların ortasındayım.

طوّقتني بكل فاجرٍ شدقٍ
صامدٍ لي بمخائبه وظفره!

13. Sonuna kadar açılmış ağızlarıyla beni kuşatmışlar,

Pençeleriyle tırnaklarıyla bana yönelmişler,

" لا تخافي يا طيرُ ما أنا إلا
شاعرٌ تطربُ الطيورُ لشعره

14. Ey kuşlar, korkmayın, ben sadece bir şairim

Şiirleriyle kuşların neşelendiği,

زارك اليوم مُتعبًا يُنشدُ الراحة
في هدأة السكونِ وسحره

15. O yorgun olarak bugün ziyaretinize geldi,

Suskunluğun huzuru ve sihride rahatlamak istiyor.

فرَّ عن أرضه فراركِ عنها
من أذى أهلها وتكليلِ دهره!"

16. Sizin kaçtığınız gibi o da toprağından firar etti,

Halkının eziyeti ve çağının işkencesi sebebiyle.

Kuşlar Arasında Adlı Beşinci Bölümün Tahlili

Şair, gök kubbede sürekli ve kademeli bir şekilde yükselmektedir. Serinin beşinci ve altıncı şiirleri onun, yeryüzüne en yakın tabaka olan kuşlar âlemine nasıl ulaştığını ele almaktadır. Buna bağlı olarak yedinci ve sekizinci şiirlerde o, bir üst

kademe olan yıldızlar âlemine ve takip eden üç şiirde ise en yükseğe, ruhlar âlemine yükselecektir. Müteakip şiirlerde olduğu gibi, bu şiir de gökyüzü sakinlerinin, buradaki bir kartal, tepkisiyle başlar. Yeryüzüne en yakın bu âlemdeki kartal da, şairi tanımamış ve onun gürültülü ifadelerini "karga ötmesi" olarak tanımlamıştır. (2. Beyit) Bunun üzerine Ma'lûf, gökyüzünde nasıl görüldüğünü düşündüğünde, kuşların endişelerinin yersiz olmadığını idrak etmiştir. Çünkü yaklaşmakta olan bu acayip mahlûk, kuşlar tarafından şeytan suretinde ve göğsünden alev püsküren bir kuş olarak algılanmıştır.(3.Beyit) Birinci kartal, şairin dış görünüşü sebebiyle korkarken, ondan daha tecrübeli olan ikincisi, "Biz onun şerrinden sakınmak için yeryüzünü terk ettik." (8.Beyit) diyerek, insanlarla ilgili olumsuz deneyimlerini dile getirmiştir. Şerrinden kaçtıkları insanın, kendi hükümlerlik alanlarına girmesine karşı koymak, onu layık olduğu şekilde cezalandırmak için kuşları birlik olmaya çağırmıştır.(9.Beyit) Kartalın bu çağrısına icabet eden kartallar ve şahinler ufku kaplamış ve şairin etrafını kuşatmışlardır. Artık, gökyüzünde savaş çılgınlıkları yankılanmaya başlamıştır. (10.Beyit) Gökyüzünü dolduran kuşlar kötü niyetleri sebebiyle alarm durumuna geçmemiştir. Onları bu duruma zorlayan insanoğlunun sorumsuz davranışları olmuştur.

10-13. Beyitler üslup olarak başarılıdır ve kendi içindeki sağlam hassasiyeti ve yüksek ifade kabiliyetiyle, uçağın tasvirini hatırlatmaktadır. Sonraki şiirlerde olduğu gibi, bu şiir de şairin bir cevabıyla sona ermektedir. "Suskunluğun sihri ve sükûnette huzur aradığı " ifadesini kullanarak şair, seyahatinin asıl amacını kısa ve kesin bir şekilde ifade etmektedir.

Şiirin üçüncü bölümünde şairin kuşları ikna etme çabaları görülmektedir. Kendisinin şiirleriyle kuşları neşelendiren bir şair olduğunu, dolayısıyla onlarla arasında bir ünsiyet bulunduğunu dile getirmektedir. Kendisinin de onların şikâyetçi olduğu konulardan mustarip olduğunu, bu sebeple kuşlar gibi yeryüzünü terk ettiğini söylemektedir. Çünkü şair aradığı sükûnu ve huzuru onların arasında bulacağına inanmaktadır. (14-16.Beyitler)

Acının Sembolü (رمز الألم) Adlı Altıncı Bölümün Tercümesi

أُنْظِرِيهِ يَمْشِي فِي خَطَوَاتِهِ
نَظْرَاتُ
مِنَ الْأَلَمِ

1. Ona bakın (kuşlar), çektiği acıdan
Adımları şişmiş
Olduğu halde yürüyor.

عَاثَرَ الْجَدَّ ، جَدَّ تَحْدُو بِذَاتِهِ
نَظْرَاتُ
إِلَى الْعَدَمِ

2. Bir şansa rastlamış ancak,
Şansın bizzat kendisi
Emelleri yokluğa sürüklüyor.

عَمَرْتُهُ الْأَحْلَامُ بِالشَّقِّ الْوَرْدِيِّ
يُغْرِيهِ بِالْمُنَى تُعْلِيلًا

3. Onu gurup vaktinin pembesi gibi (geçici)
Boş ümitlerle oyalayan rüyalar kuşatmış.

وَتَلَاشَتْ حَلْمًا فَحَلْمًا، إِلَى اللَّاشِيءِ
تَمْشِي بِهِ قَلِيلًا قَلِيلًا

4. O ümitler, rüyadan rüyaya azaldılar ve
Giderek yok oldular.

هُوَ فِي مَيْعَةِ الشَّبَابِ وَلَوْ حَدَّقَتْ
فِيهِ أَبْصَرْتَ شَيْخًا هَزِيلًا

5. *O henüz gençliğinin baharında ve sen*

Onun iç dünyasına dikkatle bakarsan, çökmüş bir yaşlı görürsün.

بِقَوَامٍ كَأَنَّ قَاصِمَةَ الظَّهْرِ

أَنَاخَتْ عَلَيْهِ جَمَلًا ثَقِيلًا

6. *Bir endamla ki, sanki büyük bir felaket*

Üzerine ağır bir yük yüklemiş.

وَجَبِينِ أَلْقَتْ عَلَيْهِ شُجُونُ

النَّفْسِ ظِلًّا مِّنَ الْعَبُوسِ ظَلِيلًا

7. *Ve bir alınla ki, üzerine*

Ruhsal sıkıntılar huzursuzluğun karanlık gölgesini atmış,

فَهُوَ لَا يَعْرِفُ التَّبَسُّمَ إِلَّا

عِنْدَمَا يَسْتَعِيدُ حَلْمًا جَمِيلًا

8. *Güzel bir rüya elde ettiğinde gülümsemenin dışında,*

Gülümseme tanımıyor.

أَلْفَ الْيَأْسِ قَلْبُهُ، فَهُوَ وَالْيَأْسُ

يُحَاكِي بَثِينَةً وَجَمِيلًا

9. *Onun kalbi umutsuzlukla içli dışlı,*

Zira o ve umutsuzluk aynı Büseyne ve Cemil gibiler.

وَإِذَا الْيَأْسُ صَدَّ عَنْهُ قَلِيلًا

رَاحَ يَبْكِي عَلَى نَوَاهِ طَوِيلًا

10. *Eğer umutsuzluk biraz ondan uzaklaşsa,*

Onun yokluğundan dolayı uzun müddet ağlar

وَإِذَا مَا النَّسِيمُ مَرَّ عَلَيْهِ

فَعَلِيلٌ أَتَى يَعُودَ عَلِيلًا

11. *Meltem ona uğradığında,*

Bu gelen ılıman (esinti) bile hasta olarak döner

حائِرُ الطرفِ شارِدُ الفكرِ يُحاكي
مُدْلِجًا فِي الظلامِ ضلَّ السبيلًا

12. *Şaşkın bakışları, dalgın düşüncesiyle,*

Gece karanlığında yola koyulup, yolunu kaybetmiş birini andırıyor.

تاه في عالم الخيال، فضاعتُ
نفسُهُ وهي تَنشُدُ المستحيلًا

13. *Hayal dünyasında yolunu şaşırdı,*

Ve ruhu imkânsızı ararken zayı oldu.

حوَّلَ الأَرْضَ عالِمًا عُلوِيًّا
قَاطِرًا من وحوْلِها سلسيلًا

14. *O yeryüzünü, çamurlarından cennet pınarları*

Akan ulvi bir âleme dönüştürdü.

مَلَأَ العالَمَ السَماوِيَّ شِدْوًا
مُنزَلًا منهُ لِلوَرَى إنجِيلًا

15. *O semavi âlemi bir şarkı ile doldurdu,*

O (şarkı) yeryüzündeki fanilere İncil olarak indirildi.

هَآكِ عَقَدَ النَجومِ بَينَ يَدَيهِ
صارَ بَعدَ أنفِراطِهِ إنكِلِيلًا!

16. *İşte, önündeki yıldız düğümü,*

Çözülmesiyle yıldızlar taç oldular.

Acının Sembolü Adlı Altıncı Bölümün Tahlili

Bir önceki şiirde kuşların korkmamalarını isteyen ve kendisinin de onlar gibi yeryüzünden firar ettiğini söyleyen şair, bir bakıma kendisinin de kartalın eleştirdiği davranışların kurbanı olduğunu ifade etmektedir. Çekmiş olduğu acılar sebebiyle

onun da adımları şişmiş bir vaziyettedir (1.Beyt) İhtiyaç halinde şahsi gayretleriyle yerine getirebileceği arzularının tamamını anlamsız olarak gören şairin yaşadığı haleti ruhiyeyi 5-8. beyitler bir güzel açıklamaktadır. Burada onun kederi ön plana çıkarken, şahsi hatalarından ya da manevi çöküntüden bahsedilmemektedir. Müteakip üç beyit, şairin umutsuz gönül ilişkilerinden bağımsız olarak, kendisiyle ayrılmaz bir ikili oluşturan gamı, tasayı ele almaktadır. Bu durumu Ma'lûf, Cemîl ile Büseyne¹³³ arasındaki ilişkiye benzeterek, model olarak klasik Arap şiir geleneğine de bir göndermede bulunmaktadır. 12-13. Beyitlerde işaret edilen şairin yanlgı ve görmezden gelme neticesinde yaşadığı kafa karışıklığı, onun başka şiirlerinin de konusu olmuştur.¹³⁴ Burada yeni olan, şairin ruhunun kaybolduğu ifadesidir. Belki de bu, şairin ruhunun kendisinden önce anayurduna döndüğü anlamına gelmektedir. Şiirin üçüncü ve son bölümünde şair kendisini övmektedir. Çünkü o, yeryüzünü yeniden tasarlamış, çamurları cennet pınarlarına dönüştürmüş, semavi âlemi ise bir şarkı ile doldurmuştur. Sonra bu şarkı yeryüzündeki fanilere İncil olarak indirilmiştir. Ma'lûf'un kendi şiirini İncil ile mukayese etmesi, eldeki İncilin barış yerine savaşların ve haksızlıkların aracı olarak istismar edilmesi sebebiyledir. Lübnan ve Suriye'de Ortodoks mezhebine mensup birisinin Katolik'ten alış veriş yapmasının yasak olduğu bir ortamdan, insanlar arasında din ve mezhep farkı gözetmeyen hümanist bir anlayışın egemen olduğu bir ortama gelen şairin, bu ifadesinde şaşılacak bir şey yoktur. Bütün bu tasarımları yapan şair, son olarak önündeki yıldızların düğümünü çözerek bir taç yapmış ve güzellikleri onunla taçlandırmıştır.

Yıldızların Yakınında (قرب النجوم) Adlı Yedinci Bölümün Tercümesi

¹³³ Cemîl, Büseyne'ye küçük yaşta âşık oldu, büyüdüğünde de onunla evlenmek istedi. Ancak Büseyne'nin ailesi, daha önce kızları hakkında gazel söyleyerek -o zamanki Arap âdetine göre- aileyi küçük düşürdüğü için kızlarının Cemîl'le evlenmesine karşı çıktı ve Büseyne'yi yine aynı kabileden olan Nübeyh b. Esved adında biriyle evlendirdi. Fakat Cemîl'in Büseyne hakkında gazel söylemeye ve onunla gizli gizli buluşmaya devam etmesi üzerine ailesi Cemîl'i Medine Valisi Mervân b. Hakem'e şikâyet etti, o da bu işi Vâdilkurâ Valisi Decâce b. Rib'î'ye havale etti. Decâce Cemîl'i ölümle tehdit edince Cemîl dayıları olan Cüzâm kabilesinin bulunduğu Yemen'e kaçtı. Ancak Büseyne'nin ailesinin hayvanlarına otlak aramak için Suriye'ye göç ettiğini duyunca peşlerinden Suriye'ye gitti, oradan tekrar Vâdilkurâ'ya döndü. Burada da Büseyne ile buluşmaya devam edince Decâce b. Rib'î öldürülmesine izin verdi. Bunun üzerine Cemîl Mısır Valisi Abdülazîz b. Mervân'ın yanına giderek onun hakkında kasideler söyledi. Burada kendisine bir ev verildi, fakat kısa bir süre sonra öldü. (Bkz. M. Sadi Çöğenli, "Cemheretü Eş'ârî'l-Arab", **DİA**, C. VII. s.325

¹³⁴ Ma'lûf, **a.g.e.**, s. 81

وَأَنْبَرَتْ نَجْمَةً لِأُخْرَى تَقُولُ:
"مَنْ يَحِوْمُ؟"
مِنْ الْبَعِيدِ؟

1. Bir yıldız yüksek sesle diğerlerine şöyle dedi:
O uzaktan buraya
Gelen kim?

أَهُوَ نَجْمٌ مَذْنَبٌ أَمْ دَخِيلٌ
فِي النَّجْمِ حِوْمٌ؟
وَمَا يَرِيدُ؟

2. O bir kuyruklu yıldız mı, yoksa
Yıldızlar arasında bir yabancı mı?
Ve ne istiyor?

هُوَ يَنْقُضُ كَالصَّوَاعِقِ، مُنْطَادًا
إِلَيْنَا، وَالْهَوْلُ مِلْءٌ وَشَاحَةٌ

3. Bize doğru yükselirken şimşek gibi dalıyor,
Kuşağı ise sadece korku uyandırıyor.

بَيْنَ بَرَقٍ مِنَ الشَّرَارَاتِ وَمَاضٍ
وَرَعْدٍ مُلْعَعٍ فِي صِيَاغِهِ!

4. Sürekli yanıp sönen kıvılcımlardan bir şimşek
Ve parıldaayan bir gök gürültüsü arasında!

أُنْظُرِيهِ يَدْنُو وَيَدْنُو، فَهَلْ غَلَّغَلْ
فِي جَوْنَا بِقَصْدِ اِكْتِسَاحِهِ

5. Bakın, gittikçe yaklaşıyor, yoksa bizim atmosferimize
İşgal etmek maksadıyla mı nüfuz etmekte.

يُطَقُّ الخَوْفُ كُلَّ عَيٍّ وَهَذي
رِعْشَةُ النُّجْمِ عَجَلَتْ بِافْتِضاحِه!

6. *Korku her güçsüzü konuşurur,
Yıldızların titremesi onların ayıplarını ortaya çıkarmıştır.*

وَإِذا نَجْمَةٌ تَجِيبُ : "وَقَالَ الْبُعْدُ
أُخْتِي، شَرَّ انْطِلاقِ جَنَاحِه !

7. *O sırada bir yıldız cevap veriyor: "Kardeşim,
Onun kanatlarının serbest kalmasının şerrinden seni uzaklık korusun!*

هُوَ تَحْتِ السَّديْمِ أَعْجَزُ عَنِ أَنْ
يَبْلُغَ النُّجْمَ فَوْقَ مَتْنِ رِياحِه!

8. *O bulutların altındadır,
Rüzgârların sırtında yıldızlara ulaşmaktan acizdir.*

هُوَ مَخْلُوقُ عَالِمِ اسْمَةِ الأَرْضِ
يُعْطِي الشَّقَاءَ كُلَّ بِطَاحِه

9. *O ismi yeryüzü olan bir dünyanın yaratığıdır
Onun yüzeyinin tamamı zorluklarla kaplıdır.*

عَالِمٌ ما شِعارُه غَيْرَ أَنَّ الحَقَّ
لِلقَوَّةِ التي في سِلاحِه

10. *Öyle bir dünya ki, sloganı
Hak güçlünüdür ve onun gücü silahındadır.*

لا تَخافِي مِنْه، وَخَلِيه يَعلو
فَقَرِيبًا يَهوي صَريعَ كِفاجِه!

11. *Ondan korkma, bırak yükselsin,
Zira birazdan mücadelesinin kurbanı olarak düşer!*

إيه يا نجمتي أَلَمْ تعرفيني
شاعرًا يُنصتُ الذُّجَى لِنُواجه؟

12. Ey benim yıldızım, beni tanımadın mı?

Karanlığın, şikâyetlerine kulak kabarttığı şairi.

كم ليالي في الروضِ أحبيُّها
أبكي، وأشكو إليك بين أقاحه

13. Çok geceleri ben bahçede papatyaların arasında

Ağlayarak ve sana şikâyet ederek geçirdim.

ساکبًا في الفوَادِ من طرفكِ
السَّيَّالِ بالنورِ بِلَسْمًا لجراحه

14. Kalbimin yarasına, nurla akan bakışlarından

Merhem dökerek.

وسوادُ الظلامِ في قلبي جبرٌ
أوشِّي به بياضَ صباحه

15. Ve karanlığın karası, kalemimde mürekkeptir

Onunla sabahın beyazını süslerim.

سامحَ الله فيكِ قلبًا نسيًّا
هو في الكونِ مثلُ قلبِ ملاجه

16. Allah sendeki umutkan kalbe karşı seni hoş görsün,

O kalp, evrende sabah kızılının kalbi gibidir.

Yıldızların Yakınında Adlı Yedinci Bölümün Tahlili

Serinin yedinci şiiri, yapısı itibariyle beşinci şiirin devamı niteliğini taşımaktadır. Şair yıldızların yurduna ulaşmış ve burada da kuşların gösterdikleri tepkinin bir benzeriyle karşılaşmıştır. Sahneye çıkan ilk yıldız, her şeyden önce şairin

dış görünüşüne tepki göstermiş ve bu gökyüzüne gelenin kim olduğunu ve niçin geldiğini sorgulamaya başlamıştır. Yıldız, sürekli yanıp sönen kıvılcımlardan oluşan bir şimşek ve gök gürültüsü arasında etrafına korku salarak hızla yukarı doğru yükselen bu yaratığın amacından şüphelenmiştir. Yukarı doğru yükselen bu yaratığın niyeti, yıldızların egemenlik alanına nüfuz etmek midir? (5.Beyt)

Şairin bindiği uçağı harika bir şekilde tasvir eden yıldız, daha önce kartalın küçümseyerek "karga ötmesi" diye adlandırdığı uçağın sesini "gök gürültüsü ve kuvvetli haykırış"a benzetmektedir. Birinci yıldızın korku ve endişelerinin yersiz olduğunu ifade ederek sahne alan ikinci yıldız, o yaratığın, ismi yeryüzü olan dünyaya ait olduğunu ve kendilerine ulaşmasının mümkün olmadığını söylemek suretiyle kardeşini teselli etmektedir. Yıldızlar arasındaki bu konuşmayı dinleyen şair, konunun akışını değiştirmekte ve yıldızların korkusunun sebebi ile ilgili olarak şu tespiti yapmaktadır: (6.Beyit)

Korku her güçsüzü konuşturur,

Yıldızların titremesi onların ayıplarını ortaya çıkarmıştır.

Bir diğer konu değişikliği de ikinci yıldızın cevabında görülmektedir. O da kardeşini teskin ederken, konuyu dünyadaki haksız uygulamalara getirmiştir. Ona göre yeryüzünün tamamı zorluklarla kaplıdır ve hak güçlüdür. Onun gücünün kaynağı ise sahip olduğu silahıdır. (9-10. Beyitler) Yıldızın bu tespiti, şairin de şikâyetçi olduğu toplumsal bir duruma işaret etmektedir. Dünya, kanunlarını kuvvetlilerin yazdıkları bir kölelik düzeniyle kuşatılmıştır. *Köle* şiirinin 3. Beytinde belirtildiği gibi, kullandıkları mürekkep mazlumların kanı, yazdıkları kamışın gıcirtısı ise, onların iniltileridir.

Şiirin üçüncü bölümünde şair yıldızlara kendisini hatırlatmaya çalışmaktadır. Eğer yıldızlar onu hatırlayabilselerdi daha farklı karşılardı. Öyle olmadığına göre demek ki tanıyamamışlar.

Ey benim yıldızım, beni tanımadın mı?

Karanlığın şikâyetlerine kulak kabartan şairi. (12.Beyit)

Müteakip beyitlerde şair, yıldızın kendisini hatırlaması için bazı ipuçları vermiştir: "Geceleri bahçede papatyaların arasında çok ağladım ve bütün dertlerimi

sana söyledim. Kalbimin yarasına nurla akan bakışlarından merhem döktüm ve karanlığın karasını kalemime mürekkep ederek, sabahın beyazını süsledim." (13-15. Beyitler) Eğer bütün bunlardan sonra beni hatırlamadıysan "Allah sendeki unutkan kalp sebebiyle seni bağışlasın" diyerek yıldıza sitemini dile getirmektedir. (16.Beyt)

Dağınık Yapraklar (أوراق متناثرة) Adlı Sekizinci Bölümün Tercümesi

نَجْمَةُ اللَّيْلِ، رَحْمَةً، فَضْلُو عِي

مِنْ شُجُونِي

تَمَزَقْ

1. *Ey gecenin yıldızı, merhamet et,
Zira bağrım, kederlerimden dolayı
Lime lime olmakta*

كَفُّفِي السَّيْلِ، إِنَّهُ فِي دَمُو عِي

مِنْ عِيُونِي

يَتَدَفَّقُ

2. *Seli zapt et, çünkü o gözyaşlarımdan
Benim gözlerimden
Taşmaktadır*

وَإذْكُرِينِي بَيْنَ الْكَوَاكِبِ وَأَدْعِي

لِي، عَسَى يَهْتَدِي إِلَيَّ السَّلَامُ

3. *Beni gezegenlerin arasında hatırla ve bana dua et,
Belki barış beni keşfeder.*

عَشْتُ بَيْنَ الْمُنَى، يُرَاوِدُ نَفْسِي

خُلْبٌ مِنْ طَيُوفِهَا وَعَقَامٌ

4. *Ben arzular arasında yaşadım, onun hayallerinden
Bir aldatma ve uğursuzluk ruhumu baştan çıkarttı.*

أَقْتَفِيهَا فِي يَدِي فُوَادِي

ثُمَّ أَلُوِي فِي يَدِي حُطَامًا!

5. *Kalbim elimde (o arzuların) peşinden gittim,
Sonra elimde enkazla geri döndüm.*

أَيُّ حَلْمٍ سَبَكْتُهُ ذَهَبِيًّا

لَمْ تَذِيبْهُ بِنَارِهَا الْأَيَّامُ

6. *Altın olarak kalıba döktüğüm hangi rüyayı,
Günler ateşiyle eritmedi.*

وَرَجَاءٍ حَبَكْتُهُ مِنْ خِيوطِ

النُّورِ، لَمْ يَنْسُدِلْ عَلَيْهِ ظِلَامٌ؟

7. *Ve nurdan ipliklerle dokuduğum hangi ümidin,
Üzerine karanlık çökmedi?*

أَيُّ عَوْدٍ حَمَلْتُهُ لِلنَّاهِي

لَمْ تُقَطِّعْ أَوْتَارَهُ الْأَلَامُ؟

8. *Sohbet meclisine götürdüğüm hangi udun,
Telleri acıları doğramadı?*

وَنَشِيدٍ وَقَعْتُهُ لِلنَّاسِي

لَمْ يُعَكِّرْهُ بِالْأَنْبِينِ الْغَرَامُ

9. *Teselli için icra ettiğim hangi şarkıyı,
Kara sevda iniltiyle bulandırmadı?*

أَيُّ كَأْسٍ قَرَّبْتُهَا مِنْ شِفَاهِي

لَمْ تَحُلْ حَنْظَلًا عَلَيْهَا الْمُدَامُ؟

10. *Dudaklarıma yaklaştırdığım hangi kadehin üzerine,
Eski bade bir ebucehil karpuzu koymadı?*

وفؤادٍ ذَوَّبْتُ فيه فؤادي

لم يَضِعْ عنده لعهدي ذِمَامٌ؟

11. *Ve içinde kalbimi erittiğim hangi kalbin,
Nezdinde benim samimiyetim zayi olmadı?*

أَيُّ طَيْفٍ عَانَقْتُهُ فِي مَنَامِي

لم يُكَلِّله دَمْعُ عَيْنِي السَّجَامُ؟

12. *Rüyamda boynuna sarıldığım hangi hayal,
Sicim gibi akan gözyaşlarımı taçlandırmadı?*

وهنَاءُ زرعته في ضلوعي

لم يكن منه للذبول طعام؟

13. *Ve bağrıma ektiğim hangi mutluluk,
Solgunluğa (kedere) yem olmadı?*

لَيْتَ شعري، والليلُ يَعْقُبُهُ

الفجرُ، متى يَعْقُبُ البكاءُ ابتساماً؟

14. *Keşke, şafağın geceyi takip ettiğini bildiğim gibi,
Gülümsemenin ne zaman ağlamayı takip edeceğini de bilseydim.*

ضاعَ عمري سعياً وراءَ رُسومِ

خَطَّطْتُهَا فِي الشَّاطِئِ الْأَقْلَامِ

15. *Ömrüm sahilde ayakların çizdiği,
Resimlerin arkasından koşuşturmakla geçti.*

عَشْتُ أَبْنِي عَلَى الرَّمَالِ وَهَلْ يَنْبُتُ

رُكْنٌ، لَهُ الرَّمَالُ دَعَامٌ؟

16. *Kumlar üzerine bina yaparak yaşadım,
Hiç kumdan duvar ayakta durur mu?*

Dağınık Yapraklar Adlı Sekizinci Bölümün Tahlili

Şiir serisinin sekizincisi olan *Dağınık Yapraklar*, bir önceki şiirde bahsi geçen yıldız epizodunun devamı niteliğindedir. Şairin yıldıza hitaben yaptığı konuşması, giderek dış dünyanın kaygılarının yansımına dönüşmektedir. Bir önceki şiirde yıldıza kendisini tanıtmaya çalışan şairin gayretlerinin boşa gitmediği ve yıldızla arasında bir ünsiyet olduğu anlaşılmaktadır. Nice geceler bahçede papatyalar arasında ağlayarak yıldızlara şikâyetlerini ileten şair, şimdi dertlerini doğrudan yıldıza anlatma imkânını bulmuştur. Daha önce şiirleriyle kuşların neşelendiğini söyleyerek (*Kuşlar Arasında 14-16. Beyitler*) onları sakinleştirmek isteyen şair, burada açıkça yıldızdan merhamet ve yardım isteyebilmektedir. (1. Beyit)

Başlangıçtan itibaren uzayda ruhen dolaşmakta olan şair, sonra bedeniyle de oraya ulaşmıştır ve gecenin yıldızından kendisini gezegenler arasında anmasını ve kendisine dua etmesini istemektedir. "Gözyaşı" ve "lime lime olmuş bağır" gibi üzüntü ifade eden kavramlarla yıldızın merhamet duygularını harekete geçirmeye çalışmaktadır. Konuşmasına kartalın, "İnsanın arzularına yerküre dar geldi, yetmedi." iddialarına cevap mahiyetinde, kendisinin de kuşların bahsettiği arzuların arasında yaşadığını ve bir aldatma ve uğursuzlukla karşılaştığını ifade ederek başlar.(4.Beyt)

Böylece kendisinin de o arzuların mağduru olduğunu dile getiren şair, kalbi elinde o arzuların peşinden gittiğini fakat elinde aşk kadehinin parçalandığı gibi, gittiği yerden bir enkaza dönmüş bir kalple geri döndüğünü ifade etmektedir. (5.Beyt) Şiirin 6-13. Beyitleri şairin yaşadığı hayal kırıklıklarını ve karşılaştığı olumsuzlukları dile getirmektedir. *Yıldızların Yakınında 13. Beytte* dile getirilen, "Çok geceleri ben, bahçede papatyaların arasında ağlayarak ve sana şikâyet ederek geçirdim." mısralarında kapalı bir şekilde dile getirilen acılar, 8-11. Beyitlerde vuzuha kavuşmaktadır. Bu beyitler şairin yaşadığı aşk ıstırabını ve hayal kırıklığını ifade etmektedir:

Sohbet meclisine götürdüğüm hangi udun,

Telleri acıları doğramadı?

Teselli için icra ettiğim hangi şarkıyı,

*Kara sevda iniltiyle bulandırmadı?
Dudaklarımın yaklaştırdığım hangi kadehin üzerine,
Eski bade bir ebucehil karpuzu koymadı?
Ve içinde kalbimi erittiğim hangi kalbin,
Nezdinde benim samimiyetim zayi olmadı.*

Şiirin son bölümü şairin bütün bunlardan duyduğu pişmanlığı dile getirmektedir. Bu ıstırapın ne zaman biteceğini bilememek onu bir hayli üzmektedir. Ömrünü hayal peşinde koşarak geçirdiğinden dolayı kendisini eleştirmekte ve ayakta durmayacağını bile bile kumdan bina yaptığını itiraf etmektedir.

Ruhlar Âleminde (في عالم الأرواح) Adlı Dokuzuncu Bölümün Tercümesi

وسرى في عوالم الأرواح

من قومي

شبه هـمس

1. Benim gelişim sebebiyle,
Ruhlar âleminde
Fısıltıya benzer şeyler yayıldı.

إذ تتسمن من خفوق جناحي

في السديم

ريح إنسس.

2. Zira (ruhlar) bulutların içinde
Kanatlarımın çırpıntısından
İnsan kokusunu teneffüs ettiler.

فتألبن حول جسمي جماعات

ملأن الجو الفسيح دويًا

3. Gruplar halinde bedenimin etrafında toplandılar,
Geniş atmosferi gürültüyle doldurdular.

وإذا بي أعي هنالك أشياء
ولمّا حدّقتُ لم أرَ شيئاً

4. *Birden orada bir şeyler fark ediyorum,
Dikkatlice bakınca, bir şey görmedim.*

فكأنّي في الحُلمِ نشوانُ صاحٍ
تتوالى رُؤى الخيالِ عليّ

5. *Hayalin görüntüleri ardı ardına üzerime gelirken,
Ben, rüyada mest olmuş yarı uyanık gibiyim.*

ما لِعيني والنورُ شعّ بقربي
لم تُميّزْ إلا فراغاً خليّاً

6. *Işık yanımda parıldadığı halde, gözlerime ne oldu da,
Boş bir alandan başkasını ayırt edemedi?*

طوّقتني الأشباحُ ، ها هي حامتُ
ثمّ أهوتُ ترفُّ بينَ يديّ

7. *Hayaletler beni kuşatmış, işte süzülmeleler,
Sonra önümden geçerken aşağı düşüyorlar.*

ولها كاختلاجِ أجنحةِ النحلِ
أزيرُ يطنُ في أُنديّا

8. *Ve onların, arıların kanat çırpmaları gibi,
Kulaklarımda tınlayan vızıltıları var.*

إنها كاللّهاتِ نَفْحًا ولفْحًا
وكموجِ الشعاعِ نَشْرًا وطِيًّا

9. *Onlar güzel kokan kavurucu soluk,
Ve yayılıp, dürülen ışık dalgaları gibiler.*

عمرتني بالغيمِ يَنْضَحُ طَلًّا
واحتوتني بالريحِ تَنْشُرُ رِيًّا

10. *Beni yağmur çiseleyen bulutlarla sarmaladılar,
Ve beni güzel koku yayan rüzgârla kucakladılar.*

هي كالوهمِ أَلْبَسَتْهُ خيوطُ
الفكرِ ثوبًا من الخيالِ جَلِيًّا

11. *Onlar, düşünce ipliklerinin apaçık hayalden
Bir elbise giydirdiği kuruntulardır.*

لم يَزَلْ صوتُها إلى اليومِ في
أذني، وأنفاسُها على شفتيَّ

12. Onların sesleri hala kulaklarımdadır,
Ve solukları dudaklarımda,

إنما عندَ وصفها خائني الفكرُ
وألقى على بياني عيًّا

13. Onları vasf ederken düşünce bana ihanet etti
Ve açıklamamı anlaşılmasız hale getirdi.

يا لهُ عالمًا هنك بعيدًا
قرْبته عروسُ شعري إليَّا

14. O uzaklardaki nasıl bir dünyadır öyle!
Şiirimin gelini onu bana yaklaştırdı.

فتنبهتُ منْ دُهولي وأصغيتُ
لعلِّي أجلو هناك خفيًّا

15. Şaşkınlığımdan uyandım ve kulak kabarttım,
Belki de orada gizli olanı açığa çıkarmışımıdır.

فسمعتُ الذي ثوْشوشُهُ الأرواحُ
عني، وما تُفكّرُ فإيًّا

16. Ve ruhların benim hakkımda ne fısıldaştıklarını,
Ve ne düşündüklerini duydum.

Ruhlar Âleminde Adlı Dokuzuncu Bölümün Tahlili

Şiir serisinin bu bölümünde şair, en yüksek tabakaya, ruhlar âlemine ulaşmıştır. Buradaki karşılaşma kartal ve yıldızınkiyle benzerlik arz etmektedir, ancak daha şahane tasarlanmıştır. Şiirin ilk iki mısraı, şairin ruhlar tarafından nasıl fark edildiği hakkındadır. Fakat uçaktan hiç bir surette söz edilmezken, şairin yükselmek istediği kanatlardan bahsedilmektedir. (2.Beyit) Bütün haşmetleriyle ruhlar, en azından şimdilik, şaire karşı şüpheci ve saldırgan bir tavır içinde olmamış, aksine onun etrafında toplanmışlardır. (3.Beyt) Buradaki tasvir, *Kuşlar Arasında* adlı bölümün 12. Beytiyle aynıdır. Orada da kuşlar şairin etrafını, ona saldırmak için kuşatmışlardır.

Ruhlarla karşılaşması şairi adeta kendinden geçirmiştir. Etrafını nasıl algıladığı ile ilgili olarak yaptığı tasvirler, mistik bir havayı yansıtmaktadır. Kullandığı semboller de, sofizmin sembolleriyle benzerlik arz etmektedir: Mest olmak, züht, nur, hayal, tasavvur. (4-6.Beyitler) Serüvenin tasvir edildiği bu epizod incelik, ayrıntı, tutarlılık, yüksek anlatım gücü ve üslup bakımından kartal epizoduna benzemektedir. Özellikle dördüncü şiirde geçtiği şekliyle burada bir uçaktan bahsedilmemesi, bu karşılaşmanın fiziki bir karşılaşma olmayıp mistik bir buluşma olması, serinin ilk şiirindeki¹³⁵ gökyüzü tasviriyle bir uyum arz etmektedir. Şairin bu seyahatini bir hayalin ürünü olarak değil de, hakikatin aranması şeklinde düşünmek icap eder.

Şiirin üçüncü ve son bölümünde şair, ruhunun karşılaştığı diğer ruhların ihtişamını tasvir ederken, düşüncelerinin kendisine ihanet ettiğinden ve söylediklerini anlaşılabilir hale getirdiğinden şikâyet etmektedir. Daha önce, serinin ilk şiiri 3. Beytinde geçtiği gibi, kafiyelerinin gelini tarafından ruhu uzayın derinliklerine götürülen şaire, bu kez şiirinin gelini, uzaklardaki dünyayı yaklaştırmıştır. (14.Beyt) Şaşkınlığından ve mest olma halinden kurtulan şair, ruhların kendi hakkında neler söylediklerine vakıf olmuştur.

Bir Avuç Toprak (حفنة من التراب) Adlı Onuncu Bölümün Tercümesi

قال روح: حذارِ يا أتْرابي
وأبْعدْهُ
عَنْ السَّمَاءِ

1. *Bir ruh şöyle dedi: Dostlarım dikkatli olun
Ve onu gökyüzünden
Uzaklaştırın!*

هو في الأرضِ حُفْنَةٌ مِنَ التُّرابِ
فأبْعدْهُ
طَيْبُنْ وَمَاءِ

2. *O yeryüzünde bir avuç topraktır*

¹³⁵ Gökyüzünde Bir Kral

*Ve onun babası
Balçık ve sudandır.*

هُوَ مِنْ نَفْحَةٍ كَفَتْ لِتَجَلِّيهِ!
وَتَكْفِي بِذَاتِهَا لَاحْتِجَابِهِ

3. *O, ortaya çıkması için yeterli olan bir nefestendir
O (nefesin) kendisi, onu gizlemeye kâfidir.*

وَ كَيْمَا كَانَ أَصْلُهُ مِنْ تُرَابِ
الْأَرْضِ، يَغْدُو مَصِيرُهُ لِتُرَابِهِ

4. *Ve aslının yeryüzü toprağından olduğı gibi,
Akıbetinde de yeryüzü toprağı olacaktır.*

لِيَتَّهُ عَادَ لِلثَّرَى مِثْلَمَا جَاءَ
نَقِيًّا بِنَفْسِهِ وَإِهَابُهُ

5. *Keşke o, geldiğı gibi ruhu
Ve cesedi pak olarak toprağı dönseydi.*

جَاءَ وَالْحَسَنُ وَالرُّوَاءُ رَفِيقًا
وَتُوبَ الْعَفَافِ كُلِّ ثِيَابِهِ

6. *O güzellik dış görünüşü yoldaş edinerek geldi,
Ve onun tüm elbisesi, iffet elbisesidir.*

وَتَوَلَّى يَقُودُهُ الْأَثْمُ وَالِدَاءُ
إِلَى الْقَبْرِ فِي ربيعِ شَبَابِهِ

7. *Günah ve hastalık onu gençliğin baharında
Kabre sürerken, o yönetimi üslendi.*

هُوَ يَحْيَا لِلشَّرِّ، فَالشَّرُّ يَحْيَا
أَبْدًا، حَيْثُ حَلَّ شَوْمُ رِكَابِهِ

8. *O şer için yaşıyor, şer ise ebedîdir,
Kendisini işleyen uğursuzların olduğı her yerdedir.*

وَهُوَ لَا يَنْفَعُ البَسيطَةَ إِلَّا
حِينَ يَثْوِي فِي القَبْرِ بَيْنَ رِحَابِهِ

9. *Onun, kabrin geniş kucağında yatmasından başka,
Dünyaya bir faydası yoktur.*

حِينَ يَمْتَصُّهُ الثَّرَى فَيُعَدِّي
مِنْهُ، مَا فِي الْأَدِيمِ مِنْ أَعْشَابِهِ

10. Toprak onu yavaş yavaş emdiğinde,

Ve yeryüzündeki bitkiler ondan beslendiğinde,

يَا لَعْمَرِي كُلُّ النَّبَاتِ الَّذِي فِي
الْكُونِ مِنْ زَهْرِهِ إِلَى أُنْبُلَابِهِ

11. Ömrüme yemin olsun ki, çiçeğinden sarmaşığına,

Dünyadaki bütün bitkiler,

لَيْسَ إِلَّا عَصِيرَ أَجْسَامِ مَنْ
مَاتُوا فِزَانُوا الثَّرَى بِأَجْمَلِ مَا بِهِ!

12. Toprağı ve içindekileri en güzel şekilde bezeyen,

Ölmüş bedenlerin hulasasından başka bir şey değildir.

كَأَنَّكَ فَالْفَجْرِ سَالٌ فَاشْتَقَّكَ الثَّرْبُ
فَحَالَتْ وَحَلًّا لَأَلِي حَبَابِهِ.

13. Yere düşen, toprağın yuttuğu çiy gibi

İnci tanesi damlaları çamura dönüşür de.

بَحْرُهُ ذُكَاءٌ فَاسْتَرْجَعَتْهُ
صَافِيًّا لِلْأَثِيرِ عَيْنِ سَحَابِهِ

14. (sonra) Güneş onu buharlaştırarak, tekrar

Tertemiz bir şekilde Esir'e, bulutların gözesine döndürür.

فَهُوَ بَيْنَ السَّحَابِ ثَانِيَةً قَطْرٌ
نَقِيٌّ يُحْيِي الثَّرَى بِانْسِكَابِهِ!

15. Ve o, bulutların arasında yine tertemiz bir damladır,

Yere dökülmesiyle, toprağı tekrar diriltir.

تِلْكَ حَالُ الْإِنْسَانِ حَيًّا وَمَيِّتًا
رَبِّ خَيْرٍ، أَشْرُّ مِنْ أَسْبَابِهِ!

16. O insanın durumudur, ölü olsun diri olsun,

Nice hayırlar vardır ki, şer onun sebeplerindedir.

Bir Avuç Toprak Adlı Onuncu Bölümün Tahlili

Şiir serisinin onuncusu olan *Bir Avuç Toprak* ta, bir önceki mistik buluşmanın akabinde, şairin ruhlar tarafından nasıl tepkiyle karşılandığını ele almaktadır. Bu yönüyle, kartal ve yıldızın tepkileriyle bir benzerlik arz etmektedir. Karşılaşmadan sonra birinci ruh şair hakkındaki görüşünü ifade etmekte ve eleştirel bir tonda korku ve endişelerini gündeme getirmektedir. Daha önce yıldızın işaret ettiği gibi, ruh ta şairin yabancı bir varlık olduğunu dile getirmektedir. (2.Beyit) Bu ifadenin açıklaması ise daha sonraki beyitlerde yapılmaktadır. Şairin, değersiz bir varlığa, yani bedene bağlı olması eleştirilmekte ve onun ortaya çıkması için yeterli olan nefesin (nefha) onu muhafaza etmeye kâfi gelmesine rağmen, onun gizlenmek için bedeni tercih ettiği belirtilmektedir. (3-4. Beyitler) Burada bedenin topraktan yaratıldığı ve yine toprak olacağı belirtilirken, esas endişenin, bu cesedin ve dolayısıyla da ruhun pak olarak toprağa dönememesi olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü dünyaya pürüpak olarak gelen insan dünyadaki durumlar sebebiyle çürümekte, kokuşmaktadır. Sanki tek başına bedenin kötülüğü yeterli değilmiş gibi, bu kötülüğe bir de günah ve hastalıklar ilave edilmektedir. (7. Beyt) Şair, *Acının Sembolü* şiirinde dile getirdiği "*O henüz gençliğinin baharında ve sen, onun iç dünyasına bakarsan, çökmüş bir yaşlı görürsün.*" (5.Beyt) dış görünüş ve iç dünya arasındaki çelişkiyi burada da tekrar etmektedir.

Şair, ruhların dilinden dünyaya tertemiz olarak gelen insanın, zamanla içinde bulunduğu şartlar sebebiyle nasıl kirlendiğini ve ilk nezafetini nasıl kaybettiğini anlatmaktadır. Ona göre insan, şer için yaşamaktadır ve şer kendisini işleyen uğursuzların olduğu her yerdedir. Dolayısıyla onun kabrin geniş kucağına yatmasından başka dünyaya bir faydası yoktur. Yere düşen yağmur tanesi toprak tarafından emilip çamura dönüştükten sonra, güneş onu buharlaştırıp tekrar tertemiz bir şekilde bulutlara geri döndürmektedir. Zamanı geldiğinde o yağmur tanesi tekrar toprağa düşerek ona hayat vermektedir. Bunun gibi toprağa düşen insan da toprak tarafından emilerek süzülecek ve ilk günkü saflığıyla bütün bitkileri ve onlardan istifade eden diğer canlıları besleyerek, dünyadaki güzelliklere hizmet edecektir.

Yalancı Terakki (رقى كاذب) Adlı On Birinci Bölümün Tercümesi

قال ما قاله ، وفر لفره
يَتَوَقَّئِي
تَّةَ رَبِّي

1. O (ruh) söyleyeceğini söyledi ve
Takibimden korunmak için,
Hızlıca kaçtı.

فإذا آخر يقول بدوره
قلت حقا
بمذھبي

2. Ve bir diğeri kendi adına şöyle dedi,
Dinime (mezhebime) yemin olsun ki,
Sen doğru söyledin.

أنا عن وصف شره عاجز
والله ، مهما أقضت في تبيانه

3. Allah'a yemin olsun ki, ne kadar uzun anlatırsam anlatayım,
Onun şerrini (kötülüğünü) vasf etmekte yetersiz kalırım.

ما دعوهُ الإنسان من أنسه
لكن دعوهُ الإنسان من نسيانه

4. Ona insanlığından dolayı İnsan demediler,
Aksine unutkanlığı sebebiyle ona insan dediler.

نسي الخير حين أوغل في الشر
فداس الضمير في عصيانه

5. Kötülüğe dalınca, iyiliği unuttu,
Vicdanı karşı gelince, onu ayakaltına aldı.

ملأت قلبه الأفاعي فلا يسمع
غير الفحيح في خفقانه

6. Kalbini yılanlar doldurmuş ve kalp atışlarında,
Yılan tıslamasından başka bir şey duyulmuyor.

حسد ناهش بقية ما في
نفسه من إبانته وحنانه

7. Şefkatinden ve serkeşliğinden kendisinde kalan,
Isırıcı bir hasetlidir.

طَمَعٌ يَقْذِفُ اللَّهَيْبَ حَوْلَيْهِ
فِيُعْمِي عِيونَهُ بِدُخَانِهِ

8. Alevlerini onun etrafına saçan,
Ve dumanyla gözlerini kör eden bir açgözlülük.

وَأَنَابِيئُهُ تُحِلُّ لَهُ الْقَتْلَ
لِتَحْقِيقِ غَايَةٍ فِي كِيَانِهِ

9. Kendi varlığındaki bir amacı gerçekleştirmek için,
Kendisine öldürmeyi helal kılan bir bencillik.

أُعْطِيَ النُّطْقَ وَالْحِجَى مِيزَةً كِي
يَرْتَقِي فِي الْوُجُودِ عَنْ حَيَوَانِهِ

10. Mevcut hayvanlardan farklı olması için,
Ona konuşma ve akıl verildi.

فَإِذَا بِالْأَذَى وَلَيْدُ حِجَاهُ
وَإِذَا بِالشُّرُورِ بَنَتْ لِسَانَهُ

11. İşte, aklının oğlu üzüntü,
Lisanının kızı ise tasadır.

عَاثَ فِي أَرْضِهِ فَحَالَتْ جَحِيمًا
فَأَتَى الْخُلْدِ عَائِنًا فِي جِنَانِهِ

12. Yeryüzünde fesat çıkardı ve yeryüzü cehenneme döndü,
Ve cennette fesat çıkarmak için ebediyete yöneldi.

زَجَّ بِالْعِلْمِ فِي الْفَضَاءِ طَيُورًا
مِنْ جِمَادٍ، يَدِيرُهَا بِنَانِهِ

13. İlimle cansız varlıkları gökyüzünde,
Parmak uçlarıyla döndürdüğü kuşlar olmaya zorladı.

مَا بَنَاهَا إِلَّا لِهَدْمِ الْمَبَانِي
وَلِسْفِكِ الدَّمَاءِ فِي طَيْرَانِهِ

14. O bunları sadece binaları yıkmak,
Ve uçuşuyla kan dökmek için yaptı.

لَيْتَهُ لَمْ يَكُنْ ذَكِيًّا فَكُلُّ
الْوَيْلِ فِي الْكُونِ مِنْ نُهْيِ إِنْسَانِهِ

15. Keşke o (insan) zeki olmasaydı,

Çünkü dünyadaki bütün felaketler insanın zekâsı sebebiyledir.

لَيْتَ عُمُرَانَهُ تَأَخَّرَ أَجْيَالًا
فَكُلُّ الْخَرَابِ فِي عُمُرَانِهِ

16. Keşke onun medeniyeti nesiller boyu gecikseydi,

Çünkü bütün yıkımlar onun gelişmesi sebebiyledir.

Yalancı Terakki (Yükseliş) Adlı On Birinci Bölümün Tahlili

Şiir serisinin on birincisi olan *Yalancı Terakki*, bir önceki şiirin devamı şeklinde kaleme alınmıştır. Bir önceki şiirde ruh, insanı kıyasıya eleştirmiş ve onun şer için çalıştığını ve nihayetinde toprak olup gideceğini söylemiştir. Burada ise o ruh, düşüncelerini söyledikten sonra hızlıca oradan uzaklaşmıştır. Onun bu kaçıışı şairin takibinden korunmak içindir. (1.Beyit) Onun kaçışıyla ortaya çıkan diğer bir ruh, insanoğlu ile ilgili eleştirilerini sürdürmüştür. 2-16. Beyitlerde dile getirilen eleştirilerde ruh, genel ifadeler kullanmış ve sözlerini mantıklı delillerle desteklemiştir. Öncelikle birinci ruhun hakkını teslim eden ikinci ruh, insanın ünsiyeti sebebiyle değil, unutkanlığından dolayı insan olarak adlandırıldığını ifade ederek, onun iyilikleri çok çabuk unuttuğuna işaret etmiştir. Ona göre insanın kalbini haset kaplamış, açgözlülük gözlerini kör etmiştir. Menfaat temini için öldürmeyi kendisine hak olarak görmüş, vicdanı karşı çıkınca da, onu ayaklar altına almıştır. Diğer canlılardan farklı olması için ona, konuşma ve akıl verilmiştir. O da bu aklı sayesinde alet edevat yapmış fakat bunları, yapmak için değil yıkmak için kullanmıştır.

İnsanoğlunun bu ahlaki çöküntüsüne hayıflanıp ve onun maddi planda ilerlemesini doğru bulmayan şair, gene ikinci ruhun dilinden bu üzüntüsünü şöyle dile getirmiştir: İnsanın aklının oğlu üzüntü, konuşmasının kızı ise tasadır. Dünyadaki bütün felaketler insanın zekâsı sebebiyledir. Keşke zeki olmasaydı. Dünyadaki bütün yıkımlar onun gelişmesi sebebiyledir. Keşke onun medeniyeti nesiller boyu gecikseydi

Şairin Pişmanlığı (كفارة الشاعر) Adlı On İkinci Bölümün Tercümesi

وَتَجَلَّتْ رُوحٌ عَلَى الْقُرْبِ مِنِّي
رَمَقَةً تَنِي
بِلا غَضَبٍ

1. *Ve yakınımda bir ruh belirdi,
Öfkelenmeden,
Bana bir göz attı.*

خَلَّتْهَا أَقْبَلْتُ تَدَافِعَ عَنِّي
وَصَحَّ ظَنِّي
وَلَا عَجَبٌ!

2. *Onun beni savunmaya başladığını hayal ettim,
Tahminim doğru çıktı,
Ve bunda şaşılacak bir şey yok!*

هِيَ رُوحِي جَاءَتْ تَخْلُصُنِي مِنْ
غَضَبِ الْعَالَمِ الْفَخُورِ بِشَمْسِيَّةِ

3. *Çünkü o (gelen) benim ruhum, beni
Güneşiyle çalım satan dünyanın öfkesinden kurtarmak için geldi.*

طَوَّقْتَنِي بِكُلِّ عَطْفٍ وَصَاحَتْ:
أَخَوَاتِي رَفَقًا بِهِ. وَيُبْؤِسُهُ

4. *Bütün muhabbetiyle beni sardı ve şöyle bağırdı:
Kardeşlerim ona ve sefaletine karşı hoşgörülü olunuz.*

هُوَ بِالرَّغْمِ مِنْهُ فِي عَالِمِ الْأَرْضِ
وَإِنْ كَانَ تَزْيَا بَرِّيَّ أَبْنَاءَ جِنْسِهِ!

5. *O istememesine rağmen, toprağın dünyasındandır,
Hemcinslerinin kıyafetine bürünmüş olsa bile!*

سَكَنَ الْأَرْضَ مُرَعَمًا وَهُوَ لَوْ
خَيْرٌ، مَاخْتَارَ غَيْرَ تُرْبَةِ رَمْسِيَّةِ

6. *Yeryüzünde zoraki ikamet etti eğer seçme hakkı olsaydı,
Mezarının toprağından başka bir şey seçmezdi.*

إِنَّ بَيْنَ السَّرِيرِ وَالنَّعْشِ خَطُواتِ
دَعْوَاهَا الْوُجُودَ وَهِيَ بِعَكْبِيَّةِ

7. Yatakla tabut arasında birkaç adım vardır,

Onları (adımları) varoluş olarak adlandırıyorlar, her ne kadar aksi ise de.

عُمْرُهُ لَيْسَ غَيْرَ قَطْرَةٍ حَبِيرٍ
وَمَضَتْ مِنْ يَرَاعِهِ فَوْقَ طَرْسِهِ

8. Onun ömrü bir damla mürekkepti,

Ve kaleminden kâğıdına akıp gitti.

يَتَلَاشَى كَالشَّمْعِ، كَيْ يُعْطِيَ النُّورَ،
عَلَى هَيْكَلِ الْخُلُودِ وَقُدْسِهِ

9. O, etrafına ışık saçan mum gibi eriyip yok oluyor,

Ebediyetin sunağında ve tapınağında.

عَدَهُ مِثْلُ يَوْمِهِ تَلْعَبُ الْأَقْدَارُ
فِيهِ، وَيَوْمُهُ مِثْلُ أَمْسِيَةٍ

10. Onun yarını, kaderlerin (hükümünü) uyguladıkları bugünü gibidir,

Ve bugünü de dünü gibidir.

غَسَلَتْ عَيْنُهُ، بِمَا سَكَبَتْهُ
مِنْ نَدَى الدَّمْعِ، كُلَّ أَدْرَانِ نَفْسِيَةٍ

11. Onun gözü, döktüğü gözyaşı damlalarıyla,

Ruhunun bütün kirlerini yıkadı.

وَالْتَّظَى قَلْبُهُ فَطَهَّرَ بِالْأَلَامِ
مَا دَنَسَتْهُ شَهْوَةٌ جِسْمِيَةٍ

12. Onun kalbi tutuştu ve

Hissiyat ve arzularının kirlettiği şeyleri, acılarla temizledi.

جَاءَ مِنْ أَرْضِهِ يُقَنِّشُ عَنِّي
يَانِسًا فَاحْشَعُوا احْتِرَامًا لِيَأْسِيَةٍ

13. O yeryüzünden beni aramak için geldi, ümitsizce

Ve siz de onun ümitsizliğine saygı göstermek için, alçak gönüllü olun.

وَدَعَاهُ مَعِيَ فِي قُبْلَاتِي
شَهْدُ حُبِّ يُنْسِيهِ عَلَقَمَ كَأْسِيَةٍ

14. Onu benimle birlikte bırakın çünkü benim buselerimde,

Ona bardağındaki ebucehil karpuzunun acısını unutturacak sevgi balı vardır.

Şairin Pişmanlığı Adlı On ikinci Bölümün Tahlili

Önceki bölümlerde kartal ve yıldız epizodlarında ikinci karakterlerin şaire hücum ettikleri gibi, on ikinci şiirde de ikinci karakter muhataplarına cevap vermiştir. Şairin ruhu imdadına yetişmiş ve onu savunmuştur. Şiirin sonunda şairin neden gök kubbeye geldiğini açıklamıştır. Şair gök kubbeye onu, yani ruhunu bulmak için gelmiştir. Şairin hangi şekilde buraya ulaştığı ise şu ana kadar netlik kazanmamıştır. Çünkü serinin ilki olan *Gökyüzünde Bir Kral* şiirinde şair, ruhu ile gökyüzünde dolaştığını söylerken, (3.Beyit) *Ruhlar Áleminde* şiirinde, ruhların insan kokusunu aldığını ifade ederek, (2.Beyit) bedenen ulaştığını da ima etmiştir.

Şairin ruhu onu savunmakta (2-3. Beyitler) ve bütün şefkatiyle onu sarmaktadır.(4.Beyt) Diğer ruhlara karşı şairi savunmakta ve delillerini ortaya koyarken de şiir serisinin, şairin isteksiz bir şekilde yeryüzünde kaldığını ele alan bölümlerine atıf yapmaktadır. (*Gökyüzünde Bir Kral 14-16. Beyitler, Şairin Ruhunu 5.Beyt, Köle 3. Beyit, Acının Sembolü 5-13 Beyitler*)

Şairin ruhu diğer ruhların dile getirdikleri ahlaki çöküntüyü savunmamış, aksine şairin de bunlardan rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Çünkü şair yeryüzünde kendi isteğiyle ikamet etmemiştir. Şairin pişmanlığını tarif ederken de pişmanlığın göstergesi olan *tutuşan kalp ve akan gözyaşı* unsurlarını sahneye sürmüştür. Ruhların ve diğer gökyüzü sakinlerinin şikâyet ettikleri konulardan şair de mustarıptır. Olanlar karşısında kalbi tutuşmuş ve gözyaşları sel olmuştur. Dökmüş olduğu gözyaşları ruhunu bütün kirlere arındırmıştır. Onun tutuşan kalbi, hissiyat ve arzularının kirlendiği her şeyi acılarıyla temizlemiştir.

Şiirin son bölümünde ruh, şairin yeryüzünden buralara kadar kendisini bulmak için geldiğini söyleyerek ruhlardan ona karşı hoşgörölü olmalarını ve kendisiyle birlikte onu da salıvermelerini talep etmiştir. Şaire olan aşkının ifadesi olarak ta, şairin kadehindeki ebucehil karpuzunun acısını unutturacak balın kendi buselerinde olduğunu söylemiştir.

Uçan Halı Üzerinde (على بساط الريح) Adlı On Üçüncü Bölümün Tercümesi

ووقفنا معاً بقلب السماء
نَتَمَّاءِى
مِنَ الْقَبَلِ

1. *Ve biz birlikte semanın ortasında durduk,
Öpüşmenin tadını çıkararak.*

ما أحبَّ اللقاء بعد التَّنَائِي
فَهُوَ أَحَلِي
مِنَ الْأَمَلِ

2. *Ayrılıktan sonra kavuşmak ne de hoştur,
Çünkü o (kavuşma) ümitten daha tatlıdır.*

مَوْفِقٌ لَا يُمَثِّلُ الْفِكْرُ، أَبْهَى
مِنْهُ، فِي نَوْمِهِ وَفِي يَقْظَاتِهِ

3. *Öyle bir durum ki, fikir, ondan muhteşemini
Ne rüyada nede uyanırken tasavvur edebilir.*

إِذْ جَلَسْنَا عَلَى بَسَاطِ مِنَ السُّحُبِ،
يَفُوحُ الْغَرَامُ مِنْ جَنَبَاتِهِ

4. *Zira biz, etrafından kara sevda yayılan
Buluttan bir halının üzerine oturduk.*

تَحْتَ جَوْ كَأَنَّهُ سَنَةُ النَّوْمِ
تَرُفُّ الْأَحْلَامُ فِي طَبَقَاتِهِ

5. *Öyle bir havadaki sanki uyku gibi,
Katmanları arasında rüyalar uçuşuyor.*

وَالنَّسِيمُ الْعَلِيلُ فَوْقَ لَظَى أَنْفَاسِنَا،
سَاكِبٌ نَدَى نَفْثَاتِهِ

6. *Ve hafif meltem nefeslerimizin alevi üzerine,
Üfürüğünün damlacıklarını döküyor.*

وَعَذَارَى الْأَرْوَاحِ تُنْشِدُ مِنْ بَعْدِ
بِصَوْتِ، أَلَّهُ فِي نَبْرَاتِهِ.

7. *Ve bakire ruhlar uzaktan, vurgusu Allah olan,
Bir sesle şarkı söylüyorlar.*

رافقته قيثارةُ الحبِّ فانسَلَّ
أنينُ الأوتارِ في نَعَماته

8. *O şarkıya aşk gitarı eşlik etti ve
Kirişlerin inlemesi nağmelerin arasına süzüldü.*

فانتقلنا إلى فضاءٍ مِنَ البُحْرانِ
هاروتٌ فيه بعضُ حُماته

9. *Ve biz zirvede bir alana intikal ettik ki,
Oranın muhafızlarından biri Harut idi.*

وملأنا مِنَ لَفحِ قُبَلاتِنَا الجَوَّ
فَعَادتْ بالنفحِ مِنَ قِبَلاتِهِ

10. *Ve biz havayı buselerimizin sıcaklığıyla doldurduk,
Fakat onlar onun buselerinin soğukluğuyla geri döndüler.*

ثم قمنا نُجِيلُ في الكونِ ،أبصاراً
أرَتنا مِنْه حَقِيقَةً ذاتِهِ

11. *Sonra kâinatta göz gezdirmeye başladık,
Bu bakışlar bize onun (kâinatın) hakikatini gösterdi.*

ننظُرُ الناسَ من علٍّ مثلما ننظُرُ
نملاً يمشي إلى غَزواتِهِ

12. *Yukardan insanlara bakıyoruz,
Onları, savaşlarına giden karıncalar gibi görüyorsun.*

ونرى الطُودَ في السُّهُولِ ، كما تُبصرُ
فوقَ التُّرابِ ظلَّ حَصَاتِهِ

13. *Ve biz, ovanın ortasında ulu dağı görüyoruz,
Toprak üzerinde onun çakıl taşının gölgesini görüyormuşsun gibi,*

ونرى الموجَ في الخَضَمِ ، كما تَلْمَحُ
جَوًّا ، والسُّحْبُ في مِرَاتِهِ !

14. *Ve engin denizde dalgaya bakıyoruz,*

Aynasında bulutlar gözüken bir havaya bakıyormuşsun gibi.

Uçan Hal Üzerinde Adlı On Üçüncü Bölümün Tahlili

Serinin on üçüncü şiirinde şairin gök kubbede kendi ruhuyla kavuşmasının ve yaşadığı aşkın tasviri yapılmaktadır. Burada serinin ilk şiiriyle bir tezatlık söz konusudur. Zira orada şair, kendi vatani olarak uzayın enginliğini işaret ederek kendisinin başından beri bedenen değil ama ruhen orada olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca kendisinin yeryüzüne ait olmadığını da söylemektedir. (*Gökyüzünde Bir Kral, 15-16. Beyitler*) Önceden bedensiz olarak hür bir şekilde uzayın enginliklerinde dolaşan şairin ruhunun, bedene özlem duyduğu ve bu ayrılığın ona ıstırap verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim *Köle* şiirinde bu ayrılığa işaret ederek, beden ayrı kalmanın acısını tattığını ifade etmiştir. (1.Beyt) Onca sıkıntıdan ve ayrılıktan sonra, beden tekrar ruhuyla bir araya gelerek, kavuşmanın tadına varmıştır. O öyle bir hazdır ki, ondan daha muhteşemi ne rüyada ne de uyanırken tasavvur edilebilir. (3.Beyt)

Şair ve ruhu, etraftan aşk yayılan buluttan bir halının üzerine kurulmuş, etrafı seyre dalmışlardır. Onların bu mutluluğuna meltem esintisiyle birlikte, vurgusu Allah olan şarkılarıyla bakire ruhlar da eşlik etmektedir. (4-6. Beyitler) Aşk gitarının nağmeler arasına süzülen kiriş inlemeleri eşliğinde zirvede bir başka alana intikal eden şair ve ruhu, kâinatı temaşa etmeye başlamışlardır. Gördükleri karşısında büyülenmişlerdir. Orada kişi kendisinden geçmekte ve geçmişin kara günlerinden tamamıyla sıyrılmaktadır. Bütün bu lezzetler karşısında, daha önce tattığı acılar küçülmekte ve yok olmaktadır.

Şiirin 5. Beyitten 8. Beyte kadar olan bölümü serinin ilk şiirinin tonunda yazılmış ve oradaki otoritenin gücü, yerini aşkın gücüne bırakmıştır. Orada güç, bir kralda ve onun etrafında sembolleşmişken, burada güç aşk şarkılarında, meltem esintilerinde ve nağmeler arasına sızmış gitar kirişlerinin inlemelerinde tezahür etmiştir. Bir başka konu da şiirin 7. Beytinde geçen, bakire ruhların Allah'ı zikrederek şarkı söylemeleridir. Bu da şairin ilham kaynaklarının arasında dini tecrübelerin de olduğunu göstermektedir. *Şairin Pişmanlığı* 12. Beyitte dile getirilen ve üzüntüsü sebebiyle tutuşan kalbi, şimdi buselerin ateşiyle tutuşmaktadır. (10.Beyt) Şiirin 11. Beytinde "varlıkların hakikatinden" bahsetmesi, onun mistik ve

metafizik düşüncelerden etkilendiğini göstermektedir. 12-14 Beyitlerde şair, bulutların üzerinden yeryüzünü temaşa ederken, bindiği uçağa işaret etmektedir. O irtifadan bakınca, insanları koşuşturan karıncalar, dağları çakıl taşlarının gölgeleri olarak görmekte ve denizdeki dalgaları da, puslu bir aynadan gökyüzüne bakmaya benzetmektedir. Bir diğer ifadeyle, manen yükselen insanın gözünde ve gönlünde maddi âlem küçülmekte ve değersizleşmektedir.

Yeryüzünde (على الأرض) Adlı On Dördüncü Bölümün Tercümesi

تلك بضع من الدقائق مرّت
ففي خضمّ
من الخلود

1. O birkaç dakika geçip gitti,
Sonsuzluğun engin deryasında,

هي مثل الأحلام زارت وفرت
أي حُـم
تُرى يـعوذ؟

2. Onlar rüyalar gibi gelip gittiler,
Acaba hangi rüya geri döner?

وإذا بي أهوي إلى الأرض وحدي،
بعد حريّتي أكابد رقًا

3. İşte tek başıma yeryüzüne iniyorum,
Özgürlüğümden sonra yine köleliğe katlanıyorum.

تركنتني روعي وعادت لمأواها
نشق الشعاع في الجو شقًا

4. Ruhum beni terk etti ve havadaki ışınları yararlanarak
İstirahatgâhına geri döndü.

فرأيتُ البراع قُربي يُواسيني،
ويبكي لما لقيتُ وألقى!

5. Yakınımda yazı kalemini gördüm,
Beni teselli ediyor ve başıma gelenlere ve geleceklere ağlıyordu.

يا يِرَاعِي مَا زِلْتِ خَيْرَ صَدِيقٍ
لِي -مَنْذِ امْتَدَّجَتْ بِي- وَسَتَّبَقِي

6. *Ey benim kalemim, sen hala benim en iyi dostumsun,
Benimle kaynaştığın günden beri ve öyle kalacaksın.*

بِاسْمًا مِنْ سَعَادَتِي حِينَ أَهْنَا
بِاِكْيَا مِنْ تَعَاسَتِي حِينَ أَشُقِي!

7. *Sevinince mutluluğuma gülümseyerek,
Üzülünce, mutsuzluğuma ağlayarak*

كَمْ حَبِيبٍ سَلَا وَعَهْدُكَ بَاقٍ
فَهُوَ أَوْفَى مِنْ كُلِّ عَهْدٍ وَأَبْقَى

8. *Senin ahdin baki kaldığı halde, nice sevgililer (ahdini) unuttu,
Zira senin ahdin bütün ahitlerden daha vefalı ve daha kalıcıdır.*

أَنْتِ رَغَمَ الْجُحُودِ خِلٌّ وَفِيَّ
حَوْلَ الْمُسْتَحِيلِ غَوْلًا وَعَنْقًا

9. *Sen, inkâr edilmesine rağmen vefalı bir dostsun,
İmkânsız dev ve Anka olarak değiştiren.¹³⁶*

رُبَّ دَمْعٍ كَفَكَفْتُهُ مِنْ عَيْوَنِي
سَالَ جَبْرًا فِي الطَّرْسِ بِخَفْقِ خُفْقَا

10. *Gözlerimden akıtmadığım nice gözyaşı,
Mürekkep olarak (kalp atışı gibi) kâğıda aktı.*

وَعَذَابٍ نَزَعْتُهُ مِنْ ضُلُوعِي
أَجَّ بَيْنَ السُّطُورِ يُحْرِقُ حَرْقًا.

11. *Ve bağrımdan çekip çıkarttığım nice ıstıraplar,
Satırların arasında tutuştu ve yakıp kül etti.*

وَرَفِيرٍ حَوَّلْتَهُ لَصْرِيرٍ
مَلَأَ الْخَافِقَيْنِ غَرَبًا وَشَرْقًا

12. *Ve gıcırıtıya dönüştürdüğüm nice inlemelerim,
Her iki tarafı, doğu ve batıyı doldurdu.*

¹³⁶ Bir Arap atasözü şöyle der: " Üç şey imkânsızdır: dev, anka kuşu ve vefalı dost"

يَا يِرَاعِي رَافَقْتِ كُلَّ حَيَاتِي
فَارُو عَنِّي مَا كَانَ حَقًّا وَصِدْقًا

13. Ey kalemim! Bütün hayatıma eşlik ettin,

Bu yüzden, benden sonra doğru ve gerçek olanları anlat.

أَنَا لَمْ أَلْقَ مَثَلًا صَمْتِكَ صَمْتًا
حَوَّلْتَهُ عَرَائِسُ الشُّعْرِ نُطْقًا!...

14. Ben senin sessizliğin gibi, şairin gelinleri tarafından

Konuşmaya dönüştürülen, başka bir sessizlik görmedim.

Yeryüzünde Adlı On Dördüncü Bölümün Tahlili

Serinin on dördüncü ve son şiiriyle, şairin yaptığı ruhsal ve mistik seyahatin sonuna gelinmiştir. Tüm canlıların fani, tüm lezzetlerin de geçici olması gibi, şairin yaşadığı bu mest olma hali de sona ermiş, o birkaç dakika hızla akıp gitmiştir. (1.Beyt) Bir önceki şiirde kavuşmanın hazzını yaşadığı ruhu onu terk ederek kendi istirahatgâhına geri dönmüş ve şair kendi hakikatiyle baş başa kalmıştır. Artık o, yeryüzüne inerken tek başınadır. Özgürlükten sonra tekrar köleliğe dönmenin ıstırabını yaşamaktadır.

Fakat bütün bu sıkıntılar arasında en büyük dert ortağını yani kalemini görmüştür. Kalem onu, sevinçte ve tasada asla terk etmeyerek, çok vefalı bir dost olduğunu göstermiş ve Arapların imkânsız olarak gördüğü üç şeyi ikiye indirmiştir.¹³⁷ Bütün sevgililerin ahitlerini unuttukları zamanda kalemin ahdi baki kalmıştır. İstiraplarını, aşklarını hulasa bütün düşüncelerini kalem sayesinde kâğıda dökmüş ve bütün dünyaya ulaştırmıştır. Şair, hayatı boyunca kendisine eşlik eden kaleminden kendisinden sonra da doğruları ve gerçek olanları anlatmasını istemiştir.

¹³⁷ Araplar üç şeyin mümkün olmadığını söylerler: Anka kuşu, dev ve vefalı dost.

SONUÇ

Mehcer edebiyatı ile ilgilenenler, bu edebiyatın oluşmasındaki ana unsurun vatan özlemi olduğunu fark edeceklerdir. Bu özlem onların dine ve dünyaya bakışlarını büyük oranda etkilemiştir. Ülkelerinden binlerce kilometre uzakta hayata tutunmaya çalışanlar için önemli olan, karşısındaki kişinin dinî ve mezhebi aidiyeti değildi. Kendi yurttaşı olması yeterliydi. Çünkü gurbette yaşayan bu kimseler, ülkelerinde kendilerine öğretilen katı dini ve mezhebi kurallardan sıyrılarak büyük bir hoşgörülle kendi aralarında kaynaşmışlardı. Müslümanların dini merasimlerinde Hristiyan hatipler veya Hristiyanların dini merasimlerinde Müslüman hatipler rahatlıkla hitap edebiliyorlardı.

Fevzî el-Ma'lûf böyle bir ortamda yaşamış ve edebi faaliyetlerini sürdürmüştür. Lübnan'dan göç etmeden önce bazı şiirler yazmışsa da, kendisinin edebiyat çevrelerinde tanınmasını sağlayan eserlerini Brezilya'da kaleme almıştır. Gerçekleştiremediği çocukluk arzuları, ülkesinde yaşanan iç çatışmalar ve gurbette karşılaşılan sıkıntılar şairin karamsar bir karaktere bürünmesinde etkili olmuştur. Kısa hayatı boyunca karamsarlığın etkisinden kurtulamayan şairin bu durumu, eserlerine de yansımıştır.

Belli bir müddet sonra şair, hayatı ve varlığı sorgulamaya başlamıştır. Hayatın nasıl olsa bir gün ölümle noktalanacağını düşündüğünde, bütün yaptıkları gözünde anlamını yitirmiştir. İnsanın geçici olan dünyaya ebedi kalacakmış gibi sarılmasını ve kendi kazandığı servetin kölesi olmasını eleştirmiştir.

Fevzî el-Ma'lûf, şairliğinin yanında aynı zamanda başarılı bir iş adamıdır. Amcası Kayser el-Ma'lûf'un Rio de Janeiro'daki iş yerinin bir şubesini açmak suretiyle ticari faaliyetlere başlamış ve iş hayatında çok başarılı olmuştur. Fakat sahip olduğu para ve şöhret onu asla şımartmamıştır. Hayatta olduğu müddetçe, Lübnan ve Suriye ile ilgisini koparmamış ve buralara yönelik her türlü sosyal aktivitede yer almıştır.

Gençliğinin baharında, henüz otuz bir yaşında iken hayata gözlerini yummuştur. Eserleri birçok dile çevrilmiş, akademik çalışmaların konusu olmuştur.

Fevzî el-Ma'lûf, bütün yönleriyle, konferanslarda, sempozyumlarda değerlendirilmiş ve ünlü edebiyatçıların takdirine mazhar olmuştur. Ülkemizde pek tanınmayan Fevzî el-Ma'lûf, "Ne kadar yaşadığımız değil, nasıl yaşadığımız önemlidir." özlü sözünün mükemmel bir örneğidir.

KAYNAKÇA

- ‘Abdüddâim, Şâbir : **Edebü’l-mehcer**, Dâru’l-me‘ârîf, Mısır 1993
- ‘Abdüşşehîd, Şamuel : **aṭ-Ṭabî‘atu fî şî‘ri Fevzî el-Ma‘lûf**, Mecelletü’l-edîb, Beyrut, Mart 1970
- Akasoy, Anna : **Arabische Romantik im Exil**, Reichert Verlag, Wiesbaden 2002
- el- Bedevî, el-Mülessem : **Fevzî el-Ma‘lûf şâiru Zaḥle ve’l-Brazîl**, el-‘Arabî, Kasım 1966
- Buzpınar, Ş.Tufan : “Lübnan”, **DİA**, C. XXVII, s. 250
- Ca‘ca‘, Heysem : **el-Hicretü’l-Lübnâniyye**,
www.tayyar.org/news/lebanon/60417/23, Çevrimiçi
Haziran 2018
- Çöğenli, M.Sadi : **Cemheretü Eş‘âri’l-Arab**, DİA, C. VII.
- Dâğır, Yûsuf Es‘ad : **Maşâdiru’d-dirâsâti’l-‘arabiyye**, I-IV. Beyrut 1983
- el- Fâhûrî, Hânnâ : **el-Câmi‘u fî târîhi’l-edebi’l-‘arabî**, I-II. Dâru’l-cîl, Beyrut 1986
- Gülsoy, Ufuk : “Islahat Fermanı”, **DİA**. C. XIX, s.186
- Haṭîf, Kâzım : **A‘lâmun ve ruvvâdun fî’l-edebi’l-‘arabî**,
Daru’l-kütübi’l-ḥadîs, Beyrut 2003
- İshakoğlu, Ömer : “Arap Göç Edebiyatı Endülüs Grubu Şairlerinde Vatan Özlemi”, **İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası**, Sayı, 23(201312)
- el-Ma‘lûf, Fevzî : **Dîvân Fevzî el-Ma‘lûf**, Müessesetü Hindâvî li’t-ta‘lîm, Mısır 2013
- : **Sukûṭu Ğarnâda**, Müessesetü Hindâvî li’t-ta‘lîm
Mısır 2013
- : **‘Alâ Bisâti’r-Rîh**, Müessesetü Hindâvî li’t-ta‘lîm
Mısır 2013

- Marquez, Gabriel Garcia : **Kırmızı Pazartesi**, Çev. İnci Kut, Can Yayınları
İstanbul
- el- Melâzî, Sühel : **Fransisco Villespasa ‘Alâ Bisâti’r-Rîh**
www.startimes.com/faspx?t=164493899, Çevrimiçi
Şubat 2918
- en- Na‘ûrî, ‘Îsâ : **Edebü’l-mehcer**, Dâru’l-ma‘ârif, Kahire, 1977
- er-Rasûkî, Şâlih : **eş-Şâ‘iru’l-ķarevî**, Dâru’n-nefâis, Beyrut, 1992
- Saydah, Corc : **Edebunâ ve udebâunâ fi’l-mehâciri’l-Amrikiyye**,
Mektebetü’s-şahîh, Trablus, Lübnan, 1999
- es-Süleyman, M.Sâlih : **er-Raḥelâtü’l-ḥayâliyye**, Mektebetü’l-esed Şâm, 2000
- Tülücü, Süleyman : “Nâbiġa ez-Zübyânî”, **DİA**, C.XXXII, s. 262
- Yalçın, Osman : Türkçe Tarih, www.turkctarih.com/ilk-turk-askeri-hava-sehitleri-fethi-ve-sadıkbey/cevrimiçi, Eylül 2018
- Yazıcı, Hüseyin : **Göç Edebiyatı Doğuyu Batıya Taşıyanlar**, Kaknüs
Yayınları, İstanbul, 2002.
- Yenidünya, A.Caner : **İnsan Ticaretine Batının Unutmak İstedığı Tarih: Atlantik Köle Ticareti**, [www.hukukihaber.net/insan-ticareti-ve-batinin-unutmak-istedigi-tarihi-atlantik-kole-ticareti-](http://www.hukukihaber.net/insan-ticareti-ve-batinin-unutmak-istedigi-tarihi-atlantik-kole-ticareti-makale,4973.html) makale,4973.html,
15 Temmuz 2018 çevrimiçi
- İnternet Kaynakları : www.tdk.gov.tr
: [www.diken.com.tr /dunya-mülteciler-gunu](http://www.diken.com.tr/dunya-mülteciler-gunu),
: <http://archive.sakhr.it.co/authorsArticles.aspx?AID=6875>